

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
– ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΟΛΙΚΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ (MBA – TQM)**

Συστήματα Διαχείρισης της Ποιότητας στον αγροτικό τομέα

Κωνσταντίνος Ε. Ντάτσας
Γεωπόνος Πανεπιστημίου Αθηνών

Πειραιάς 2004

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα διπλωματική μελέτη εκπονήθηκε στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος Διοίκηση Επιχειρήσεων και Ολικής Ποιότητας του Πανεπιστημίου Πειραιώς.

Θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στον επιβλέποντα την εργασία καθηγητή κ. Γ. Μποχώρη για τη συμβολή του στην επιλογή ενός σημαντικού για την ποιότητα στην γεωργία θέματος, καθώς και για την επίβλεψη και καθοδήγησή του κατά τη διάρκεια της εργασίας.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου, η οποία μου συμπαραστάθηκε από όλες τις πλευρές καθόλη τη διάρκεια του μεταπτυχιακού προγράμματος.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ-ΣΚΟΠΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 Η ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΣΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΙ ΣΤΑ ΤΡΟΦΙΜΑ	8
1.1. Η σημασία της ποιότητας στη γεωργία και στα τρόφιμα	8
1.2. Η έννοια της ποιότητας	9
1.3. Διασφάλιση - έλεγχος ποιότητας.....	10
1.4. Συστήματα ποιότητας	11
1.5. Πρότυπα συστήματα ποιότητας.....	12
1.6. Διεθνείς συμφωνίες.....	17
1.6.1. Ορθή Βιομηχανική Πρακτική (Good Manufacturing Practice, GMP).....	18
1.6.2. Ορθή Γεωργική Πρακτική (Good Agricultural Practice, GAP)	18
1.7. Νομοθετικό-Κανονιστικό πλαίσιο	19
1.8. Διαπίστευση-Πιστοποίηση	19
1.9. Η πιστοποίηση στην Ευρώπη και στην Ελλάδα	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ.....	26
2.1. Κανονισμοί (ΕΟΚ) 2081/92 και 2082/92.....	26
2.1.1. Γενικά	26
2.1.2. Παρουσίαση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2081/92	29
2.1.2.1. Πεδίο εφαρμογής.....	30
2.1.2.2. Ορισμοί.....	30
2.1.2.3. Προϋποθέσεις υπό τις οποίες δίδεται μια ονομασία "ΠΓΕ" ή "ΠΟΠ"	31
2.1.2.4. Η προστασία	32
2.1.2.5. Όροι εφαρμογής του κανονισμού 2081/92	33
2.1.3. Παρουσίαση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2082/92	33
2.1.3.1. Η προστασία	35
2.1.4. Προϊόντα στα οποία αναφέρονται οι κανονισμοί 2081/92 και 2082/92	35
2.1.4.1 Προϊόντα διατροφής που καλύπτονται μόνο από τον κανονισμό 2081/92 και μόνο από τον κανονισμό 2082/92.....	35
2.1.4.2. Προϊόντα διατροφής που καλύπτονται μόνο από τον κανονισμό 2081/92.....	36
2.1.4.3. Προϊόντα διατροφής που καλύπτονται μόνο από τον κανονισμό 2082/92	36
2.2. Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 για τη βιολογική γεωργία ...	36
2.2.1. Γενικά	36
2.2.2. Θεσμικό πλαίσιο	38
2.2.3. Παρουσίαση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91	39
2.2.4. Πεδίο εφαρμογής κανονισμού (ΕΟΚ) 2092/91	39
2.2.5. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1804/99.....	39
2.2.6. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 223/03	40
2.2.7 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΚΑΝ (ΕΟΚ) 2092/91	40
2.2.7.1. Παράρτημα Ι- Αρχές βιολογικής παραγωγής στις εκμεταλλεύσεις	40

2.2.7.2 Παράρτημα II- Προϊόντα τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν στη βιολογική γεωργία	40
2.3. Θεσμικό πλαίσιο για την επισήμανση του βόειου κρέατος	41
2.4. Ανταπόκριση των καταναλωτών για τα προϊόντα με σήμανση ΠΟΠ, ΠΓΕ, καθώς και για τα οργανικά προϊόντα	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 – ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΣΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΙ ΣΤΑ ΤΡΟΦΙΜΑ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ	49
3.1. Γενικά	49
3.2. Η έννοια της ποιότητας στα νωπά φρούτα και λαχανικά	51
3.3. Το πλαίσιο της Ορθής Γεωργικής Πρακτικής (Good Agricultural Practice-GAP)	55
3.4. Η δημιουργία της EUREPGAP	56
3.4.1. Γενικοί κανονισμοί της EUREPGAP	59
3.4.2. Παρουσίαση του πρωτοκόλλου EUREPGAP	61
3.4.3. ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ	62
3.4.4. Οι κρίσιμες απαιτήσεις του πρωτοκόλλου	70
3.4.4. Η καινούργια έκδοση του πρωτοκόλλου EUREPGAP	73
3.4.5. Διαφορές μεταξύ των δύο εκδόσεων	73
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	76
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ.....	78
4.1 Γενικά	78
4.2 Πεδία πιστοποίησης της ελληνικής γεωργικής παραγωγής από τον Agrocert.....	79
4.2.1. Πιστοποίηση προϊόντων σύμφωνα με τους κοινοτικούς κανονισμούς.	79
4.2.2. Πιστοποίηση προϊόντων σύμφωνα με εθνικά ή διεθνή πρότυπα	80
4.2.3. Προϊόντα Βιολογικής Γεωργίας και Κτηνοτροφίας	80
4.2.3.1. Νομικό πλαίσιο	80
4.2.3.2. Η βιολογική γεωργία στην Ελλάδα	81
4.2.4. Προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (Π.Ο.Π) και Προϊόντα Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (Π.Γ.Ε.)	81
4.2.4.1 Έλεγχος από τον Agrocert	82
4.2.5. Ειδικά Παραδοσιακά Προϊόντα Εγγυημένα (Ε.Π.Π.Ε)- Ιδιότυπα.....	86
4.2.6. Προϊόντα Ειδικών Πτηνοτροφικών Εκτροφών	86
4.2.7. Προαιρετική Επισήμανση Βοείου Κρέατος & Βόειο Κρέας Ποιότητας	87
4.2.8. Μη Γενετικώς Τροποποιημένα Γεωργικά Προϊόντα	88
4.2.9. Συστήματα Ανάλυσης Κινδύνων & Κρίσιμων Σημείων Ελέγχου (HACCP) από τον AGROCERT	89
4.2.10. Σύστημα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης στη Γεωργική Παραγωγή	89
4.2.11. Σύστημα διαχείρισης για τη διασφάλιση της ποιότητας του χοιρινού κρέατος	90
4.2.13. Σύστημα Διαχείρισης για τη Διασφάλιση ποιότητας προϊόντων ιχθυοκαλλιέργειας	91

4.2.14. Συστήματα Ποιότητας	91
4.3. Παρουσίαση των συστημάτων ολοκληρωμένης διαχείρισης AGRO 2.1 & AGRO 2.2	92
4.3.1. Γενικά	92
4.3.2. Πρότυπο AGRO 2.1 (Προδιαγραφή)	93
4.3.2.1. Απαιτήσεις του προτύπου AGRO 2.1	94
4.3.3. Πρότυπο AGRO 2.2 (Απαιτήσεις για την εφαρμογή στη φυτική παραγωγή)	99
4.3.3.1. Παρουσίαση του προτύπου AGRO 2.2.....	99
4.3.3.2. Παρουσίαση των απαιτήσεων	100
4.3.3.3. Η δομή του συστήματος ολοκληρωμένης διαχείρισης	106
4.4. Εφαρμογή και σύγκριση των AGRO 2.1-2.2 και EUREPGAP στην Ελλάδα	107
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	115
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ΠΟΙΟΤΗΤΑ-ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ-ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟΥ	117
5.1. Γενικά	117
5.2. Η πολιτική ποιότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση-Κανονιστικό πλαίσιο	118
5.2.1. Βελτίωση της ποιότητας.....	120
5.2.2. Κατηγορίες ελαιολάδου	122
5.3. Κριτήρια ποιότητας	123
5.4. Κριτήρια γνησιότητας ελαιολάδου	126
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	129
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	131
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	133

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΠΙΝΑΚΕΣ

Διάγραμμα 1-1 Το Ευρωπαϊκό Σύστημα Διαπίστευσης και Πιστοποίησης	21
Διάγραμμα 4-1 Οργάνωση συστήματος ποιότητας σε μια γεωργική εκμετάλλευση	107
Πίνακας 4-1 Ελληνικά Προϊόντα ΠΟΠ/ΠΓΕ (www.agrocert.gr)	82
Πίνακας 4-2 Ελληνικά Προϊόντα ΠΟΠ/ΠΓΕ (www.agrocert.gr)	83
Πίνακας 4-3 Παραγωγή Πιστοποιημένων Προϊόντων	87
Πίνακας 4-4 Συστήματα πιστοποίησης φυτικής παραγωγής	109
Πίνακας 4-5 Συστήματα πιστοποίησης φυτικής παραγωγής	110
Πίνακας 4-6 Ποσοστιαία Ανάλυση πιστοποιημένων φρουτολαχανικών	110

ΕΙΣΑΓΩΓΗ-ΣΚΟΠΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Οι νέες συνθήκες που διαμορφώνονται στον γεωργικό τομέα και στον τομέα των τροφίμων καθιστούν την ποιότητα και την ασφάλεια των γεωργικών προϊόντων ως πρωταρχικής σημασίας. Στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν συντελεστεί σημαντικές διεργασίες που αποσκοπούν στην ανάδειξη της σημασίας της ποιότητας μέσα από μια σειρά μέτρων και ενεργειών, όπως θέσπιση κανονισμών, προτύπων, προδιαγραφών και σημάτων, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο καθώς ακόμη και ιδιωτικά πρότυπα που στοχεύουν στην παραγωγή ποιοτικών και ασφαλών προϊόντων από το αγρόκτημα στον καταναλωτή. Τα παραπάνω θα ικανοποιούν ταυτόχρονα και τις ιδιαίτερες απαιτήσεις των καταναλωτών λειτουργώντας και ως μέσο προώθησης των προϊόντων.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η παρουσίαση των θεμάτων που αφορούν την ποιότητα των γεωργικών προϊόντων, όπως αυτά ορίζονται στο άρθρο 32 στη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και κατ' επέκταση για τα είδη διατροφής, όπου είναι απαραίτητο, αφού τα γεωργικά προϊόντα καλύπτουν όλο το εύρος της αλυσίδας τροφίμων, είτε ως είδη διατροφής, είτε ως πρώτες ύλες για επεξεργασία και μεταποίηση από τον αγρό στον καταναλωτή. Σε αυτά τα πλαίσια, θα αναφερθούν θέματα σχετικά με συστήματα ποιότητας, πρότυπα, νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο.

Στο πρώτο κεφάλαιο θα παρουσιαστεί η έννοια της ποιότητας στη γεωργία και στα τρόφιμα με αναφορά σε βασικές έννοιες της διαχείρισης της ποιότητας. Θα αναφερθούν θέματα όπως η διασφάλιση και πιστοποίηση της ποιότητας με συνοπτική παρουσίαση των συστημάτων και προτύπων διασφάλισης ποιότητας HACCP και ISO 9000, καθώς και του συστήματος διαχείρισης του περιβάλλοντος ISO 14000. Τέλος, θα αναφερθούν περιγραφικά και θέματα που θα απασχολήσουν διεξοδικά τα επόμενα κεφάλαια και τα οποία συνδέονται με την ποιότητα των γεωργικών προϊόντων.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα παρουσιαστεί το κανονιστικό πλαίσιο σε σχέση με την ποιότητα γεωργικών προϊόντων και ειδών διατροφής στην Ευρωπαϊκή Ένωση, δηλαδή οι κανονισμοί που αφορούν τα ιδιότυπα χαρακτηριστικά των γεωργικών προϊόντων που συνδέονται με τη γεωγραφική συσχέτιση και την ονομασία προέλευσης, και τα βιολογικά προϊόντα. Θα γίνει, επίσης, παρουσίαση του κανονιστικού πλαισίου για το βόειο κρέας, γεγονός πολύ σημαντικό σε σχέση με τις πρόσφατες διατροφικές κρίσεις που αφορούν τα βοοειδή. Τέλος, θα γίνει μια αναφορά στην ανταπόκριση των καταναλωτών για τα παραπάνω προϊόντα.

Στο τρίτο κεφάλαιο θα παρουσιαστούν τα θέματα που αφορούν στα ιδιωτικά πρότυπα για τα γεωργικά προϊόντα και κυρίως η παρουσίαση του πρωτοκόλλου EUREPGAP για τα νωπά προϊόντα φυτικής παραγωγής, που στηρίζεται στις αρχές τη Ορθής Γεωργικής Πρακτικής. Το πρωτόκολλο EUREPGAP έχει υιοθετηθεί από τις μεγαλύτερες ευρωπαϊκές αλυσίδες λιανεμπορίου και χρησιμοποιείται τα τελευταία τρία χρόνια στην ελληνική γεωργία με αυξανόμενες τάσεις.

Το τέταρτο κεφάλαιο εστιάζει στην εφαρμογή συστημάτων ποιότητας και πιστοποίησης στην ελληνική γεωργία με κύρια αναφορά στα πεδία πιστοποίησης του Οργανισμού Πιστοποίησης & Επίβλεψης Γεωργικών Προϊόντων (Ο.Π.Ε.ΓΕ.Π.), με διακριτικό τίτλο AGROCERT, ο οποίος αποτελεί τον επίσημο φορέα του Υπουργείου Γεωργίας για την προαγωγή και διασφάλιση της ποιότητας των γεωργικών προϊόντων. Θα παρουσιαστούν τα πρότυπα AGRO 2.1 & 2.2 για τα συστήματα ολοκληρωμένης διαχείρισης και θα συγκριθούν με τις απαιτήσεις του πρωτοκόλλου EUREPGAP. Τέλος θα γίνει αναφορά στην παρούσα κατάσταση στην ελληνική γεωργία με παρουσίαση των προβλημάτων και προοπτικών για τα συστήματα ποιότητας.

Στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο θα παρουσιαστούν θέματα που αφορούν το κανονιστικό πλαίσιο και τα πρότυπα ποιότητας σε σχέση με

το ελαιόλαδο. Αυτό διότι το ελαιόλαδο αποτελεί προϊόν μεγάλης βιολογικής αξίας και ταυτόχρονα καθοριστικής σημασίας για την ελληνική γεωργία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 Η ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΣΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΙ ΣΤΑ ΤΡΟΦΙΜΑ

1.1. Η σημασία της ποιότητας στη γεωργία και στα τρόφιμα

Ο τομέας της γεωργίας και των τροφίμων είναι εξαιρετικής σημασίας για την ευρωπαϊκή οικονομία, καθώς η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί το δεύτερο μεγαλύτερο εξαγωγέα αγροτικών προϊόντων στον κόσμο μετά τις Η.Π.Α., ενώ η αγορά της είναι μία από τις μεγαλύτερες με 370 εκ. καταναλωτές. ^[1]

Την τελευταία δεκαετία η ολοένα και μεγαλύτερη παγκοσμιοποίηση της αγοράς, οι διατροφικές κρίσεις (όπως η ασθένεια της σπογγώδους εγκεφαλοπάθειας των βοοειδών, Bovine Spongiform Encephalopathy-BSE) και η ανίχνευση διοξινών σε πολλά τρόφιμα), η σημαντική πρόοδος της βιοτεχνολογίας, η αύξηση του βιοτικού επιπέδου και συνακόλουθα η αύξηση των απαιτήσεων των καταναλωτών έχουν επιδράσει σημαντικά στον τομέα των αγροτικών προϊόντων και έχουν αναδείξει την έννοια της ποιότητας και της ασφάλειας ως τα πλέον σημαντικά. ^{[2],[3]}

Η απελευθέρωση των αγορών στην Ευρωπαϊκή Ένωση ως αποτέλεσμα της αναθεωρημένης Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) και της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου (General Agreement on Tariffs and Trade-GATT) και η δημιουργία του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (World Trade Organization-WTO) οδήγησε σε όξυνση του ανταγωνισμού, μέσα στα πλαίσια του οποίου οι αγροτικές εκμεταλλεύσεις και οι επιχειρήσεις τροφίμων δέχονται έντονες πιέσεις για υψηλή ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων τους, ώστε να ικανοποιούν τις ανάγκες των καταναλωτών και να προάγουν την ασφάλειά τους. ^{[4],[5]}

Κάτω από τις νέες συνθήκες που διαμορφώνονται, η ποιότητα έχει αποκτήσει στρατηγική σημασία. Ως εκ τούτου οι παραγωγοί και οι επιχειρήσεις έχουν αρχίσει να απομακρύνονται από την στρατηγική την αποκλειστικά προσανατολισμένη σε όρους παραγωγής και κινούνται προς μια προσέγγιση που εστιάζει περισσότερο στην ικανοποίηση των αναγκών και απαιτήσεων των καταναλωτών, μέσω της διαφοροποίησης των προϊόντων τους.^{[6],[7]}

Η έντονη εστίαση σε θέματα ποιότητας έχει οδηγήσει στη θέσπιση νομοθετικών και κανονιστικών ρυθμίσεων, προτύπων και προδιαγραφών για την καλύτερη διαχείριση και διασφάλιση της ποιότητας. Πολλές αγροτικές επιχειρήσεις μπορούν να εφαρμόσουν συστήματα και μεθόδους διασφάλισης της ποιότητας, όπως το HACCP, το ISO 9000 και το ISO 14000, καθώς και πιο πρακτικά βήματα όπως η εφαρμογή των Ορθών Γεωργικών Πρακτικών (Good Agricultural Practices-GAP), όπως θα αναλυθούν στα επόμενα κεφάλαια.^[8]

Μία από τις κύριες κατευθύνσεις της αναθεωρημένης Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) και των συμφωνιών της GATT είναι η μείωση των τιμών των αγροτικών προϊόντων, που σημαίνει ότι κάθε γεωργική εκμετάλλευση θα εξαρτάται όλο και περισσότερο από τη ζήτηση της αγοράς για τα προϊόντα της. Σε αυτό το πλαίσιο αναδεικνύεται ακόμη μια φορά η σημασία της ποιότητας, καθώς η αναθεώρηση της ΚΑΠ στοχεύει στη διαφοροποίηση της παραγωγής ανάλογα με τις ανάγκες της αγοράς και τις προσδοκίες του καταναλωτή.^[9]

1.2. Η έννοια της ποιότητας

Η έννοια της ποιότητας είναι μια πολυδιάστατη έννοια και επομένως μπορεί να περιγράφεται από ένα σύνολο χαρακτηριστικών, τα οποία δεν είναι απαραίτητα αντικειμενικά, όπως η εμφάνιση, η γεύση, η προέλευση και άλλα. Ο κύριος λόγος για αυτό είναι ότι οι πεποιθήσεις των καταναλωτών για το τι συνιστά την ποιότητα διαφέρουν ανάλογα

με το προϊόν, τις χρήσεις, τις αξίες, ακόμα και από χώρα σε χώρα και από περιοχή σε περιοχή. ^{[10],[11]}

''Ως ποιότητα ορίζεται το σύνολο των χαρακτηριστικών μιας οντότητας που στηρίζεται στην ικανότητά της να ικανοποιεί δεδομένες ή εννοούμενες ανάγκες''. ^[12]

Ο παραπάνω ορισμός εμπεριέχει δύο έννοιες σε σχέση με τα τρόφιμα:

- Την ικανοποίηση αναγκών των καταναλωτών, όπως η ασφάλεια, η υγιεινή και η υγεία, για τα οποία θεσπίζονται η κατάλληλη νομοθεσία, προδιαγραφές και μέτρα ελέγχου
- Την έννοια της ποιοτικής υπεροχής. Στην περίπτωση αυτή υιοθετούνται μέτρα τέτοια, όπως πρότυπα, πιστοποίηση και χρήση σημάτων ποιότητας ^[13]

Υπάρχουν δύο διακριτές πλευρές της διαχείρισης της ποιότητας των τροφίμων για τις αγροτικές εκμεταλλεύσεις και τις επιχειρήσεις τροφίμων. Η πρώτη προσεγγίζει την ποιότητα από την άποψη της συμμόρφωσης σε συγκεκριμένες προδιαγραφές της αγοράς, όπως αισθητή ανωτερότητα σε επιθυμητά χαρακτηριστικά (μέγεθος, χρώμα, εμφάνιση, οργανοληπτικά χαρακτηριστικά). Η δεύτερη προσεγγίζει την ποιότητα ως ένα συνώνυμο της ασφάλειας των τροφίμων που μπορεί να χρησιμοποιηθεί και ως ένα εργαλείο μάρκετινγκ για τη διακίνηση του προϊόντος σε χώρες με υψηλά πρότυπα και απαιτήσεις για την ασφάλεια των τροφίμων. ^[14]

1.3. Διασφάλιση - Έλεγχος Ποιότητας

Ο όρος ''Διασφάλιση Ποιότητας'' μπορεί να περιγραφεί και ως ''...μια διεργασία στρατηγικής διαχείρισης που σχετίζεται με την καθιέρωση πολιτικών, προτύπων και συστημάτων ποιότητας για τη διαχείριση της ποιότητας''. Όταν εφαρμόζεται στον αγρό έχει την έννοια της

‘‘διασφάλισης στον αγρό’’ (farm assurance), μέσω της υιοθέτησης μιας σειράς πρακτικών. ^[15]

Τα τελευταία χρόνια τα σχήματα διασφάλισης της ποιότητας έχουν αυξηθεί σημαντικά σε αριθμό και εύρος. Στη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 το ενδιαφέρον για την ασφάλεια των τροφίμων, έχει δώσει την κατάλληλη ώθηση στους οργανισμούς που εμπλέκονται στην αλυσίδα τροφίμων. Πράγματι, όλες οι μεγάλες αλυσίδες λιανοπωλητών (όπως τα Sainsbury, Tesco, Safeway κ.ά. στη Μ. Βρετανία), απαιτούν πλέον τα προϊόντα που προμηθεύονται να είναι ποιοτικά διασφαλισμένα με τη θέσπιση ιδιωτικών προτύπων και προδιαγραφών, ενώ και η βιομηχανία τροφίμων χρησιμοποιεί μεθόδους και πρότυπα διασφάλισης ποιότητας, όπως το HACCP και το ISO 9000. ^{[16],[17]}

Ο έλεγχος ποιότητας αποτελεί τη δεύτερη διεργασία με την οποία γίνεται η διαχείριση της ποιότητας και έχει ως στόχο την εκπλήρωση των απαιτήσεων και προδιαγραφών και ασκείται σε όλα τα επίπεδα στα οποία εστιάζεται η διασφάλιση της ποιότητας. ^[18]

Τα συστήματα ελέγχου της ποιότητας ποικίλουν ανάλογα με τις συγκεκριμένες προδιαγραφές των αγοραστών καθώς και των υπεύθυνων για την έκδοση κανονιστικών και ρυθμιστικών διατάξεων. Επίσης, μπορούν να ποικίλουν ανάλογα με την ανταπόκριση σε διαφορετικές ανάγκες της παραγωγής ή της εφοδιαστικής αλυσίδας. Για παράδειγμα, διαφορετικό έλεγχο ποιότητας απαιτούν οι τομάτες οι καλλιεργούμενες υπό κάλυψη σε σχέση με αυτές που καλλιεργούνται στον αγρό. ^[19]

1.4. Συστήματα ποιότητας

Η εφαρμογή διασφάλισης της ποιότητας στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις καθώς και συστημάτων διαχείρισης του περιβάλλοντος περιλαμβάνει συστήματα ποιότητας, που αναφέρονται συχνά και ως συστήματα διασφάλισης ποιότητας. Τα συστήματα διασφάλισης της ποιότητας

πρέπει να εκτείνονται μέσα στο αγρόκτημα και να αποτελούν απαραίτητο στοιχείο για την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων, αλλά και μια ελάχιστη προϋπόθεση για μια βιώσιμη γεωργία και ορθή διαχείριση του περιβάλλοντος. ^[20]

Ένα σύστημα ποιότητας μπορεί να οριστεί ως “ένα σύνολο αλληλεξαρτώμενων διαδικασιών οι οποίες λειτουργούν αρμονικά χρησιμοποιώντας διάφορους πόρους για την επίτευξη των στόχων που συνδέονται με την ποιότητα”. Οι στόχοι αυτοί επικεντρώνονται κυρίως στην ικανοποίηση των αναγκών και απαιτήσεων των καταναλωτών. ^[21]

Τα συστήματα διασφάλισης της ποιότητας μπορούν να διαχωριστούν σε τρεις κύριες κατηγορίες:

- Διεθνή πρότυπα όπως αυτά της σειράς ISO 9000
- Εθνικά συστήματα διασφάλισης της ποιότητας σε επίπεδο αγροκτήματος τα οποία μπορούν να συνοδεύονται από σήματα ποιότητας
- Ιδιωτικά συστήματα διασφάλισης ποιότητας και πρότυπα που καθορίζουν συγκεκριμένες απαιτήσεις ποιότητας και ασφάλειας και τίθενται από τις μεγάλες αλυσίδες διακίνησης τροφίμων ^[22]

1.5. Πρότυπα συστήματα ποιότητας

Για να είναι εφικτός ο ανταγωνισμός σε παγκόσμιο επίπεδο και για να αναπτυχθεί το εμπόριο, είναι αναγκαίο να αναπτυχθούν εναρμονισμένα πρότυπα, τα οποία περιλαμβάνουν συστήματα ποιότητας. ^[23]

Πρότυπα είναι “τεχνικά έγγραφα που καθορίζουν γενικές ή ειδικές προδιαγραφές για διαδικασίες, προϊόντα ή συστήματα ποιότητας, τα οποία εκδίδονται από διεθνείς ή εθνικούς οργανισμούς στα πλαίσια μακροχρόνιων συνεργασιών με όλους τους άμεσα και έμμεσα ενδιαφερόμενους”. ^[24]

Ο ρόλος της προτυποποίησης έχει μεταβληθεί σε ένα σημαντικό εργαλείο ανταγωνισμού στις αγορές των διαφοροποιημένων προϊόντων, και αυτό διότι τα τελευταία χρόνια οι αγορές αγροτικών προϊόντων έχουν μετατοπιστεί από την παραγωγή μαζικών προϊόντων στην παραγωγή διαφοροποιημένων προϊόντων με ειδικά χαρακτηριστικά ποιότητας. Πολλές αγροτικές επιχειρήσεις οι οποίες στοχεύουν στις ξένες αγορές έχουν αρχίσει να υιοθετούν πρότυπα συστήματα ποιότητας όπως τα ISO 14000, ISO 9000 και HACCP.^[25]

Τα πρότυπα μπορούν να διακριθούν σε δύο κατηγορίες:

- 1) Πρότυπα απόδοσης τα οποία στοχεύουν στην επίτευξη υψηλής απόδοσης και ποιότητας στο τελικό προϊόν χωρίς να λαμβάνουν ιδιαίτερα υπόψη τις διαδικασίες
- 2) Πρότυπα διαδικασίας, τα οποία επικεντρώνονται στη διαδικασίες κατά την παραγωγή των προϊόντων ^[26]

Τα πρότυπα που αφορούν τα γεωργικά προϊόντα και τα είδη διατροφής μπορούν διακριθούν στις εξής κατηγορίες:

- 1) Νομικά πρότυπα, τα οποία θεσπίζονται κυρίως από τις εθνικές κυβερνήσεις και τις αρμόδιες διεθνείς επιτροπές και σχετίζονται κυρίως με θέματα ασφάλειας
- 2) Πρότυπα καταναλωτών, καθώς μια σημαντική περιοχή της προτυποποίησης αφορά την πληροφόρηση που παρέχεται στους καταναλωτές. Έχουν γίνει αρκετές προσπάθειες για την εναρμόνιση της πληροφόρησης που παρέχεται από τη σήμανση των προϊόντων
- 3) Βιομηχανικά πρότυπα, τα οποία χρησιμοποιούνται για να προσδώσουν μια αξιόπιστη ταυτότητα για ένα συγκεκριμένο προϊόν. Σχετίζονται περισσότερο με κάποια χαρακτηριστικά ποιότητας τα οποία η βιομηχανία θεωρεί ως τα πιο σημαντικά για την απόκτηση αξιοπιστίας στην αγορά
- 4) Διεθνή πρότυπα, όπως αυτά της Επιτροπής του Codex Alimentarius (Codex Alimentarius Commission-CAC) που αποτελεί το περισσότερο αναγνωρισμένο σώμα προτύπων σε σχέση με τα τρόφιμα, με περισσότερες από 180 εθνικές συμμετοχές ^[27]

Ο Διεθνής Οργανισμός Προτυποποίησης (International Standard Organization-ISO) έχει αναπτύξει τη σειρά προτύπων ISO 9000 για τα συστήματα ποιότητας, τα οποία έχουν υιοθετηθεί από τις περισσότερες χώρες ως εθνικά πρότυπα. ^[28]

Τα πρότυπα της σειράς ISO 9000 αποτελούν το παγκόσμιο πλαίσιο για τα Συστήματα Διαχείρισης και Διασφάλισης της ποιότητας, τα οποία έχουν εφαρμοστεί ευρύτατα στον βιομηχανικό τομέα και θεωρούνται ως προαπαιτούμενα για την βιομηχανία τροφίμων. ^[28]

Ο γεωργικός τομέας, θα πρέπει να τονιστεί, ότι διαφέρει από τον βιομηχανικό και επομένως η εφαρμογή ενός προτύπου ISO στη γεωργία δεν αποτελεί μια εύκολη διαδικασία. Είναι, όμως, σίγουρο ότι θα αποκομίσει τα οφέλη που απορρέουν από τη σωστή και οργανωμένη εφαρμογή ενός τέτοιου συστήματος διαχείρισης της ποιότητας. ^[29]

Τα κυριότερα οφέλη από την πιστοποίηση με ISO 9000 των επιχειρήσεων του αγροτικού τομέα και του τομέα των τροφίμων συνοψίζονται παρακάτω:

- Συμμόρφωση με τις νομικές και τις υπόλοιπες απαιτήσεις σχετικά με τα προϊόντα
- Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων
- Αύξηση της εμπιστοσύνης και της ικανοποίησης του πελάτη
- Εξασφάλιση του ελέγχου και της καταγραφής των διαδικασιών
- Εστίαση στη συνεχή βελτίωση ^{[30],[31],[32],[33],[34]}

Το σύστημα HACCP (Hazard Analysis Critical Control Point- Ανάλυση Επικινδυνότητας και προσδιορισμός των Κρίσιμων Σημείων Ελέγχου) αναγνωρίζεται σήμερα ως ο αποτελεσματικότερος τρόπος για την εξασφάλιση της παραγωγής ακίνδυνων προϊόντων. ^{[35],[36]} Η οδηγία 93/43/ΕΟΚ, καθιστά υποχρεωτική την ανάπτυξη ενός συστήματος HACCP για τις επιχειρήσεις τροφίμων στην Κοινότητα. ^[37]

Η ανάπτυξη του συστήματος HACCP γίνεται με βάση τις επτά (7) αρχές του συστήματος HACCP οι οποίες περιλαμβάνουν:

- Εκτίμηση επικινδυνότητας
- Αναγνώριση των κρίσιμων σημείων ελέγχου
- Καθιέρωση κρίσιμων ορίων
- Διεργασίες παρακολούθησης του συστήματος
- Διορθωτικές ενέργειες
- Δημιουργία αρχείων
- Διαδικασίες επιβεβαίωσης της αποτελεσματικότητας του συστήματος [38]

Οι λόγοι για τους οποίους καθίσταται αναγκαία η εφαρμογή ενός συστήματος HACCP για τα γεωργικά προϊόντα συνοψίζονται στα ακόλουθα:

- Τα γεωργικά προϊόντα καθίστανται σε πολλές περιπτώσεις ευαίσθητα και φθαρτά εξαιτίας φυσιολογικών και μικροβιολογικών διαδικασιών [39]
- Η απαίτηση για παραγωγή ποιοτικών και ασφαλέστερων προϊόντων γίνεται όλο και πιο επιτακτική σε διεθνές επίπεδο [40]
- Η ανάπτυξη ενός τέτοιου συστήματος έχει βρεθεί ότι αποτελεί μια αποτελεσματική και από πλευράς κόστους προσέγγιση σε σχέση με το κανονιστικό πλαίσιο ασφάλειας των τροφίμων
- Οδηγεί στη συμμόρφωση με την υγιεινομική νομοθεσία και στην αύξηση της προστιθέμενης αξίας των γεωργικών προϊόντων [41],[42]

Το σύστημα HACCP είναι πιο αποτελεσματικό όταν εφαρμόζεται σε όλο το εύρος της αλυσίδας τροφίμων, από τον αγρό στον καταναλωτή. Στον αγρό περιλαμβάνει τον έλεγχο των εισροών, και τη διασφάλιση συνθηκών υγιεινής. Στο στάδιο της επεξεργασίας εστιάζεται στην αποφυγή κάθε είδους μόλυνσης κατά την διάρκεια της επεξεργασίας, μεταφοράς, αποθήκευσης και διανομής των προϊόντων. [43]

Ο συνδυασμός του συστήματος HACCP με το σύστημα ISO 9000 είναι σε θέση να προσφέρει μεγαλύτερη αξιοπιστία στην εφαρμογή του HACCP, αφού εξασφαλίζει τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την αποτελεσματική εφαρμογή του. Η χρησιμοποίηση των παραπάνω συστημάτων μπορεί εύκολα να εφαρμοστεί και στα προϊόντα με σημάνσεις (Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης-ΠΟΠ) και (Προστατευόμενη Γεωγραφική Ένδειξη-ΠΓΕ), τα οποία θα παρουσιαστούν αναλυτικά σε επόμενο κεφάλαιο, καθώς και στα βιολογικά προϊόντα, με αποτέλεσμα να αποκτούν σημαντικά πλεονεκτήματα στην προώθησή τους σε απαιτητικά τμήματα της αγοράς. ^[44]

Η σειρά προτύπων ISO 14000 αφορά τη Διαχείριση του Περιβάλλοντος (Environmental Management System-EMS). Το σύστημα στοχεύει στον περιορισμό των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των δραστηριοτήτων της επιχείρησης. ^[45]

Αρκετές αγροτικές εκμεταλλεύσεις θεωρούν ότι η προσεκτική μελέτη των περιβαλλοντικών επιπτώσεων μπορεί να λειτουργήσει ως ένα σημαντικό μέσο για την απόκτηση ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος. ^[45]

Τα οφέλη από την εφαρμογή της σειράς προτύπων ISO 14000 σε μια γεωργική εκμετάλλευση μπορούν να συνοψισθούν στα εξής:

- Παρακίνηση των παραγωγών και επιχειρήσεων για ενημέρωση σχετικά με περιβαλλοντικά θέματα
- Μείωση του κόστους που σχετίζεται με περιβαλλοντικά θέματα
- Ανταπόκριση στις απαιτήσεις των πελατών για καλύτερη διαχείριση του περιβάλλοντος
- Καλύτερη ανταπόκριση σε προβλήματα στο περιβάλλοντος που σχετίζονται με τις πρακτικές που εφαρμόζουν ^{[47],[48],[49]}

Εκτός των διεθνών προτύπων, κάθε χώρα διαθέτει ορισμένα εθνικά μέτρα ελέγχων, τα οποία σε ορισμένες περιπτώσεις αποτελούν εμπόδιο στην ελεύθερη διακίνηση των προϊόντων. Για το λόγο αυτό έγιναν προσπάθειες για την εναρμόνιση όλων των απαιτήσεων σε ένα κοινό, αμοιβαία αναγνωρισμένο πλαίσιο. ^[50]

Διεθνώς το έργο αυτό ανέλαβε η επιτροπή του Codex Alimentarius (Codex Alimentarius Commission- CAC), η προσπάθεια της οποίας βρήκε υποστήριξη από την ίδρυση του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (World Trade Organisation-WTO). Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου αναγνωρίζει υποχρεωτικούς τεχνικούς κανονισμούς καθώς και μη υποχρεωτικά πρότυπα. Και στις δύο περιπτώσεις ο στόχος είναι να διασφαλιστεί ότι το προϊόν θα έχει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και ότι θα ακολουθούνται συγκεκριμένες διαδικασίες για την παραγωγή του ώστε να είναι σε θέση να πωληθεί ασφαλές και ποιοτικό. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, από την πλευρά του, έχει εκδώσει κατευθυντήριες οδηγίες που απαιτούν από τις επιχειρήσεις να εφαρμόζουν συγκεκριμένα συστήματα ποιότητας. ^[50]

1.6. Διεθνείς συμφωνίες

Η συμφωνία του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (WTO) για την εξάλειψη των τεχνικών εμποδίων στο εμπόριο (Technical Barriers to Trade agreement), είναι σχετική και με τη διαχείριση της ποιότητας στην αγροτική βιομηχανία και τις επιχειρήσεις και έχει ως στόχο την προώθηση προτύπων και τεχνικών κανονισμών και οδηγιών. ^[51]

Το 1994, η συμφωνία για την υγιεινή και φυτουγιεινή (SPS-Sanitary and Phytosanitary) του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, ήρθε να εξασφαλίσει ένα πλαίσιο για την εναρμόνιση των θεμάτων των σχετικών με την υγιεινή και την φυτοϋγιεινή. Η συμφωνία αυτή καλύπτει μεταξύ των άλλων και μέτρα που έχουν ως στόχο την προστασία της υγείας των ανθρώπων και του ζωικού κεφαλαίου από

ασθένειες που προέρχονται από ζώα, φυτά και από κινδύνους σε σχέση με τα πρόσθετα των προϊόντων, μολυντές και τοξίνες.^[51]

1.6.1. Ορθή Βιομηχανική Πρακτική (Good Manufacturing Practice, GMP)

Οι κανόνες Ορθής Βιομηχανικής Πρακτικής (Good Manufacturing Practices-GMP) έχουν ως στόχο να κατευθύνουν τις διαδικασίες που αφορούν τους εργαζόμενους που έρχονται σε άμεση επαφή με τα τρόφιμα, καθώς και με τα υλικά συσκευασίας τους, να συμμορφώνονται με τους κανόνες υγιεινής στον απαραίτητο βαθμό ώστε να αποφεύγεται κάθε είδους μόλυνση των τροφίμων.^[51]

1.6.2. Ορθή Γεωργική Πρακτική (Good Agricultural Practice, GAP)

Οι κανόνες Ορθής Γεωργικής Πρακτικής (Good Agricultural Practices-GAP) αποτελούν βασικές αρχές ασφάλειας των τροφίμων που σχετίζονται με την ελαχιστοποίηση των βιολογικών, χημικών και φυσικών κινδύνων από τον αγρό σε σχέση με τα νωπά αγροτικά προϊόντα. Αυτές οι αρχές καλύπτονται κάτω από την επιλογή τοποθεσίας, τη χρήση της αγροτικής έκτασης ως προς τις γειτονικές καλλιέργειες, τη χρήση νερού, λίπανσης και παρασιτοκτόνων, την υγιεινή των εργατών, του αγρού και των εγκαταστάσεων, την ψύξη και τη μεταφορά.

Στην Ευρώπη, οι οδηγίες για τους κανόνες Ορθής Γεωργικής Πρακτικής εξασφαλίζονται από την EUREP (Euro-Retail Produce Working Group) και εμφανίζονται στο πρωτόκολλο του Eurep-Gap ‘‘EUREP GAP Protocol 2000’’, το οποίο θα αναλυθεί σε επόμενο κεφάλαιο της εργασίας.^[51]

1.7. Νομοθετικό-Κανονιστικό πλαίσιο

Ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία που μπορεί να εγγυηθεί την ποιότητα και ταυτόχρονα να εφαρμοσθεί σε ένα σχήμα διασφάλισης της ποιότητας, είναι το νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο. Στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν εισαχθεί το 1992 δύο νέοι κανονισμοί (καν. 2081/92 και καν. 2082/92) σχετικά με τα πιστοποιητικά για τα ιδιότυπα χαρακτηριστικά των αγροτικών προϊόντων και τροφίμων με στόχο την προώθηση και ενίσχυση του πλαισίου των τοπικά παραγόμενων προϊόντων, τα οποία περικλείουν χαρακτηριστικά ποιότητας και παράδοσης. ^{[52],[53],[54]}

Έχει θεσπιστεί, επίσης, ο κανονισμός 2092/91 σχετικά με τη βιολογική παραγωγή προϊόντων, καθώς και ένα πλήθος κανονισμών σχετικά με τα γεωργικά προϊόντα φυτικής και ζωικής προέλευσης με σκοπό την εξασφάλιση και προώθηση της ποιότητας. ^{[55],[56]}

Για να ενισχύσει περισσότερο την ανάπτυξη των ποιοτικών προϊόντων, η αρμόδια ευρωπαϊκή επιτροπή έχει αναπτύξει μια ευρεία, στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σήμανση για τα ελεγμένα χαρακτηριστικά ποιότητας με σκοπό την διάκρισή τους από άλλα παρόμοια προϊόντα. Κατά το παρελθόν έχουν εφαρμοσθεί και άλλα πλαίσια, όπως η Ολοκληρωμένη Διαχείριση των εχθρών και ασθενειών (Integrated Pest Management-IPM), προϊόντα φιλικά προς το περιβάλλον καθώς και προϊόντα παραγόμενα με χρήση ελάχιστων χημικών ουσιών. ^[57]

1.8. Διαπίστευση-Πιστοποίηση

Οι καταναλωτές απαιτούν όλο και περισσότερο ασφαλή και ποιοτικά προϊόντα και η επικοινωνία προς αυτούς των παραπάνω χαρακτηριστικών αποτυπώνεται διαμέσου της πιστοποίησης και των σημάτων ποιότητας. Η πιστοποίηση έρχεται να λύσει το πρόβλημα της ασύμμετρης πληροφόρησης μεταξύ των καταναλωτών και των

παραγωγών όσον αφορά την ποιότητα των προϊόντων, η οποία μπορεί να προκαλέσει την επικράτηση των προϊόντων της χειρότερης δυνατής ποιότητας. ^{[58],[59]}

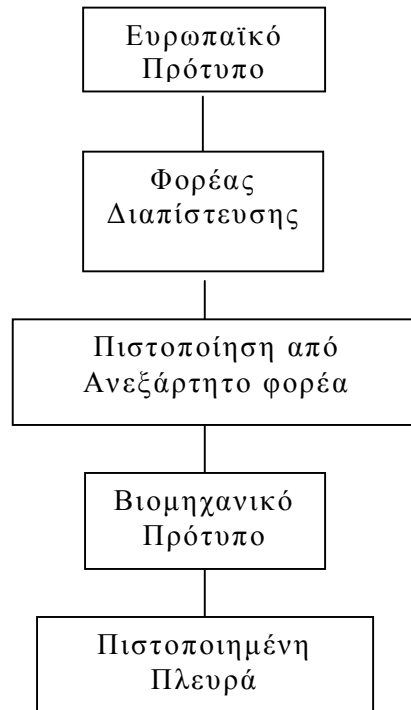
Η πιστοποίηση μπορεί να αποτελέσει το μέσο για την απόκτηση πρόσβασης σε διάφορες αγορές, καθώς και για την διαφοροποίηση ενός προϊόντος. Διενεργείται από ένα τρίτο, ανεξάρτητο και αξιόπιστο φορέα, ο οποίος εξασφαλίζει τις απαραίτητες πληροφορίες στους καταναλωτές. Οι οργανισμοί πιστοποίησης παράγουν αυτές τις πληροφορίες για τα προϊόντα και τις διαδικασίες παραγωγής τους μέσω έρευνας και επιθεώρησης. ^[60]

Η πιστοποίηση διακρίνεται από τη μια πλευρά σε πιστοποίηση του προϊόντος για την οποία κάνουν αίτηση οι παραγωγοί και στη συνέχεια χρησιμοποιούν τη σήμανση για να προωθήσουν το προϊόν τους, ενημερώνοντας ταυτόχρονα τους καταναλωτές, και από την άλλη πλευρά σε πιστοποίηση του συστήματος διαχείρισης της ποιότητας των παραγωγών. ^[60]

1.9. Η πιστοποίηση στην Ευρώπη και στην Ελλάδα

Τα θέματα σχετικά με την πιστοποίηση της ποιότητας των προϊόντων άρχισαν να απασχολούν την Ευρωπαϊκή Ένωση με την καθιέρωση των προτύπων EN 45000 για τις διαδικασίες διαπίστευσης. Αυτά περιλαμβάνουν πρότυπα για φορείς ελέγχου και για προϊόντα. Το πρότυπο EN ISO 45011 θέτει κριτήρια για τους φορείς που ασχολούνται με την πιστοποίηση. Οι φορείς πιστοποίησης πρέπει να διαπιστεύονται από τα αρμόδια σώματα διαπίστευσης στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. ^[61]

Μια από τις βασικές απαιτήσεις που θέτει το πρότυπο EN ISO 45011 για τους φορείς πιστοποίησης είναι η ανεξαρτησία και αξιοπιστία τους. Ένα πλαίσιο του συστήματος διαπίστευσης και πιστοποίησης στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης απεικονίζεται παρακάτω:

Διάγραμμα 1-1 Το Ευρωπαϊκό Σύστημα Διαπίστευσης και Πιστοποίησης ^[61]

Όσον αφορά το σύστημα διαπίστευσης στην Ελλάδα, αυτό έχει ανατεθεί στο Εθνικό Συμβούλιο Διαπίστευσης (Ε.Σ.Υ.Δ.), το οποίο ιδρύθηκε το 1994 με το νόμο 2231/94, ο οποίος τροποποιήθηκε με το άρθρο 8 του νόμου 2642/98 με στόχο την καθιέρωση και λειτουργία στην Ελλάδα, ενός εθνικού και ταυτόχρονα αναγνωρισμένου από όλους τους φορείς και επιχειρήσεις συστήματος διαπίστευσης. ^[62]

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) **EUROPA-Αγροτική Ανάπτυξη**, (www.europa.eu.int/comm/agriculture)
- 2) **T. Varzakas, D. Jukes (1997)**, "Globalization of food quality standards: the impact in Greece", Food Policy, Vol.22, No6, pp. 501-514
- 3) **S. Henson, J. Caswell (1999)**, "Food safety regulation: an overview of contemporary issues", Food Policy, Vol. 24, pp. 589-603
- 4) **Χρ. Φωτόπουλος, Α. Βάκρου (1996)**, "Η στρατηγική της ποιότητας ως μέσο προώθησης αγροτικών προϊόντων και τροφίμων", 4^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αγροτικής Οικονομίας με θέμα: Ανταγωνιστικότητα και Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη του Αγροτικού Τομέα: οι νέες προκλήσεις για την Ελλάδα, Θεσσαλονίκη 28-30/11/96, σελ. 103-117
- 5) **C. Ritson (1998)**, "Agenda 2000", Nutrition & Food Science, Vol. 4, pp.198-201
- 6) **D. Skuras, A. Vakrou (2002)**, "Consumers' willingness to pay for origin labelled wine, a Greek case study", British Food Journal, Vol. 104, Issue 11, pp. 898-912
- 7) **T. Varzakas, D. Jukes**, ό.π.
- 8) **D. Giovannucci, M. Satin (2002)**, "Food Quality Issues: Understanding HACCP and Other Quality Management Techniques", The World Bank Group, The guide to developing Agricultural Markets & Agro-Enterprises (www.Inweb.worldcank.org/essd/essd.nsf/Agroenterprise/food_quality)
- 9) **Χρ. Φωτόπουλος, Α. Βάκρου**, ό.π.
- 10) **S. Karapetrovic, W. Willborn (1998)**, "The system's view for clarification of quality vocabulary", International Journal of Quality & Reliability Management", Vol. 15, No 1, pp.99-120
- 11) **D. Skuras, A. Vakrou**, ό.π.
- 12) **S. Karapetrovic, W. Willborn**, ό.π.
- 13) **Χρ. Φωτόπουλος, Α.Βάκρου**, ό.π.
- 14) **D. Giovannucci, M. Satin**, ό.π.
- 15) **K. Walley, S. Parsons, M. Bland (1999)**, "Quality assurance and the consumer, a conjoint case study", British Food Journal, Vol. 101, No2, pp. 148-161
- 16) **I. Kaltsis (2002)**, "Quality assurance of fresh fruits and vegetables in Greece", Marketing Research Report, Imperial College, London

- 17) **K. Walley, S. Parsons, M. Bland**, ό.π.
- 18) **W. Willborn, T.C. Edwin Cheng (1994)**, ‘‘Global management of quality assurance systems’’, McGraw-Hill, pp.61-63
- 19) **D. Giovannucci, M. Satin**, ό.π.
- 20) **MAF Policy Technical Paper (1998)**, ‘‘The role of on-farm quality assurance and environmental management systems (QA/EMS) in achieving sustainable agriculture and sustainable land management outcomes’’, MAF Bureau
- 21) **S. Karapetrovic, W. Willborn**, ό.π.
- 22) **E. Holleran, M.E. Bredahl, L. Zaibet (1999)**, ‘‘Private incentives for adopting food safety and quality assurance’’, Food Policy, Vol.24, pp. 669-683
- 23) **T. Varzakas, D. Jukes**, ό.π.
- 24) **W. Willborn, T.C. Edwin Cheng**, ό.π.
- 25) **Th. Reardon, J.M. Cordon, L. Busch, J. Bingen, C. Harris (2001)**, ‘‘Global change in agrifood grades and standards: agribusiness strategic responses in developing countries’’, International Food and Agribusiness Management Review, Vol. 2, No. 3/4, pp.421-435
- 26) **A. Vuylsteke, E. Collet, G. Van Huylenbroeck, M. Mormont (2003)**, ‘‘Exclusion of farmers as a consequence of quality certification and standardisation’’, 83rd EAAE SEMINAR, Chania 4-7/9/03
- 27) **D. Giovannucci, M. Satin**, ό.π.
- 28) **T. Varzakas, D. Jukes**, ό.π.
- 29) **C.R. Hurburgh, J.D Lawrence (2003)**, ‘‘Quality management systems in agriculture, need and opportunity’’, Prepared for the ISU Ag. Quality Initiative
- 30) **C.R. Hurburgh, J.D Lawrence**, ό.π.
- 31) **D. Sparling, J. Lee, W. Howard (2001)**, ‘‘Murgo Farms Inc.: HACCP, ISO 9000, and ISO 14000’’, International Food and Agribusiness Management Review, Vol. 4, pp. 67-79
- 32) **E. Holleran, M.E. Bredahl, L. Zaibet**, ό.π.
- 33) **T. Varzakas, D. Jukes**, ό.π.
- 34) **AGROCERT (2003)**, ‘‘Πιστοποίηση προϊόντων σύμφωνα με εθνικά ή διεθνή πρότυπα’’, ενημερωτικό φυλλάδιο, σελ. 14-20
- 35) **S. Henson, J. Caswell**, ό.π.
- 36) **Κ. Τζιά (1997)**, ‘‘Ασφάλεια τροφίμων και η εφαρμογή του συστήματος

- HACCP'', ΗΜΕΡΙΔΑ με θέμα: ''Η ασφάλεια των τροφίμων και η διασφάλιση της μέσω του συστήματος HACCP'', Αθήνα 4/11/97
- 37) **Τ. Σιμπούλου (1997)**, ''Εναρμόνιση με την Ευρωπαϊκή νομοθεσία τροφίμων- επιπτώσεις στην ελληνική βιομηχανία'', Διπλωματική εργασία, σελ.109-116
- 38) **Κ. Τζιά**, ό.π.
- 39) **I. Kaltsis**, ό.π.
- 40) **D. Sparling, J. Lee, W. Howard**, ό.π.
- 41) **S. Henson, J. Caswell**, ό.π.
- 42) **AGROCERT (2003)**, ''Πιστοποίηση προϊόντων σύμφωνα με εθνικά ή διεθνή πρότυπα'', ενημερωτικό φυλλάδιο, σελ. 14-20
- 43) **D. Sparling, J. Lee & W. Howard**, ό.π.
- 44) **Χρ. Φωτόπουλος, Α.Βάκρου**, ό.π.
- 45) **D. Sparling, J. Lee, W. Howard**, ό.π.
- 46) **E. Wall, A. Weersink, C. Swanton (2001)**, ''Agriculture and ISO 14000'', Food Policy, Vol. 26, pp. 35-48
- 47) **E. Wall, A. Weersink, C. Swanton**, ό.π.
- 48) **D. Sparling, J. Lee, W. Howard**, ό.π.
- 49) **D. Sparling, J. Lee, W. Howard**, ό.π.
- 50) **T. Varzakas, D. Jukes**, ό.π.
- 51) **D. Giovannucci, M. Satin**, ό.π.
- 52) **M.L. Loureiro, J.J. McCluskey (2000)**, ''Assessing Consumer Response to Protected Geographical Identification Labeling'', Agribusiness, Vol. 16, No 3, pp.309-320
- 53) **Τ. Νικολόπουλος (1996)**, ''Η Κοινοτική προστασία των ονομασιών προέλευσης, των γεωγραφικών ενδείξεων και της ιδιοτυπίας των αγροτικών και διατροφικών προϊόντων'', 4^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αγροτικής Οικονομίας με θέμα: ''Ανταγωνιστικότητα και Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη του Αγροτικού Τομέα: οι νέες προκλήσεις για την Ελλάδα'', Θεσσαλονίκη 28-30/11/96, σελ. 141-153
- 54) **EUROPA-Πολιτική Ποιότητας**, ''Τα χαρακτηριστικά προϊόντα ξεχωρίζουν: ΠΟΠ, ΠΓΕ, ΕΠΠΕ'',
www.europa.eu.int/comm/agriculture/foodqual/quali1.htm
- 55) **G. Giraud (2003)**, ''Consumer perception and marketing of origin and organic labelled food products in Europe'', 83rd EAAE SEMINAR, Chania, 4-7/9/03

- 56) **EUROPA-Βιολογική Γεωργία**, (www.europa.eu.int/comm/agriculture)
- 57) **D. Skuras, A. Vakrou**, ό.π.
- 58) **Th. Reardon, J.M. Cordon, L. Busch, J. Bingen, C. Harris**, ό.π.
- 59) **G. Akerlof (1970)**, ‘‘The market for lemons: qualitative uncertainty and the market mechanism’’, Quarterly Journal of Economics, Vol. 89, pp. 588-600
- 60) **I. Vertinsky, D. Zhou (2000)**, ‘‘Product and Process certification-Systems, regulations and international marketing strategies’’, International Marketing Review, Vol. 3, No. 3, pp. 231-253
- 61) **Ph. Leat, P. Marr, C. Ritchie (1998)**, ‘‘Quality assurance and traceability-the Scottish agri-food industry’s quest for competitive advantage’’, Supply Chain Management, Vol. 3, No3, pp. 115-117
- 62) **Μ. Ευθυμιάτου (2003)**, ‘‘Μοντέλα και φορείς πιστοποίησης ποιότητας’’, εφημ. ΕΞΠΡΕΣ- ένθετο ΟΛΙΚΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

2.1. Κανονισμοί (ΕΟΚ) 2081/92 και 2082/92

2.1.1. Γενικά

Ο αγροτικός τομέας χαρακτηριζόταν παραδοσιακά από την μαζική παραγωγή ομοιογενών προϊόντων. Εντούτοις, με το ξεκίνημα του εικοστού πρώτου αιώνα ο τομέας αυτός αλλάζει πραγματοποιώντας στροφή προς την παραγωγή διαφοροποιημένων προϊόντων. Τα ειδικά αυτά χαρακτηριστικά μπορεί να αφορούν ένα πλήθος ιδιοτήτων, όπως τη χημική σύσταση καθώς και χαρακτηριστικά της παραγωγικής διαδικασίας. Για να ικανοποιηθούν αυτές οι απαιτήσεις είναι αναγκαία η ύπαρξη των κατάλληλων νομοθετικών και ρυθμιστικών μέτρων για τη διασφάλιση ότι τα προϊόντα θα περιλαμβάνουν τα επιθυμητά χαρακτηριστικά. ^[1]

Οι παραγωγοί προσπαθούν πλέον να επικεντρωθούν στην ικανοποίηση των απαιτήσεων των καταναλωτών, προσπαθώντας να συνδέσουν τα προϊόντα τους με συγκεκριμένα, ειδικά χαρακτηριστικά ποιότητας, τα οποία μπορούν να αποκαλυφθούν μέσα από την πιστοποίηση και τη γεωγραφική συσχέτιση. Έτσι, η παραγωγή γεωργικών προϊόντων και τροφίμων σήμερα στηρίζει την κύρια στρατηγική της προώθησης στο πλαίσιο της διαφοροποίησης της παραγωγής, που περικλείει στοιχεία ποιότητας, με στόχο οι καταναλωτές να τα ανακαλύψουν και να τα εκτιμήσουν, δείχνοντας σε πολλές περιπτώσεις πρόθυμοι να πληρώσουν υψηλότερες τιμές για αυτά. ^[2]

Μέχρι το 1992 δεν υπήρχε το νομικό πλαίσιο για την κατοχύρωση των παραδοσιακών και ιδιότυπων προϊόντων διεθνώς, με αποτέλεσμα οι διάφορες χώρες να εφαρμόζουν εθνικές πρακτικές για την προστασία των προϊόντων τους κι έτσι να μην εξασφαλίζονται ίσοι όροι

ανταγωνισμού, ενώ ο καταναλωτής στερείτο σαφούς και επακριβούς πληροφόρησης για τα προϊόντα.^[3]

Η σημασία των διαφοροποιημένων προϊόντων σε τοπική βάση έχει αναγνωρισθεί πλέον από την Ευρωπαϊκή Ένωση και για το λόγο αυτό έχει θεσπιστεί νομοθεσία για την προστασία των γεωγραφικών ενδείξεων και των ονομασιών προέλευσης για τα αγροτικά προϊόντα και τα τρόφιμα.^[4]

Συγκεκριμένα, η Ευρωπαϊκή Ένωση εξέδωσε τους εξής κανονισμούς:

- Τον κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 2081/92 που αφορά στην προστασία των γεωγραφικών ενδείξεων και ονομασιών προέλευσης των γεωργικών προϊόντων και τροφίμων και
- Τον κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 2082/92 που αφορά στις βεβαιώσεις ιδιοτυπίας των γεωργικών προϊόντων και τροφίμων^{[5],[6]}

Οι κανονισμοί αυτοί σε συνδυασμό με τον κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 για την παραγωγή βιολογικών προϊόντων, ορίζουν ένα σύνολο από τέσσερις τύπους σημάτων ποιότητας:

- Προστατευόμενες Ονομασίες Προέλευσης (Π.Ο.Π)
- Προστατευόμενες Γεωγραφικές Ενδείξεις (Π.Γ.Ε)
- Ειδικά Παραδοσιακά Προϊόντα Εγγυημένα (Ε.Π.Π.Ε.)
- Οργανικά Προϊόντα^[7]

Σε συνδυασμό με τους κανονισμούς για τις μεθόδους οργανικής παραγωγής, οι κανονισμοί 2081/92 και 2082/92 αποτελούν τους δύο κύριους άξονες της ευρωπαϊκής πολιτικής ποιότητας για τα γεωργικά προϊόντα και τα είδη διατροφής.^[8]

Η υποστήριξη των ιδιότυπων χαρακτηριστικών ποιότητας των αγροτικών προϊόντων, σε τοπική βάση, συνδέεται, επίσης, άμεσα με την πολιτική αγροτικής ανάπτυξης στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για το λόγο αυτό έχουν γίνει σημαντικές προσπάθειες προς

αυτή την κατεύθυνση, οι οποίες έχουν βρει υποστήριξη στα προγράμματα (LEADER II) και (LEADER +) τα οποία ενισχύουν και προωθούν το πλαίσιο της ποιότητας στις αγροτικές περιοχές. Το πρόγραμμα LEADER II έχει χρηματοδοτήσει σχέδια τα οποία αξιοποιούσαν το πλαίσιο της ποιότητας. Πολλά κράτη μέλη έχουν συμπεριλάβει στα σχέδια αγροτικής ανάπτυξης για την περίοδο 2000-2006 (LEADER +) παρόμοιες ενέργειες και μέτρα για την προώθηση της ποιότητας των γεωργικών προϊόντων.^[9]

Τα ευρωπαϊκά συστήματα για την προστασία και την προώθηση των αγροτικών προϊόντων και ειδών διατροφής δημιουργήθηκαν με στόχο:

- Να ενθαρρυνθούν οι διαφοροποιημένες αγροτικές παραγωγές
- Να προστατευτούν τα ονόματα προϊόντων από απομιμήσεις
- Να βοηθηθούν οι καταναλωτές λαμβάνοντας τις πληροφορίες σχετικά με τον ιδιάζοντα χαρακτήρα των προϊόντων ^{[10],[11]}

Η χρήση γεωγραφικών ενδείξεων και ονομασιών προέλευσης για τον προσδιορισμό και αναγνώριση των προϊόντων έχει τις ρίζες της στην αρχαιότητα, (στην αρχαία Ελλάδα υπήρχαν οίνοι προερχόμενοι από την Κόρινθο, αμύγδαλα με προέλευση τη Νάξο και μέλι από τη Σικελία), φτάνοντας σήμερα στην εισαγωγή των κανονισμών 2081/92 και 2082/92. Οι κανονισμοί αυτοί προστατεύουν τα παραδοσιακά και αυθεντικά προϊόντα από απομιμήσεις στο εθνικό και διεθνές εμπόριο. Έτσι, για παράδειγμα, το τυρί που παράγεται στη Νέα Ζηλανδία και εμπορεύεται με την ονομασία "μοτσαρέλα" αποτελεί μια τέτοια περίπτωση απομίμησης, αφού η ονομασία αυτή χρησιμοποιείται για να περιγράψει αποκλειστικά το τυρί το παραγόμενο στην Ιταλία. ^[12]

Η χρήση σήμανσης με την αναγραφή των ιδιότυπων χαρακτηριστικών αποτελεί ένα εργαλείο που μειώνει το πρόβλημα της ασύμμετρης πληροφόρησης μεταξύ των παραγωγών και των καταναλωτών, καθώς επίσης και το κόστος αναζήτησης πληροφοριών. ^[12]

Η σήμανση (Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης-Π.Ο.Π.), (Προστατευόμενη Γεωγραφική Ένδειξη-Π.Γ.Ε.) και (Ειδικό Παραδοσιακό Προϊόν Εγγυημένο-Ε.Π.Π.Ε.) μπορεί να χρησιμοποιηθεί για όλους τους τύπους αγροτικών προϊόντων με εξαίρεση το κρασί. Το κρασί ήταν το πρώτο προϊόν του οποίου η ποιοτική εικόνα συνδέθηκε με συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές και ποικιλίες. Για τους οίνους υφίσταται η διάκριση Οίνοι Ονομασίας Προέλευσης Ανωτέρας Ποιότητας, (Ο.Π.Α.Π.-Vins de Qualite' Produits dans de Regions Determinees-VQPRD), η οποία προσδιορίζει τις ποιοτικές ποικιλίες σταφυλιών που παράγονται σε καθορισμένες περιοχές, (Κανονισμός 2802/85), και οδηγούν στην παραγωγή οίνων ποιότητας. Υπάρχουν, επίσης, οι ονομασίες AOC (Appellation d'origine Controlee') και η πιο αυστηρή AOP (Appellation d'origine Protegee'), παρόμοια με το πλαίσιο των προϊόντων Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (Π.Ο.Π.) και Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (Π.Γ.Ε.). Η Ελλάδα έχει 20 οίνους με την ονομασία AOP και 45 οίνους με την ονομασία AOC. Οι πρόσφατες τάσεις, καταδεικνύουν μια αύξηση των παραγόμενων οίνων ποιότητας σε σχέση με τους επιτραπέζιους οίνους. [13]

Όσον αφορά το κανονιστικό πλαίσιο στην Ευρωπαϊκή Ένωση για τους οίνους ποιότητας που παράγονται σε καθορισμένες περιοχές (V.Q.P.R.D.), έχει θεσπιστεί ο κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1607/2000 της Επιτροπής για τον καθορισμό ορισμένων λεπτομερειών εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1493/1999 του Συμβουλίου για "την κοινή οργάνωση της αμπελοοινικής αγοράς". [14]

2.1.2. Παρουσίαση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2081/92

Ο κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2081/92 του Συμβουλίου αφορά στην προστασία των γεωγραφικών ενδείξεων και των ονομασιών προέλευσης των γεωργικών προϊόντων και των τροφίμων (ΕΕ L 208 του 1992). Τροποποιήθηκε από τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 535/97 του Συμβουλίου,

ο οποίος επιτρέπει στην Επιτροπή να τροποποιήσει το παράρτημα ΙΙ του κανονισμού (γεωργικά προϊόντα). [15]

2.1.2.1. Πεδίο εφαρμογής

Ο κανονισμός εφαρμόζεται για τα τρόφιμα που καθορίζονται στο παράρτημα Ι του κανονισμού καθώς και για μεταποιημένα ή μη γεωργικά προϊόντα που προσδιορίζονται στο παράρτημα ΙΙ (εξαιρούνται τα κρασιά και τα οινοπνευματώδη ποτά). [15]

Ο κανονισμός 2081/92 εισήγαγε ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο για την προστασία των γεωγραφικών ενδείξεων και των ονομασιών προέλευσης για τα αγροτικά προϊόντα και τα τρόφιμα. Το γεγονός ότι μέχρι το τέλος του 2000 είχαν κατοχυρωθεί 526 προστατευόμενες ονομασίες προέλευσης και προστατευόμενες γεωγραφικές ενδείξεις, αποδεικνύει το ολοένα και μεγαλύτερο ενδιαφέρον για ποιοτικά χαρακτηριστικά. [16]

2.1.2.2. Ορισμοί

Γίνεται διαχωρισμός μεταξύ δύο κατηγοριών ενδείξεων:

- 1) **Προστατευόμενη Γεωγραφική Ένδειξη (Π.Γ.Ε.):** “η ονομασία μιας περιοχής, ενός συγκεκριμένου χώρου ή μιας χώρας, με την οποία ορίζεται ένα προϊόν το οποίο προέρχεται από τη εν λόγω γεωγραφική περιοχή και του οποίου η ποιότητα ή η φήμη δύναται να αποδοθεί στον γεωγραφικό χώρο που περιλαμβάνει φυσικούς ή ανθρώπινους παράγοντες”
- 2) **Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης (Π.Ο.Π.):** “η ονομασία μιας περιοχής, ενός συγκεκριμένου χώρου ή μιας χώρας, με την οποία ορίζεται ένα προϊόν το οποίο προέρχεται από την εν λόγω γεωγραφική περιοχή και του οποίου η ποιότητα ή τα χαρακτηριστικά οφείλονται κυρίως ή αποκλειστικά σε ένα συγκεκριμένο γεωγραφικό περιβάλλον” [17]

Η Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης εγγυάται, όχι μόνο τη συγκεκριμένη γεωγραφική προέλευση, αλλά και ορισμένες ιδιότητες του προϊόντος. Ή διαφορά από την Προστατευόμενη Γεωγραφική Ένδειξη είναι, ότι σε αυτή, η συγκεκριμένη ποιότητα και η φήμη του γεωργικού προϊόντος ή τροφίμου που φέρουν το όνομα της γεωγραφικής καταγωγής, μπορούν να αποδοθούν σε αυτήν, και η παραγωγή ή/και η μεταποίηση ή/και η επεξεργασία πραγματοποιούνται στην οροθετημένη γεωγραφική περιοχή. Δηλαδή, σε αντίθεση με τον ορισμό της Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης, αρκεί ένα από τα τρία στάδια της διαδικασίας παραγωγής του προϊόντος (παραγωγή, μεταποίηση, επεξεργασία) να πραγματοποιείται στη συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή για να παρέχεται έγκυρα η Κοινοτική προστασία.^[18]

Ή εννοιολογική διαφορά ανάμεσα σε μια Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης και μια Προστατευόμενη Γεωγραφική Ένδειξη έγκειται κυρίως στον βαθμό (ένταση) σύνδεσης του γεωργικού προϊόντος ή τροφίμου με την γεωγραφική περιοχή. Με την Προστατευόμενη Γεωγραφική Ένδειξη διευρύνεται η προστασία σε περισσότερα προϊόντα τα οποία θα είχαν αποκλεισθεί εάν ο κανονισμός είχε περιορισθεί μόνο στη στενή έννοια της Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης.^[19]

2.1.2.3. Προϋποθέσεις υπό τις οποίες δίδεται μια ονομασία ΄΄ΠΓΕ΄΄ ή ΄΄ΠΟΠ΄΄^[20]

Οι προϋποθέσεις με τις οποίες δίδεται μια ονομασία ΄΄ΠΓΕ΄΄ ή ΄΄ΠΟΠ΄΄ είναι οι εξής:

- Ονομασία
- Περιγραφή του προϊόντος
- Γεωγραφική οριοθέτηση
- Μέθοδοι παραγωγής
- Στοιχεία που αφορούν το γεωγραφικό περιβάλλον, οργανισμοί ελέγχου

- Σήμανση
- Ενδεχόμενες απαιτήσεις σχετικά με τα πρότυπα οι οποίες θα πρέπει να πληρούνται

Η αίτηση για την καταγραφή μιας ονομασίας ‘‘ΠΓΕ’’ ή ‘‘ΠΟΠ’’ είναι δυνατόν να υποβάλλεται από κάθε ομάδα παραγωγών, ανεξάρτητα από τον νομικό της χαρακτήρα ή τη σύνθεσή της. Η αίτηση υποβάλλεται στο κράτος μέλος στο οποίο βρίσκεται η περιοχή από όπου προέρχεται το προϊόν, η οποία στη συνέχεια αφού ελεγχθεί μεταβιβάζεται στα υπόλοιπα κράτη μέλη και στην Επιτροπή, όπου, αφού γίνει αποδεκτή, καταγράφεται σε μητρώο της Επιτροπής. ^[20]

2.1.2.4. Η προστασία ^[20]

Σύμφωνα με τον κανονισμό 2081/92 (άρθρο 13) οι καταχωρημένες ονομασίες προέλευσης προστατεύονται από:

- Οποιαδήποτε άμεση ή έμμεση εμπορική χρήση μιας ονομασίας για προϊόντα που δεν καλύπτονται από την καταχώρηση, εφόσον τα προϊόντα αυτά είναι συγκρίσιμα με τα προϊόντα που έχουν καταχωρηθεί με την ονομασία αυτή ή εφόσον η χρήση αυτή αποτελεί εκμετάλλευση της φήμης της προστατευόμενης ονομασίας
- Κάθε αντιποίηση, απομίμηση ή υπαινιγμό, ακόμη κι αν αναφέρεται η πραγματική καταγωγή του προϊόντος ή αν η προστατευόμενη ονομασία χρησιμοποιείται σε μετάφραση ή συνοδεύεται από εκφράσεις όπως ‘‘είδος’’, ‘‘τύπος’’, ‘‘μέθοδος’’, ‘‘τρόπος’’, ‘‘απομίμηση’’ ή άλλες παρόμοιες
- Οποιαδήποτε άλλη ψευδή ή απατηλή ένδειξη σχετικά με την προέλευση, την καταγωγή, τη φύση ή τις ουσιαστικές ιδιότητες του προϊόντος που αναγράφεται στη συσκευασία, στο διαφημιστικό υλικό ή σε έγγραφα που αφορούν το συγκεκριμένο προϊόν, καθώς και τη χρησιμοποίηση συσκευασίας, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε εσφαλμένη εντύπωση ως προς την καταγωγή του

- Οποιαδήποτε άλλη πρακτική η οποία μπορεί να παραπλανήσει τον καταναλωτή σχετικά με την πραγματική καταγωγή του προϊόντος

Ο έλεγχος για να διαπιστωθεί εάν το προϊόν πληροί τις προδιαγραφές διενεργείται από ένα ανεξάρτητο και αμερόληπτο οργανισμό ελέγχου. Συγκεκριμένα, τα κράτη μέλη οφείλουν, σε προθεσμία έξι μηνών το αργότερο, από την ημερομηνία έναρξης ισχύος του κανονισμού, να συστήσουν "δομές ελέγχου" οι οποίες θα εξασφαλίζουν ότι τα γεωργικά προϊόντα και τα τρόφιμα που φέρουν την προστατευόμενη ονομασία ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις του κανονισμού (άρθρο 10 παρ. 1 του κανονισμού).

2.1.2.5. Όροι εφαρμογής του κανονισμού 2081/92 ^[21]

- Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2037/93 (ΕΕ L 185 του 1993), ο οποίος θεσπίζει ένα σύστημα που αποσκοπεί στην πληροφόρηση των καταναλωτών στην περίπτωση που η ονομασία ενός γεωργικού προϊόντος ή ενός τροφίμου έχει καταγραφεί ως προστατευόμενη ονομασία προέλευσης ή ως προστατευόμενη γεωγραφική ένδειξη

2.1.3. Παρουσίαση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2082/92 ^[22]

Ο κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2082/92 καθορίζει τους όρους υπό τους οποίους μπορεί να πάρει ένα γεωργικό προϊόν ή τρόφιμο βεβαίωση ιδιοτυπίας. Στο παράρτημα του κανονισμού ορίζονται οι κατηγορίες τροφίμων για τις οποίες ισχύει ο παρών κανονισμός.

Στόχος του κανονισμού είναι να ευνοηθεί η διαφοροποίηση της γεωργικής παραγωγής με την αξιοποίηση ορισμένων ιδιότυπων προϊόντων στα πλαίσια της αγροτικής ανάπτυξης, και να καθοριστούν οι κανόνες για την παροχή βεβαίωσης ιδιοτυπίας για τα γεωργικά προϊόντα και τα τρόφιμα.

Σύμφωνα με τον κανονισμό ως “κοινοτικό πιστοποιητικό ειδικών χαρακτηριστικών” νοείται “η αναγνώριση σε κοινοτική κλίμακα των ειδικών χαρακτηριστικών ενός είδους διατροφής τα οποία διαχωρίζουν σαφώς το εν λόγω είδος διατροφής από παρόμοια τρόφιμα της ίδιας κατηγορίας”.

Ως “ιδιοτυπία” γεωργικού προϊόντος ή τροφίμου ορίζεται “το στοιχείο ή το σύνολο των στοιχείων δια των οποίων ένα γεωργικό προϊόν ή ένα τρόφιμο διακρίνεται σαφώς από άλλα παρεμφερή προϊόντα ή τρόφιμα που ανήκουν στην ίδια κατηγορία”.

Για να μπορέσει να εγγραφεί στο μητρώο ένα προϊόν θα πρέπει να παρουσιάζει ειδικά χαρακτηριστικά, τα οποία “να οφείλονται στις χρησιμοποιηθείσες πρώτες ύλες ή στις συνθήκες παραγωγής του, με εξαίρεση τη γεωγραφική του προέλευση ή την ιδιαιτερότητά του από τεχνολογική άποψη”.^[22]

Η αίτηση για εγγραφή του προϊόντος είναι δυνατόν να υποβάλλεται μόνο από μια ομάδα παραγωγών που έχει καταρτίσει τεύχη προδιαγραφών σχετικά με το είδος διατροφής. Τα συγκεκριμένα τεύχη προδιαγραφών περιλαμβάνουν:

- Το χαρακτηριστικό της πώλησης
  - Τις μεθόδους παραγωγής
  - Την περιγραφή του είδους διατροφής και των κυριοτέρων χαρακτηριστικών του
  - Τα στοιχεία που επιτρέπουν την αξιολόγηση του παραδοσιακού χαρακτήρα καθώς και τις απαιτήσεις και τις διαδικασίες ελέγχου της
- [23]

2.1.3.1. Η προστασία ¹²³¹

Τα κατοχυρωμένα ιδιότυπα γεωργικά προϊόντα ή τρόφιμα μπορούν να χρησιμοποιούν ``ένδειξη``, ``όνομα`` και ``κοινοτικό σύμβολο`` κάτω από τον έλεγχο των αρμόδιων αρχών.

Όσον αφορά τον έλεγχο, αυτός οργανώνεται υπό τους ίδιους όρους με εκείνους που προβλέπονται στον κανονισμό 2081/92. Εντός έξι μηνών από την έναρξη ισχύος του κανονισμού, τα κράτη μέλη οφείλουν να συστήσουν ``δομές ελέγχου`` οι οποίες θα εξασφαλίζουν ότι τα γεωργικά προϊόντα ή τα τρόφιμα που φέρουν βεβαίωση ιδιοτυπίας ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των προδιαγραφών.

2.1.4. Προϊόντα στα οποία αναφέρονται οι κανονισμοί 2081/92 και 2082/92 ¹²⁴¹

2.1.4.1 Προϊόντα διατροφής που καλύπτονται μόνο από τον κανονισμό 2081/92 και τον κανονισμό 2082/92

- Νωπό κρέας (και νωπά παραπροϊόντα σφαγίου)
- Προϊόντα με βάση το κρέας (που έχουν υποστεί θερμική επεξεργασία, παστά, καπνιστά κλπ.)
- Τυριά
- Άλλα προϊόντα ζωικής προέλευσης (αυγά, μέλι, γαλακτοκομικά προϊόντα εκτός βουτύρου)
- Λιπαρές ουσίες (βούτυρο, μαργαρίνη, έλαια)
- Φρούτα, λαχανικά και σιτηρά στη φυσική τους κατάσταση ή μεταποιημένα
- Νωποί ιχθύες, μαλάκια, μαλακόστρακα και προϊόντα με βάση το ψάρι
- Μπίρα
- Ποτά με βάση εκχυλίσματα φυτών
- Προϊόντα ζαχαροπλαστικής, ζαχαρώδη παρασκευάσματα ή προϊόντα μπισκοτοποιίας

- Άλλα προϊόντα

2.1.4.2. Προϊόντα διατροφής που καλύπτονται μόνο από τον κανονισμό 2081/92

- Φυσικά μεταλλικά νερά και νερά πηγών
- Γόμες και ρητίνες φυσικές
- Αιθέρια έλαια
- Χορτονομές
- Φελλός
- Βαφικός κόκκος

2.1.4.3. Προϊόντα διατροφής που καλύπτονται μόνο από τον κανονισμό 2082/92

- Σοκολάτα και παρασκευάσματα διατροφής που περιέχουν κακάο
- Ζυμαρικά
- Έτοιμα φαγητά
- Αρτυματικές σάλτσες παρασκευασμένες
- Σούπες ή ζωμοί
- Παγωτά και γρανίτες

2.2. Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 για τη βιολογική γεωργία

2.2.1. Γενικά

Τα τελευταία έτη παρατηρείται ανάπτυξη της βιολογικής γεωργίας, γεγονός που οφείλεται κυρίως στην ευαισθητοποίηση των καταναλωτών για θέματα ασφάλειας των τροφίμων και για περιβαλλοντικά θέματα. Ο τομέας της βιολογικής γεωργίας, σύμφωνα με στοιχεία της Κοινότητας, αυξήθηκε κατά 25% περίπου ετησίως κατά την περίοδο 1993-1998 και από το 1998 και έπειτα εκτιμάται ότι αναπτύσσεται κατά 30% περίπου ετησίως.^[25]

Η βιολογική γεωργία τοποθετείται στα πλαίσια της αειφόρου γεωργίας, η οποία αποτελεί έναν από τους βασικούς στόχους της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (ΚΓΠ), σύμφωνα με την οποία: «η αειφόρος ανάπτυξη πρέπει να συνδυάζει την παραγωγή τροφίμων με την διατήρηση των πεπερασμένων πόρων και την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος...». [25]

Η βιολογική γεωργία θεωρείται «ως ένα σφαιρικό σύστημα γεωργικής παραγωγής (φυτικών και ζωικών προϊόντων) που ευνοεί τις πρακτικές διαχείρισης μάλλον παρά την προσφυγή σε παράγοντες εξωτερικής προέλευσης». Με την οπτική αυτή, οι καλλιεργητικές, βιολογικές και μηχανικές μέθοδοι χρησιμοποιούνται κατά προτίμηση στα χημικά συνθετικά προϊόντα. [26]

Ένα από τα βασικά πλεονεκτήματα της βιολογικής γεωργίας είναι ότι ευνοεί τις ανανεώσιμες πηγές και την ανακύκλωση των πόρων, δίνοντας την ευκαιρία για επαναφορά στο έδαφος θρεπτικών ουσιών που βρίσκονται στα υπολείμματα της καλλιέργειας. Επίσης, αποφεύγεται η χρήση συνθετικών παρασιτοκτόνων, ζιζανιοκτόνων και χημικών λιπασμάτων. [27]

Έχουν πραγματοποιηθεί αρκετές μελέτες για να διαπιστωθεί η άποψη των καταναλωτών για την οργανική παραγωγή. Τα υπάρχοντα αποτελέσματα καταδεικνύουν ότι οι καταναλωτές εκλαμβάνουν το οργανικό προϊόν ως ένα προϊόν χωρίς χημικά και ορμόνες αύξησης και το οποίο είναι «φυσικά» παραγόμενο. Οι καταναλωτές αγοράζουν οργανικά προϊόντα κυρίως για λόγους υγείας, αλλά επιπλέον και για την καλύτερη γεύση και την απουσία χημικών ουσιών και προσθετικών. Επίσης, η τάση για αυξημένη παραγωγή μπορεί να συνδυαστεί και με την περιβαλλοντική ευαισθησία των καταναλωτών. [28]

Η άσκηση της βιολογικής γεωργίας προωθείται στα πλαίσια του προγράμματος δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αγροτική ανάπτυξη, πριμοδοτώντας τους παραγωγούς που εφαρμόζουν μεθόδους βιολογικής γεωργίας στις καλλιέργειές τους. ^[29]

2.2.2. Θεσμικό πλαίσιο

Το νομοθετικό πλαίσιο που δημιουργήθηκε στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα για τη φυτική και ζωική βιολογική γεωργία εντάσσεται σε ένα γενικότερο πλαίσιο της πολιτικής ποιότητας των γεωργικών προϊόντων. ^[30]

Θεσπίζοντας τον κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91, το Συμβούλιο αποφάσισε τη δημιουργία ενός κοινοτικού πλαισίου το οποίο ορίζει με λεπτομέρεια τις απαιτήσεις προκειμένου ένα γεωργικό προϊόν ή ένα τρόφιμο να μπορεί να φέρει μία ένδειξη όσον αφορά στον τρόπο βιολογικής παραγωγής. Η κίνηση της επίσημης αναγνώρισης της βιολογικής γεωργίας στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης ακολουθήθηκε από πρωτοβουλίες και σε διεθνές επίπεδο. Ο κανονισμός (ΕΟΚ) 2078/92 σχετικά με μεθόδους γεωργικής παραγωγής που συμμορφώνονται με τις απαιτήσεις της προστασίας του περιβάλλοντος, εξάλλου, άνοιξε νέες προοπτικές οικονομικής στήριξης των οποίων η βιολογική γεωργία μπορεί να τύχει. ^[31]

Από το 1999, ο Οργανισμός Επισιτισμού και Γεωργίας των Ηνωμένων Εθνών (Food and Agricultural Organization-FAO), έχει θεσπίσει ένα πρόγραμμα στον τομέα της βιολογικής γεωργίας με στόχο την ανάπτυξή της στις αναπτυσσόμενες χώρες. ^[31]

2.2.3. Παρουσίαση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91

Ο κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου αναφέρεται στον βιολογικό τρόπο παραγωγής των γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής. Ο κανονισμός αυτός συμπληρώθηκε επανειλημμένα και, ιδίως, το 1999, όταν το Συμβούλιο περιέλαβε τη βιολογική εκτροφή στο πεδίο εφαρμογής του. ^[31]

2.2.4. Πεδίο εφαρμογής κανονισμού (ΕΟΚ) 2092/91 ^[32]

Ο κανονισμός εφαρμόζεται στα μη μεταποιημένα γεωργικά προϊόντα (φυτικά ή ζωικά), τα οποία παράγονται με βάση τους θεσπιζόμενους από αυτόν κανόνες, καθώς και στα τρόφιμα στα οποία ενσωματώνονται.

Σχετικά με τους κανόνες παραγωγής, ο κανονισμός ορίζει στα παραρτήματά του, "τις ουσίες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως φυτοφαρμακευτικό προϊόν, απορρυπαντικό, λίπασμα ή εδαφοβελτιωτικό, καθώς και τις ενδεχόμενες εξαιρέσεις."

Για να εξασφαλιστεί η τήρηση των κανόνων παραγωγής, ο κανονισμός έχει θεσπίσει ένα σύστημα τακτικού ελέγχου, σύμφωνα με το οποίο οι παραγωγοί ή οι εισαγωγείς βιολογικών προϊόντων οφείλουν να κοινοποιούν τις δραστηριότητές τους στις αρμόδιες αρχές.

2.2.5. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1804/99 ^[33]

Ο συγκεκριμένος κανονισμός εναρμονίζει τους κανόνες βιολογικής παραγωγής των κυρίων ζωικών ειδών, καθώς και την επισήμανση και τα πρότυπα επιθεώρησης. Ορίζει, επίσης, ότι οι γενετικώς τροποποιημένοι οργανισμοί και τα παράγωγα αυτών δεν είναι συμβατά με τις μεθόδους της βιολογικής παραγωγής.

2.2.6. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 223/03 ^[34]

Ο παραπάνω κανονισμός αναφέρει τις απαιτήσεις σε θέματα επισήμανσης που συνδέονται με τη βιολογική παραγωγή των ζωοτροφών και των πρώτων υλών για τις ζωοτροφές.

Τέλος, η δημιουργία ενός κοινοτικού λογοτύπου της βιολογικής γεωργίας το 2000, ήρθε να ενισχύσει την προστασία των βιολογικών προϊόντων καθώς να βοηθήσει στην ανταγωνιστικότητά τους στη διεθνή αγορά. Ο λογότυπος αυτός βεβαιώνει ότι:

- Τουλάχιστον το 95% των συστατικών του προϊόντος έχουν παραχθεί με βιολογική μέθοδο
- Το προϊόν πληροί τους κανόνες του επίσημου καθεστώτος επιθεώρησης
- Το προϊόν προήλθε απευθείας από τον παραγωγό ή τον συσκευαστή σε σφραγισμένη συσκευασία
- Το προϊόν φέρει το όνομα του παραγωγού, του παρασκευαστή ή του πωλητή και το όνομα ή τον κωδικό του οργανισμού επιθεώρησης ^[35]

2.2.7 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΚΑΝ (ΕΟΚ) 2092/91 ^[36]

2.2.7.1. Παράρτημα Ι- Αρχές βιολογικής παραγωγής στις εκμεταλλεύσεις

- Φυτά και φυτικά προϊόντα
- Ζώα εκτροφής και ζωικά προϊόντα των εξής ειδών: βοειδή, χοίρων, αιγών, κάπρων, ιπποειδών, πτηνών

2.2.7.2 Παράρτημα ΙΙ- Προϊόντα τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν στη βιολογική γεωργία

- Λιπάσματα και αλλαγές εδάφους
- Φυτουγειονομικά προϊόντα
- Συμβατικές πρώτες ύλες για την διατροφή των ζώων

- Προσθετικές τροφικές ουσίες για τα ζώα, ορισμένες ουσίες που χρησιμοποιούνται στις ζωοτροφές (οδηγία 82/471/ΕΟΚ) και βοηθητικές παρασκευής που χρησιμοποιούνται για την διατροφή των ζώων
- Προϊόντα που επιτρέπονται για τον καθαρισμό και απολύμανση των κτιρίων και των εγκαταστάσεων διατροφής

2.3. Θεσμικό πλαίσιο για την επισήμανση του βόειου κρέατος [37],[38]

Οι ετικέτες του βοείου κρέατος, εκτός από τις τυποποιημένες πληροφορίες που αναγράφουν, περιλαμβάνουν και τις ακόλουθες ενδείξεις:

- Αριθμό ιχνηλασιμότητας που εξασφαλίζει τη σύνδεση του κρέατος που αγοράζεται και του ζώου καθώς και του αγροκτήματος από τα οποία προέρχεται
- Οι λέξεις “γεννήθηκε στη” ακολουθούμενες από το όνομα του κράτους μέλους ή της τρίτης χώρας όπου γεννήθηκε το ζώο
- Οι λέξεις “εκτράφηκε στην” ακολουθούμενες από το όνομα κάθε κράτους μέλους ή τρίτης χώρας που εκτράφηκε το ζώο
- Οι λέξεις “σφαγή στην” ακολουθούμενες από το όνομα του κράτους μέλους ή της τρίτης χώρας και τον αριθμό έγκρισης του σφαγείου από το οποίο προέρχεται το κρέας
- Οι λέξεις “σφαγή στην” ακολουθούμενες από το όνομα του κράτους μέλους ή της τρίτης χώρας και τον αριθμό έγκρισης των εγκαταστάσεων τεμαχισμού

Η νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την επισήμανση του βοείου κρέατος αφορά στην εισαγωγή των εξής κανονισμών:

- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1760/2000 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τη θέσπιση συστήματος αναγνώρισης και καταγραφής των βοοειδών και την επισήμανση του βοείου κρέατος και των προϊόντων με βάση το βόειο κρέας

- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1825/2000 της Επιτροπής για τη θέσπιση λεπτομερειών εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1760/2000.

Στόχος των παραπάνω κανονισμών είναι η ενίσχυση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών όσον αφορά την ποιότητα και ασφάλεια του βοείου κρέατος καθώς, επίσης και της σταθερότητας της αγοράς και των συνθηκών παραγωγής και εμπορίας των προϊόντων με βάση το βόειο κρέας.

2.4. Ανταπόκριση των καταναλωτών για τα προϊόντα με σήμανση ΠΟΠ, ΠΓΕ, καθώς και για τα οργανικά προϊόντα

Έχουν διεξαχθεί αρκετές μελέτες στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης για να διαπιστωθεί η αναγνωρισιμότητα των ετικετών ποιότητας για τα γεωργικά προϊόντα, καθώς και η ανταπόκριση των καταναλωτών προς αυτά. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι καταναλωτές βλέπουν θετικά τα προϊόντα με προστατευόμενες ονομασίες προέλευσης και προστατευόμενες γεωγραφικές ενδείξεις, καθώς και τα οργανικά προϊόντα. Σε πολλές περιπτώσεις είναι πρόθυμοι να πληρώσουν περισσότερο για την απόκτησή τους, αφού τα συγκεκριμένα προϊόντα απολαμβάνουν υψηλότερης τιμής από άλλα παρόμοια προϊόντα. Βέβαια, τα αποτελέσματα αυτά φαίνεται ότι διαφέρουν από χώρα σε χώρα καθώς και ανάλογα με τα δημογραφικά στοιχεία των καταναλωτών.^{[39],[40]}

Τα προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ) και Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (ΠΓΕ), παρότι αποτελούν ενδείξεις ποιότητας, δεν είναι ακόμα γνωστά από ένα μεγάλο σύνολο καταναλωτών στην Ευρώπη, καθώς αποτελούν περίπου το 7-9% της συνολικής κατανάλωσης τροφίμων. Όσον αφορά στα προϊόντα με σήμανση βιολογικής προέλευσης, διαφαίνεται μια αύξηση στις προτιμήσεις των καταναλωτών από έτος σε έτος.^[41]

Στην Ιταλία, πραγματοποιήθηκε μελέτη για τη συμπεριφορά των καταναλωτών απέναντι στα μήλα τα παραγόμενα με τους κανόνες οργανικής παραγωγής σύμφωνα με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2092/91. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι ένα μεγάλο μέρος των καταναλωτών είναι διατεθειμένο να πληρώσει υψηλότερη τιμή προκειμένου να αγοράσει ένα τέτοιο προϊόν το οποίο περιορίζει τους κινδύνους από τις χημικές ουσίες που υφίστανται στα μη οργανικά προϊόντα. ^[42]

Τα στοιχεία από διάφορες έρευνες δείχνουν τα ακόλουθα αποτελέσματα σε σχέση με την κατανομή των προϊόντων με Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης, Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης και των οργανικών προϊόντων στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης:

- Στις βόρειες χώρες: Δανία, Αυστρία, Φιλανδία και Γερμανία παρατηρείται μια σημαντική αύξηση στην αγορά οργανικών προϊόντων, ενώ μικρό μερίδιο της αγοράς καταλαμβάνουν τα προϊόντα με σήμανση ``ΠΟΠ`` και ``ΠΓΕ``
- Στη Νότια Ευρώπη: Γαλλία, Ιταλία, Πορτογαλία, Ισπανία και Ελλάδα παρατηρείται αυξημένη αγορά για προϊόντα ``ΠΟΠ`` και ``ΠΓΕ``, ενώ αντίθετα μικρότερο μερίδιο αγοράς για τα οργανικά προϊόντα
- Η τρίτη κατηγορία περιλαμβάνει τη Μεγάλη Βρετανία, την Ιρλανδία και τις Κάτω Χώρες, στις οποίες και οι δύο τύποι προϊόντων φαίνεται ότι έχουν μικρότερα μερίδια αγοράς ^[43]

Διαπιστώνεται, επίσης, ότι για τους καταναλωτές των αστικών περιοχών, η προέλευση του προϊόντος και τα ειδικά παραδοσιακά χαρακτηριστικά διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην επιλογή τους, καθώς τα προϊόντα αυτά αντανακλούν στο μυαλό των καταναλωτών αυτών τον παραδοσιακό τρόπο παραγωγής τους συνδεδεμένων με χαρακτηριστικά ποιότητας. ^[43]

Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και έρευνα σχετικά με την επιλογή και κατανάλωση οίνων με γεωγραφική προέλευση, η οποία διαπιστώνει ότι η γεωγραφική συσχέτιση και τα ειδικά χαρακτηριστικά έχουν σημαντική επίδραση στους καταναλωτές των αστικών περιοχών οι οποίοι επιζητούν πιο παραδοσιακά προϊόντα.^[44]

Στην ίδια έρευνα αποκαλύπτεται ότι τα πιστοποιημένα προϊόντα έχουν απήχηση ιδιαίτερα σε καταναλωτές, οι οποίοι δεν διαθέτουν πολύ χρόνο για αναζήτηση πληροφοριών για το προϊόν και στηρίζονται στη σήμανση του προϊόντος για να λάβουν τις πληροφορίες για αυτό και σε καταναλωτές οι οποίοι είναι διατεθειμένοι να πληρώσουν περισσότερο για τέτοια προϊόντα, όπως οι πιστοποιημένοι οίνοι ποιότητας στη συγκεκριμένη έρευνα.^[44]

Ένα από τα αποτελέσματα της παραπάνω έρευνας είναι και το γεγονός ότι τα προϊόντα που πιστοποιούνται για χαρακτηριστικά ποιότητας προτιμούνται κυρίως από καταναλωτές μεγαλύτερου εισοδήματος και ανώτερης μόρφωσης.^[44]

Στο ίδιο αποτέλεσμα καταλήγει και έρευνα σχετικά με την πρόθεση των καταναλωτών να αγοράσουν τα μήλα με τη σήμανση για την προστατευόμενη ονομασία προέλευσης "Ζαγορά". Τα στοιχεία φανέρωσαν ότι οι κύριοι καταναλωτές ανήκαν σε υψηλή εισοδηματική τάξη και το κίνητρό τους για αγορά καθορίζονταν περισσότερο από την ένδειξη ποιότητας σε σχέση με την τιμή.^[45]

Η ίδια έρευνα διαπιστώνει ότι παρότι οι περισσότεροι καταναλωτές εξέφραζαν θετική άποψη, λιγότεροι έδειχναν διατεθειμένοι να αγοράσουν το προϊόν, γεγονός που πιθανόν οφείλεται στη μικρή ενημέρωση των καταναλωτών για το υπάρχον σχήμα και τις διαδικασίες σχετικά με τα προϊόντα προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης.^[45]

Στο συμπέρασμα αυτό καταλήγει και μελέτη για την ανταπόκριση των Ιταλών καταναλωτών για προϊόντα με τη σήμανση “ΠΟΠ” και ειδικότερα για τα παρθένα ελαιόλαδα των περιοχών “Sabino” και “Canino” της Ιταλίας με σήμανση “ΠΟΠ”. Η μικρή άμεση απήχηση των προϊόντων αυτών σε άλλες περιοχές της Ιταλίας καταδεικνύει αφενός την περιορισμένη γνώση των καταναλωτών για τις μεθόδους παραγωγής και της σημασίας της πιστοποίησης με “ΠΟΠ” και αφετέρου την ανάγκη για καλύτερη προώθηση των προϊόντων αυτών, αφού αναμφισβήτητα η σήμανση των προϊόντων λειτουργεί και ως ένα εργαλείο του marketing.^[46]

Τέλος, στο συμπέρασμα ότι οι καταναλωτές δεν είναι αρκετά ενήμεροι για τη σημασία της πιστοποίησης στα φρούτα και λαχανικά κατέληξε έρευνα που πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα σε σχέση με την ανίχνευση της συμπεριφοράς των Ελλήνων καταναλωτών στην αγορά πιστοποιημένων φρούτων και λαχανικών. Η ίδια έρευνα κατέδειξε ότι ένα μεγάλο μέρος των καταναλωτών θα ήταν πρόθυμοι να πληρώσουν υψηλότερες τιμές αν ήταν ενήμεροι για τη σημασία της πιστοποίησης.^[47]

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 – ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) **E. Wall, A. Weersink, C. Swanton (2001)**, "Agriculture and ISO 14000", Food Policy, Vol. 26, pp. 35-48
- 2) **D. Skuras, A. Vakrou (2002)**, "Consumers' willingness to pay for origin labelled wine, a Greek case study", British Food Journal, Vol. 104, Issue 11, pp. 898-912
- 3) **Τ. Σιμοπούλου (1997)**, "Εναρμόνιση με την Ευρωπαϊκή νομοθεσία τροφίμων- επιπτώσεις στην ελληνική βιομηχανία", Διπλωματική εργασία, σελ.191-210
- 4) **EUROPA**, "Αγροτική Ανάπτυξη-Πολιτική Ποιότητας", (www.europa.eu.int/comm/agriculture)
- 5) **I.A. Van der Lans, K. Van Ittersum, A. De Cicco, M. Loseby (2001)**, "The role of the region of origin in consumer evaluation of food products", European Review of Agricultural Economics, Vol. 28, No.4, pp. 451-477
- 6) **G. Giraud (2003)**, "Consumer perception and marketing of origin and organic labelled food products in Europe", 83rd EAAE SEMINAR, Chania 4-7/9/03
- 7) **E. Dimara, D. Skuras (2003)**, "Consumer evaluations of product certification, geographic association and traceability in Greece", European Journal of Marketing, Vol. 37, No. 5/6, pp. 690-705
- 8) **EUROPA**, "Αγροτική Ανάπτυξη-Πολιτική Ποιότητας", (www.europa.eu.int/comm/agriculture)
- 9) **D. Skuras, A. Vakrou**, ό.π.
- 10) **Τ. Νικολόπουλος (1996)**, "Η Κοινοτική προστασία των ονομασιών προέλευσης, των γεωγραφικών ενδείξεων και της ιδιοτυπίας των αγροτικών και διατροφικών προϊόντων", 4^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αγροτικής Οικονομίας με θέμα: Ανταγωνιστικότητα και Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη του Αγροτικού Τομέα: οι νέες προκλήσεις για την Ελλάδα, Θεσσαλονίκη 28-30/11/96, σελ. 141-153
- 11) **EUROPA-Πολιτική Ποιότητας**, "Τα χαρακτηριστικά προϊόντα ξεχωρίζουν: ΠΟΠ, ΠΓΕ, ΕΠΠΕ", (www.europa.eu.int/comm/agriculture/foodqual/quali1.htm)
- 12) **M.L. Loureiro, J.J. McCluskey (2000)**, "Assessing Consumer Response to Protected Geographical Identification Labeling",

- 13) **D. Skuras, A. Vakrou**, ό.π.
- 14) **Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1607/2000 της Επιτροπής της 24^{ης} Ιουλίου 2000**, ``για τον καθορισμό ορισμένων λεπτομερειών εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1493/1999 για την κοινή οργάνωση της αμπελοοινικής αγοράς, ιδίως του τίτλου σχετικά με τους οίνους ποιότητας που παράγονται σε καθορισμένες περιοχές``
- 15) **Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2081/92 του Συμβουλίου της 14^{ης} Ιουλίου 1992** ``για την προστασία των γεωγραφικών ενδείξεων και των ονομασιών προέλευσης των γεωργικών προϊόντων και των τροφίμων``
- 16) **E. Dimara, D. Skuras**, ό.π.
- 17) **Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2081/92 του Συμβουλίου της 14^{ης} Ιουλίου 1992**, ό.π.
- 18) **Τ. Σιμοπούλου**, ό.π.
- 19) **Τ. Νικολόπουλος**, ό.π.
- 20) **Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2081/92 του Συμβουλίου της 14^{ης} Ιουλίου 1992**, ό.π.
- 21) **Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2081/92 του Συμβουλίου της 14^{ης} Ιουλίου 1992**, ό.π.
- 22) **Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2082/92 του Συμβουλίου της 14^{ης} Ιουλίου 1992** ``για τις βεβαιώσεις ιδιοτυπίας των γεωγραφικών προϊόντων και των τροφίμων``
- 23) **Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2082/92 του Συμβουλίου της 14^{ης} Ιουλίου 1992**. ό.π.
- 24) **EUROPA**, ``Προϊόντα διατροφής που καλύπτονται από τον κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 2081/92 και από τον κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 2082/92``, (www.europa.eu.int/comm/agriculture/foodqual/protect/types/index_el.htm)
- 25) **EUROPA-Βιολογική Γεωργία**, (www.europa.eu.int/comm/agriculture)
- 26) **Ευρωπαϊκή Επιτροπή- Γενική Διεύθυνση Γεωργίας (2000)**, ``Η βιολογική γεωργία- Οδηγός της κοινοτικής νομοθεσίας``, Ευρωπαϊκές Κοινότητες
- 27) **EUROPA-Βιολογική Γεωργία**, (www.europa.eu.int/comm/agriculture)
- 28) **G.C. Harper, A. Makatouni (2002)**, ``Consumer perception of organic food production and animal welfare``, British Food Journal, Vol. 104, No.3/4/5, pp. 287-299
- 29) **EUROPA-Βιολογική Γεωργία**, (www.europa.eu.int/comm/agriculture)

- 30) **EUROPA-Βιολογική Γεωργία**, (www.europa.eu.int/comm/agriculture)
- 31) **Ευρωπαϊκή Επιτροπή- Γενική Διεύθυνση Γεωργίας**, ό.π.
- 32) **Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου της 24^{ης} Ιουνίου 1991** ``σχετικά με τη μέθοδο βιολογικής παραγωγής γεωργικών προϊόντων καθώς και την παρουσίασή της στα γεωργικά προϊόντα και τα είδη διατροφής``
- 33) **Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου της 24^{ης} Ιουνίου 1991**, ό.π.
- 34) **Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου της 24^{ης} Ιουνίου 1991**, ό.π.
- 35) **EUROPA-Βιολογική Γεωργία**, (www.europa.eu.int/comm/agriculture)
- 36) **Ευρωπαϊκή Επιτροπή- Γενική Διεύθυνση Γεωργίας**, ό.π.
- 37) **Ευρωπαϊκή Επιτροπή**, ``Οι νέοι υποχρεωτικοί κανόνες επισήμανσης για το βόειο κρέας``,
(www.europa.eu.int/comm/agriculture/foodqual/beef/label_el.htm)
- 38) **Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1825/2000 της Επιτροπής, της 25^{ης} Αυγούστου 2000** ``για τη θέσπιση λεπτομερειών του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1760/2000 του Συμβουλίου όσον αφορά την επισήμανση του βοείου κρέατος και των προϊόντων με βάση το βόειο κρέας``
- 39) **G. Giraud**, ό.π.
- 40) **I.A. Van der Lans, K. Van Ittersum, A. De Cicco, M. Loseby**, .ό.π.
- 41) **G. Giraud**, ό.π.
- 42) **M. Canavari, G.M. Bazzani, R. Spadoni, D. Regazzi (2002)**, ``Food safety and organic fruit demand in Italy: a survey``, British Food Journal, Vol 104, No. 3/4/5, pp. 220-232
- 43) **G. Giraud**, ό.π.
- 44) **E. Dimara, D. Skuras**, ό.π.
- 45) **Chr. Fotopoulos, A. Krystallis (2003)**, ``Quality labels as a marketing advantage- the case of the PDO Zagora apples in the Greek market``, European Journal of Marketing, Vol. 37, No 10, pp.1350-1374
- 46) **I.A. Van der Lans, K. Van Ittersum, A. De Cicco, M. Loseby**, .ό.π.
- 47) **I. Kaltsis (2002)**, Marketing Research Report: ``Quality assurance of fresh fruits and vegetables in Greece``, Imperial College, London

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΣΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΙ ΣΤΑ ΤΡΟΦΙΜΑ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ

3.1. Γενικά

Οι διατροφικές κρίσεις και οι συνέπειές τους οδήγησαν σε αυξημένες προσπάθειες των μεγάλων αλυσίδων ευρωπαϊών λιανέμπορων (retailers) για μεγαλύτερη ασφάλεια και καλύτερη ποιότητα των διακινούμενων γεωργικών προϊόντων και τροφίμων. ^[1]

Έτσι, για παράδειγμα, οι μεγάλες αλυσίδες λιανεμπορίου σε πολλές ανεπτυγμένες χώρες άρχισαν να απαιτούν την ύπαρξη ιχνηλασιμότητας από τους προμηθευτές νωπών προϊόντων στις αναπτυσσόμενες χώρες στην Ευρώπη και στην Αφρική, καθώς επίσης και προσκόλληση αυτών σε αυστηρούς κανόνες καλλιεργητικής πρακτικής, στην υγιεινή των εργαζομένων σε συνδυασμό με την περιβαλλοντική προστασία. ^[1]

Καθώς οι μεγάλες αυτές αλυσίδες ανταγωνίζονταν στις διεθνείς και τοπικές αγορές προσπαθώντας να διαφοροποιήσουν τα προϊόντα τους διαπίστωσαν ότι δεν υπήρχαν τα κατάλληλα πρότυπα, με αποτέλεσμα να θεσπίσουν ιδιωτικά πρότυπα, τα οποία περιελάμβαναν την ποιότητα και την ασφάλεια των τροφίμων σε συνδυασμό με περιβαλλοντικά θέματα. ^{[2],[3]}

Από τη δεκαετία του 1990 οι μεγάλες ευρωπαϊκές αλυσίδες λιανέμπορων (όπως στη Μ.Βρετανία, τη Γαλλία κ.ά.) άρχισαν να υιοθετούν κώδικες που όριζαν πρότυπα σχετικά με την ασφάλεια των τροφίμων και τις ορθές γεωργικές πρακτικές. Τα πρότυπα αυτά έρχονται με υποσχέσεις να οδηγήσουν σε αλλαγές στην εφοδιαστική αλυσίδα φρέσκων προϊόντων στις διεθνείς αγορές. ^[4]

Ο ιδιωτικός τομέας που εμπλέκεται στη γεωργία, συμπεριλαμβανομένων και των παραγωγών των αγροτικών προϊόντων, αλλά κυρίως των επεξεργαστών και λιανεμπόρων, χρησιμοποιεί την Ορθή Γεωργική Πρακτική (Ο.Γ.Π.) με στόχο να επιτύχει τη διασφάλιση της ποιότητας, την ικανοποίηση των πελατών καθώς και την κερδοφορία μέσω της παραγωγής ασφαλών και ποιοτικών προϊόντων. Τέτοια παραδείγματα αποτελούν το πρωτόκολλο EUREPGAP (Euro-Retailer Produce Working Group-Good Agricultural Practice) και η πρωτοβουλία για τη Βιώσιμη Γεωργία (Nestle, Danone, Unilever). Η Unilever, μάλιστα, έχει αναπτύξει τους λεγόμενους ``δείκτες βιώσιμης γεωργίας`` για συγκεκριμένες καλλιέργειες και περιοχές. ^[5]

Ένα άλλο παράδειγμα ιδιωτικής πρωτοβουλίας στη θέσπιση προτύπων και κανόνων στη γεωργική παραγωγή αποτελεί και αυτό της Cambell Soup Company σχετικά με την ολοκληρωμένη καταπολέμηση των εχθρών και ασθενειών ως εργαλείο για τη μείωση της χρήσης παρασιτοκτόνων και υπολειμμάτων. ^[5]

Ο Βρετανικός Σύνδεσμος λιανοπωλητών (British Retail Consortium-BRC) είναι ένας εμπορικός σύνδεσμος που αντιπροσωπεύει το 90% του λιανικού κλάδου στη Μεγάλη Βρετανία και αποτελεί ένα ακόμη παράδειγμα θέσπισης προτύπων και προδιαγραφών ιδιωτικής μορφής. Το BRC περιλαμβάνει ένα πλαίσιο σημαντικών θεμάτων που αφορούν το λιανικό εμπόριο και τον πελάτη, συμπεριλαμβανομένων της υγιεινής τροφίμων, των νομοθεσιών, της εργασίας και του περιβάλλοντος. Το συγκεκριμένο πρότυπο αναπτύχθηκε από το British Retail Consortium για τις επιχειρήσεις που διανέμουν τρόφιμα τα οποία φέρουν πιστοποιημένα σήματα. ^[6]

3.2. Η έννοια της ποιότητας στα νωπά φρούτα και λαχανικά

Η έννοια της ποιότητας στον τομέα των νωπών φρούτων και λαχανικών, έχει γίνει πιο σύνθετη τα τελευταία χρόνια. Έτσι, οι αναπτυσσόμενες χώρες, εκτός από τις προκλήσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν σε σχέση με την εξασφάλιση της παραγωγής και διακίνησης των ευαίσθητων και φθαρτών φρέσκων φρούτων και λαχανικών, έχουν να αντιμετωπίσουν κάτω από τα νέα δεδομένα, τις απαιτήσεις των μεγάλων αλυσίδων λιανέμπορων για περισσότερη τεκμηρίωση της ποιότητας, αλλαγές στους νόμους και τις διατάξεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης που διέπουν ορισμένες πλευρές της καλλιεργητικής πρακτικής, όπως τη χρήση παρασιτοκτόνων για φυτοπροστασία (κατάργηση ορισμένων χημικών σκευασμάτων, διακύμανση των ορίων ιχνηλασιμότητας των δραστικών ουσιών κ.ά.), καθώς επίσης και την αβεβαιότητα για το κόστος παραγωγής και διακίνησης των προϊόντων τους σε σχέση με τις τιμές που πρόκειται να εισπράξουν. ^[7]

Βασικό κλειδί για την ασφάλεια και ποιότητα στην αλυσίδα των φρέσκων προϊόντων είναι η ιχνηλασιμότητα, η οποία επιτρέπει την παρακολούθηση του προϊόντος σε κάθε στάδιο της παραγωγής και επεξεργασίας του. Για το λόγο αυτό ο παραγωγικός τομέας των φρέσκων προϊόντων συμφώνησε, το Μάρτιο του 2001, στη σύνταξη των "Όδηγιών για την ιχνηλασιμότητα των Φρέσκων Προϊόντων" έτσι, ώστε να εξασφαλίσουν μια κοινή προσέγγιση στην παρακολούθηση των προϊόντων. ^[8]

Η πολιτική ποιότητας των εξαγόμενων προϊόντων θα πρέπει να πληροί και τις προδιαγραφές που ισχύουν στις χώρες προορισμού. Επομένως, οι παραγωγοί και οι διακινητές των προϊόντων θα πρέπει να γνωρίζουν τις σχετικές νομοθεσίες και κανονισμούς καθώς και τα πιθανά εμπόδια στη διακίνηση τους. ^[8]

Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να αναφερθούν τα νέα δεδομένα στο πεδίο των λιανέμπορων (retailers) στις συναλλαγές τους με τους προμηθευτές τους. Η επικράτηση ορισμένων μεγάλων αλυσίδων, όπως για παράδειγμα τα Sainsbury, Tesco, Safeway, Marks and Spencer στη Μ.Βρετανία, σε συνδυασμό με την αξιοσημείωτη ρυθμιστική αυτονομία που απέκτησαν αυτές οι αλυσίδες από τη θέσπιση νόμων γύρω από τα τρόφιμα- όπως ο Νόμος για την Ασφάλεια Τροφίμων στη Μ.Βρετανία το 1990- οδήγησε προς ένα πιο ενεργό έλεγχο από την πλευρά τους σε ό,τι αφορά την υγιεινή, τις εργασιακές και περιβαλλοντικές συνθήκες στην παραγωγή αγροτικών προϊόντων και τροφίμων. ^{[9],[10]}

Η επικράτηση των μεγάλων αυτών αλυσίδων φαίνεται και από τα παρακάτω στοιχεία που αναφέρονται στην αγορά νωπών φρούτων, λαχανικών και κρέατος στη Μ. Βρετανία:

- Πριν δέκα έτη, ποσοστό μικρότερο από 50% των φρέσκων φρούτων και λαχανικών προμηθεύονταν από τα μεγάλα σούπερ-μάρκετς, έναντι 72% το 1995
- Το 1990, ποσοστό 45% του φρέσκου κρέατος προμηθεύονταν στο λιανεμπόριο από τα μεγάλα σούπερ-μάρκετς, έναντι 65% το 1995 και ακόμη μεγαλύτερο σήμερα ^[11]

Οι μεγάλες αλυσίδες λιανέμπορων στις ανεπτυγμένες χώρες εστιάζουν τα τελευταία χρόνια περισσότερο στα φρέσκα προϊόντα ως στρατηγικής σημασίας για την αύξηση της κερδοφορίας τους, ανταποκρινόμενες στις ευκαιρίες της αγοράς αλλά και στα ρίσκα που εμπεριέχουν τα νωπά προϊόντα, δημιουργώντας κάθετες συνεργασίες με τους προμηθευτές τους. ^{[12],[13]}

Ορισμένοι από τους παράγοντες που εξηγούν αυτή την τάση είναι οι ακόλουθοι:

- Η ανάδειξη του ενδιαφέροντος των καταναλωτών για το “που” και το “πώς” παράχθηκε το προϊόν, δηλαδή η απαίτηση για ιχνηλασιμότητα

- Η ανταπόκριση στην εθνική και ευρωπαϊκή νομοθεσία για την ασφάλεια των τροφίμων
- Η ανάγκη για μεγαλύτερη ‘‘ακεραιότητα’’ της εφοδιαστικής αλυσίδας ^[11]

Έτσι, οι μεγάλες αλυσίδες που υιοθετούν ενεργά την ποιότητα στις δηλώσεις πολιτικής τους, όχι μόνο επιβάλλουν τα δικά τους πρότυπα και κανόνες πρακτικής στους αντιπροσώπους εισαγωγής και κατ’ επέκταση στους παραγωγούς, αλλά στέλνουν επίσης δικούς τους αντιπροσώπους στις χώρες παραγωγής για να ελέγξουν τους αγρούς και τις συνθήκες επεξεργασίας και συσκευασίας, όπως, επίσης, και για να συνδιαλλαγούν με τους προμηθευτές τους θεμελιώνοντας, έτσι, την παρουσία των επιχειρήσεών τους. Το φαινόμενο αυτό παρατηρείται τα τελευταία δύο χρόνια και στην Ελλάδα, η οποία αποτελεί προμηθευτή αυτών των αλυσίδων με πολλά προϊόντα, όπως για παράδειγμα, η ποικιλία επιτραπέζιων σταφυλιών ‘‘σουλτανίνα’’ στην περιοχή της Κορίνθου. ^{[12],[13]}

Αρκετοί ερευνητές σημειώνουν το γεγονός ότι πολλές από τις μεγάλες αλυσίδες λιανέμπορων, για τη διευκόλυνση του ελέγχου ποιότητας, οδηγήθηκαν στην πρακτική της απόρριψης ορισμένων προμηθευτών που κρίνουν ότι δεν πληρούν τις απαιτήσεις και προδιαγραφές που θέτουν και στη σφυρηλάτηση πιο ισχυρών συνεργασιών με λίγους προμηθευτές. Το γεγονός αυτό καταδεικνύει ότι στη διενέργεια των εμπορικών τους συναλλαγών, οι παραπάνω αλυσίδες τροφίμων άρχισαν να στηρίζονται ταυτόχρονα στη θέσπιση διαφόρων προτύπων και κανόνων πρακτικής από τη μια πλευρά και στις διαπροσωπικές σχέσεις από την άλλη, ώστε να διασφαλίσουν την ποιότητα των προϊόντων τους και να αυξήσουν το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στην αγορά. ^{[12],[13]}

Ένα παράδειγμα αποτελεί η μεγάλη αλυσίδα λιανεμπορίου νωπών φρούτων και λαχανικών Sainsbury στη Μ.Βρετανία, η οποία κατά τη διάρκεια του 1990 ανέλαβε μια ‘‘προληπτική θέση’’ για να φέρει σε

επαφή τους παραγωγούς των προϊόντων με τους επεξεργαστές, ώστε να ικανοποιήσει τις απαιτήσεις των καταναλωτών τους.^[14]

Το 1995, τα Sainsburys θέσπισαν τη συμφωνία για την αναφερόμενη ως ‘‘Συμφωνία στην παραγωγή’’ (‘‘Partnership in Produce’’) με την Αγγλική εταιρεία Φρούτων (ENFRU Ltd.), που εμπορεύεται νωπά μήλα και αχλάδια και αποτελεί τον κύριο προμηθευτή στο λιανεμπόριο στη Μ.Βρετανία με τριακόσια (300) μέλη από παραγωγούς ^[14]

Η συγκεκριμένη συμφωνία είναι ενδεικτική του συγκεκριμένου σχήματος συνεργασίας στην παραγωγή και ενσωματώνει τα εξής βασικά σημεία:

- Στους παραγωγούς που είναι μέλη της ENFRU Ltd. παρέχεται η συμφωνία και οι προδιαγραφές για την επιλογή των προϊόντων τους από τα Sainsburys
- Όλα τα νωπά μήλα και αχλάδια πρέπει να παράγονται σύμφωνα με τις ορθές γεωργικές και βιομηχανικές πρακτικές- τις στηριζόμενες στο HACCP-, στο Σύστημα Διαχείρισης Παραγωγής των Sainsburys, και τις αρχές της πολιτικής τους για την Ολοκληρωμένη Διαχείριση της Καλλιέργειας (ICM- Integrated Crop Management)
- Όλες οι διαδικασίες παραγωγής και μετασυλλεκτικού χειρισμού πρέπει να συμμορφώνονται προς τους κανόνες Ορθής Γεωργικής Πρακτικής (GAP- Good Agricultural Practice)
- Οι παραγωγοί των νωπών φρούτων θα πρέπει να δεσμεύονται προς όλες της πλευρές της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης της Καλλιέργειας και της ασφάλειας των τροφίμων
- Το ενδιαφέρον για περιβαλλοντικά θέματα θα πρέπει να επιδεικνύεται σε όλες τις σχετικές πλευρές της καλλιεργητικής πρακτικής ^[14]

3.3. Το πλαίσιο της Ορθής Γεωργικής Πρακτικής (Good Agricultural Practice-GAP)

Το πλαίσιο της Ορθής Γεωργικής Πρακτικής (Good Agricultural Practice-GAP) έχει αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια ως αποτέλεσμα των ραγδαίων εξελίξεων στο χώρο των τροφίμων και το ενδιαφέρον όλων των εμπλεκόμενων πλευρών για θέματα ασφάλειας, ποιότητας, προστασίας του περιβάλλοντος και βιωσιμότητας της γεωργίας.

Ο όρος “Ορθή Γεωργική Πρακτική” χρησιμοποιείται για αναφορά σε “ιδιωτικές, προαιρετικές και μη ρυθμιστικές εφαρμογές, οι οποίες αναπτύσσονται και εφαρμόζονται σε ένα αριθμό σχημάτων από τον ιδιωτικό τομέα, ακόμα και από κυβερνήσεις και δημόσιους οργανισμούς έτσι, ώστε να ικανοποιεί τις ανάγκες και προδιαγραφές τόσο των γεωργών όσο και των καταναλωτών στην αλυσίδα παραγωγής των τροφίμων”. [15],[16]

Ένα σημαντικό κίνητρο για την ανάπτυξη μιας προσέγγισης Ορθών Γεωργικών Πρακτικών αποτέλεσε το γεγονός της πολυπλοκότητας της ισχύουσας κατάστασης προτύπων, κανονισμών, πιστοποίησης και σήμανσης σχετικά με τις γεωργικές πρακτικές. Η Ορθή Γεωργική Πρακτική που αναπτύχθηκε από τον FAO (Οργανισμός Επισιτισμού και Γεωργίας-Food and Agricultural Organization) έχει ως στόχο να βοηθήσει τους αγρότες, μεταξύ των άλλων, να ικανοποιήσουν τα υπάρχοντα πρότυπα και τα σχήματα πιστοποίησης που έχουν αναπτυχθεί από όλους τους εμπλεκόμενους. [17]

Κατά την ανάπτυξη της Ορθής Γεωργικής Πρακτικής έχουν προταθεί πολλοί δείκτες και πρακτικές από όλες τις ενδιαφερόμενες πλευρές. Έτσι, για παράδειγμα, η Nestle έχει ανάπτυξη μια σειρά από δείκτες για δημιουργία συνεργασιών και έλεγχο της παραγωγής. Η EUREP (Euro-Retailer Produce Working Group) χρησιμοποιεί μια λίστα με δεκαπέντε απαιτήσεις για να προάγει την Ορθή Γεωργική Πρακτική. Η

Ευρωπαϊκή πρωτοβουλία για βιώσιμη ανάπτυξη στη γεωργία, έχει αναπτύξει από την πλευρά της ένα κοινό πλαίσιο για ολοκληρωμένη γεωργία που περιγράφει τις αρχές που πρέπει να διέπουν την αγροτική παραγωγή.^[17]

Ο FAO, σε συνεργασία με άλλους φορείς έχει αναπτύξει ένα σύνολο από δέκα κατηγορίες με γενικούς δείκτες και κανόνες ορθής γεωργικής πρακτικής. Οι κατηγορίες αυτές είναι οι εξής:

- Έδαφος
- Νερό
- Φυτική παραγωγή
- Φυτοπροστασία
- Ζωική παραγωγή
- Υγεία και ευημερία των ζώων
- Συλλογή, επεξεργασία στον αγρό και αποθήκευση
- Διαχείριση της ενέργειας και των αποβλήτων
- Υγεία, ασφάλεια και ευημερία των ανθρώπων
- Άγρια ζωή και φυσικό περιβάλλον ^[17]

3.4. Η δημιουργία της EUREPGAP

Οι εξελίξεις που προαναφέρθηκαν στο χώρο των νωπών φρούτων και λαχανικών στις ανεπτυγμένες χώρες, οδήγησε τις μεγάλες αλυσίδες του λιανεμπορίου να υιοθετήσουν το πρωτόκολλο EUREPGAP, ένα πρωτόκολλο Ορθών Γεωργικών Πρακτικών που έχει ως στόχο την εφαρμογή στην πράξη μιας ολοκληρωμένης διαχείρισης της καλλιέργειας καθώς και των εχθρών και ασθενειών αυτής καθώς και ανάλυση της επικινδυνότητας για την ασφάλεια των παραγόμενων προϊόντων. ^{[18],[19]}

Πιο συγκεκριμένα, η EUREPGAP ξεκίνησε το 1997 από τους αντιπροσώπους των λιανέμπορων σε όλα τα στάδια του τομέα των νωπών φρούτων και λαχανικών που ανήκαν στην ομάδα Euro-Retailer Produce Working Group (EUREP). Ο στόχος ήταν η συμφωνία σε πρότυπα και διαδικασίες για την ανάπτυξη της Ορθής Γεωργικής Πρακτικής (Good Agricultural Practice-GAP).^[20]

Η EUREPGAP αποτελείται από ένα σύνολο κανονιστικών εγγράφων κατάλληλα για διαπίστευση, σύμφωνα με τους διεθνείς νόμους που διέπουν την πιστοποίηση. Για την ανάπτυξη αυτών των εγγράφων συμμετείχαν αντιπρόσωποι από όλα τα στάδια της αλυσίδας τροφίμων και το αποτέλεσμα αυτής της συνεργασίας ήταν η δημιουργία του πρωτοκόλλου της EUREPGAP το 2000, 'EUREPGAP Protocol 2000'.^[20]

Το πρωτόκολλο EUREPGAP διαφέρει από τις κατευθυντήριες οδηγίες που ισχύουν στις Η.Π.Α., σε θέματα που αφορούν τους γενετικά τροποποιημένους οργανισμούς, την προστασία της άγριας ζωής και την ολοκληρωμένη διαχείριση της καλλιέργειας. Το Γενάρη του 2001, όλα τα μέλη της EUREPGAP οργάνωσαν μια τυπική αντιπροσωπευτική δομή για τη λήψη των αποφάσεων δημιουργώντας το Συμβούλιο και την Επιτροπή Προτυποποίησης στα νωπά φρούτα και λαχανικά (Technical and Standard Committee Fruit and Vegetable) με την ευθύνη για συνεχή ανασκόπηση των εγγράφων και διαδικασιών. Σήμερα η EUREPGAP βρίσκεται σε θέση που μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο όσον αφορά τα πρότυπα γεωργικής παραγωγής και τα πλαίσια αξιολόγησης στα νωπά φρούτα και λαχανικά.^[21]

Το βασικό κίνητρο για τη σύσταση της EUREPGAP αποτέλεσε η προώθηση της ασφάλειας των καταναλωτών σε θέματα τροφίμων, η οποία έγινε επίκαιρη όσο ποτέ με τις διατροφικές κρίσεις καθώς και την ταχύτατη εισαγωγή και εξάπλωση των γενετικά τροποποιημένων τροφίμων.^[22]

Ένα δεύτερο κίνητρο ήταν η πίεση, όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενη παράγραφο, από τις μεγάλες αλυσίδες λιανέμπορων νωπών φρούτων και λαχανικών προς τους προμηθευτές τους για εφαρμογή γεωργικά ορθών μεθόδων παραγωγής, επεξεργασίας και διακίνησης των προϊόντων τους.^[22]

Το τρίτο κίνητρο εστιάζεται στην άσκηση της Ορθής Γεωργικής Πρακτικής (GAP).^[22]

Στόχος της EUREPGAP είναι η μείωση των κινδύνων στα τρόφιμα από προβλήματα και παραλήψεις στην άσκηση της γεωργικής πρακτικής. Αυτό επιτυγχάνεται διαμέσου του πρωτοκόλλου EUREPGAP, και από τις απαιτήσεις και τα κριτήρια συμμόρφωσης. Κύριος στόχος είναι η δημιουργία ενός πλαισίου για διαρκή βελτίωση. Το πρωτόκολλο EUREPGAP έχει αναπτυχθεί με σκοπό την προσκόλληση στην Ορθή Γεωργική Πρακτική καθώς και τη δημιουργία συνθηκών για την ασφάλεια των εργαζομένων και την προστασία του περιβάλλοντος.^[23]

Οι αρχές του πλαισίου της EUREPGAP βασίζονται στα ακόλουθα πλαίσια:

- Ασφάλεια των τροφίμων: το πρωτόκολλο βασίζεται στα κριτήρια ασφάλειας των τροφίμων όπως προκύπτουν από τις γενικές αρχές του πλαισίου της HACCP
- Προστασία του περιβάλλοντος: το πρωτόκολλο αποτελείται από ορθές γεωργικές πρακτικές για την προστασία του περιβάλλοντος οι οποίες είναι σχεδιασμένες έτσι, ώστε να ελαχιστοποιούν τις αρνητικές επιδράσεις της γεωργικής πρακτικής σε αυτό
- Εργασιακή Ασφάλεια και Υγιεινή
- Υγιεινή του ζωικού κεφαλαίου (όπου είναι εφαρμόσιμο)

Το πλαίσιο της EUREPGAP καλύπτει ολόκληρη τη διαδικασία γεωργικής παραγωγής, από την επιλογή των ποικιλιών, σπόρων και υποκειμένων μέχρι το μη-επεξεργασμένο τελικό προϊόν.^[23]

3.4.1. Γενικοί κανονισμοί της EUREPGAP ^[24]

Οι συμμετέχοντες χωρίζονται σε τρεις κύριες κατηγορίες, όπως αναφέρεται στους γενικούς κανονισμούς της EUREPGAP:

- Λιανεμπόρους (retailers): ``αφορά τους λιανεμπόρους και τους τελικούς διανομείς``
- Προμηθευτές (suppliers): ``αφορά κάθε οργανισμό που άμεσα καλλιεργεί, παράγει και/ή χειρίζεται προϊόντα τροφίμων``
- Συνδεδόμενοι (associates): ``αφορά κάθε άλλο οργανισμό στον τομέα των υπηρεσιών στη γεωργία, όπως σύμβουλοι, φορείς πιστοποίησης, σύμβουλοι φυτοπροστασίας κ.ά.``

Σύμφωνα με τους γενικούς κανονισμούς που διέπουν την πιστοποίηση με βάση το πρωτόκολλο EUREPGAP, το πιστοποιητικό EUREPGAP μπορεί να χορηγηθεί υπό τις ακόλουθες τρεις επιλογές:

- 1) Αίτηση από μεμονωμένο παραγωγό για πιστοποιητικό EUREPGAP. Το πιστοποιητικό απονέμεται στον παραγωγό για τα προϊόντα τα οποία έχει δηλώσει
- 2) Αίτηση από ομάδα παραγωγών για το πιστοποιητικό EUREPGAP. Η ομάδα παραγωγών, σύμφωνα με τους κανονισμούς, θα πρέπει να έχει νομική δομή, συμφωνητικά με κάθε παραγωγό στα οποία καθορίζονται οι προϋποθέσεις εγγραφής και διαγραφής, οι ποινές και η συμφωνία συμμόρφωσης με EUREPGAP για τα εγγεγραμμένα μέλη. Η ομάδα παραγωγών θα πρέπει να έχει αντιπρόσωπο της διοίκησης με τελική υπευθυνότητα

Για να είναι εφαρμόσιμη η παραπάνω δυνατότητα θα πρέπει να ισχύουν τα ακόλουθα κριτήρια, τα οποία επιθεωρούνται από φορέα πιστοποίησης για την επαλήθευση ότι επιτυγχάνονται ικανοποιητικά:

- Ανάπτυξη και διατήρηση εγχειριδίου ελέγχου και διαδικασιών για την εφαρμογή του EUREPGAP
- Όλες οι εκμεταλλεύσεις πρέπει να λειτουργούν κάτω από το ίδιο σύστημα διαχείρισης και ελέγχου, το οποίο να υπόκειται σε κεντρική ανασκόπηση από τη διοίκηση. Θα πρέπει, επίσης, να υπάρχουν γραμμένα εγχειρίδια για την υποστήριξη των παραπάνω και όλες οι εκμεταλλεύσεις να υπόκεινται σε εσωτερικές επιθεωρήσεις.
- Το σύστημα θα πρέπει να έχει εφαρμοσθεί από την ομάδα για τουλάχιστον τρεις μήνες
- Η εσωτερική επιθεώρηση θα πρέπει να εγγυάται ότι:
  1. Οι εσωτερικοί έλεγχοι γίνονται επαρκώς
  2. Δεν υπάρχει πιθανότητα λανθασμένης διάκρισης μεταξύ πιστοποιημένου και μη-πιστοποιημένου προϊόντος
  3. Υπάρχει κατάλληλο σύστημα ιχνηλασιμότητας

3) Η επιλογή αυτή αφορά τη συγκρισιμότητα του EUREPGAP με κάποιο προϋπάρχων σχήμα κάτω από το οποίο λειτουργούν είτε ένας μεμονωμένος παραγωγός είτε ομάδα παραγωγών. Σύμφωνα με τους γενικούς κανονισμούς για την πιστοποίηση, εφόσον αποδειχτεί ότι οι απαιτήσεις του σχήματος καλύπτουν όλες τις απαιτήσεις της EUREPGAP, τότε η πιστοποίηση με βάση τα έγγραφα του σχήματος ισοδυναμεί με πιστοποίηση κατά EUREPGAP

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στην Ελλάδα η συγκεκριμένη επιλογή δεν είναι εφαρμόσιμη αφού δεν υφίσταται κάποιο τέτοιο σχήμα. ^[24]

3.4.2. Παρουσίαση του πρωτοκόλλου EUREPGAP ^[25]

Το πρωτόκολλο της EUREGAP αποτελεί ένα έγγραφο το οποίο συνθέτει ένα πλαίσιο για την Ορθή Γεωργική Πρακτική στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις και προσδιορίζει τα σημαντικά εκείνα συστατικά που είναι απαραίτητα για τις καλύτερες πρακτικές όσον αφορά τα νωπά προϊόντα φυτικής παραγωγής. Περιγράφει τα ελάχιστα πρότυπα που γίνονται αποδεκτά από τις μεγάλες αλυσίδες λιανεμπορίου, παρόλα αυτά, όμως, δεν έχει ως στόχο την εξασφάλιση αυστηρών οδηγιών για κάθε μέθοδο της γεωργικής παραγωγής.

Όσον αφορά στην πολιτική, αναφέρεται ότι όλοι οι παραγωγοί θα πρέπει να συμμορφώνονται με την εθνική και διεθνή νομοθεσία, καθώς επίσης όλοι οι παραγωγοί θα πρέπει να είναι σε θέση να φανερώνουν τη δέσμευσή τους για:

- Διατήρηση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών όσον αφορά την ποιότητα και ασφάλεια των τροφίμων
- Ελαχιστοποίηση των αρνητικών συνεπειών στο περιβάλλον από τις καλλιεργητικές πρακτικές
- Μείωση της χρήσης αγροχημικών
- Βελτίωση της αποτελεσματικότητας χρήσης των φυσικών πόρων
- Εξασφάλιση της υπευθυνότητας για υγεία, ασφάλεια και ευημερία των εργαζομένων

Το πρωτόκολλο EUREGPGAP περιλαμβάνει δεκαπέντε (15) απαιτήσεις συμμόρφωσης

1. Ιχνηλασιμότητα
2. Καταγραφές
3. Ποικιλίες και Υποκείμενα
4. Ιστορικό και Διαχείριση του αγροκτήματος
5. Διαχείριση Εδάφους και Υποστρωμάτων
6. Χρήση λιπασμάτων
7. Άρδευση

8. Φυτοπροστασία
9. Συγκομιδή
10. Μετασυλλεκτικές εφαρμογές
11. Διαχείριση αποβλήτων και μόλυνσης, ανακύκλωση και επαναχρησιμοποίηση
12. Υγεία, ασφάλεια και πρόνοια για τους εργαζόμενους
13. Περιβαλλοντικά θέματα
14. Έντυπο παραπόνων
15. Εσωτερικές επιθεωρήσεις

Οι απαιτήσεις συμμόρφωσης και τα αντίστοιχα σημεία ελέγχου διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες:

1. Κρίσιμες απαιτήσεις, για τις οποίες απαιτείται 100% συμμόρφωση (MAJOR MUSTS)
2. Κύριες απαιτήσεις, για τις οποίες είναι υποχρεωτική συμμόρφωση τουλάχιστον του 95% των απαιτήσεων (MINOR MUSTS)
3. Προτεινόμενες, για τις οποίες δεν υπάρχει κάποιο ελάχιστο ποσοστό συμμόρφωσης (RECOMMENDATIONS)

3.4.3. ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ^[26]

1. Ιχνηλασιμότητα

Η σχετική απαίτηση αφορά στην εξασφάλιση ότι όλα τα προϊόντα πρέπει να είναι ιχνηλάσιμα μέχρι το αγροτεμάχιο στο οποίο καλλιεργήθηκαν.

Απαιτείται η ύπαρξη ενός τεκμηριωμένου συστήματος ιχνηλασιμότητας, το οποίο να επιτρέπει στο καταχωρημένο με κωδικό EUREPGAP προϊόν να ανιχνεύεται μέχρι την καταγεγραμμένη καλλιέργεια.

2. Καταγραφές

Η σχετική απαίτηση αποβλέπει στην εξασφάλιση ότι οι παραγωγοί θα διατηρούν ανανεωμένους φακέλους με αρχεία με τα οποία θα αποδεικνύονται ότι όλες οι δραστηριότητες της παραγωγής συμμορφώνονται με τους κανόνες της Ορθής Γεωργικής Πρακτικής (GAP).

Απαιτείται, επίσης, τα αρχεία να διατηρούνται για ένα διάστημα τουλάχιστον δύο ετών.

3. Ποικιλίες και υποκείμενα

Οι σχετικές απαιτήσεις προσπαθούν να εξασφαλίσουν την υπευθυνότητα των παραγωγών όσον αφορά την προμήθεια του κατάλληλου πολλαπλασιαστικού υλικού, όπου αυτό απαιτείται από την καλλιέργεια, καθώς και τον απαραίτητο χειρισμό τους.

Στις σχετικές απαιτήσεις περιλαμβάνονται:

- Επιλογή της ποικιλίας ή του υποκειμένου να εξασφαλίζει τα συμφωνημένα με τον πελάτη σε σχέση με τα στοιχεία ποιότητας
- Επιλογή του κατάλληλου σπόρου και τη χρήση των απαραίτητων χειρισμών για την προστασία του πολλαπλασιαστικού υλικού από εχθρούς και ασθένειες, με την απαραίτητη αιτιολόγηση
- Τήρηση φακέλων με τα αναλυτικά στοιχεία του πολλαπλασιαστικού υλικού
- Εξασφάλιση των απαραίτητων πιστοποιητικών για το φυτωριακό απόθεμα, καθώς και τεκμηρίωση των χειρισμών κατά τη φύλαξή του
- Η χρήση γενετικά τροποποιημένων οργανισμών θα πρέπει να συμμορφώνεται με τους ισχύοντες κανονισμούς με ταυτόχρονη συμφωνία με τους πελάτες πριν την καλλιέργεια

4. Ιστορικό και διαχείριση του αγροκτήματος

Οι σχετικές απαιτήσεις προσπαθούν να εξασφαλίσουν τη σωστή διαχείριση και καταγραφή του κάθε αγροτεμαχίου.

Συγκεκριμένα απαιτείται:

- Ύπαρξη ενός συστήματος καταγραφών για κάθε αγροτεμάχιο με αναφορά στις καλλιέργειες και τις γεωργικές δραστηριότητες, όπως επεμβάσεις, ψεκασμοί κ.ά.
- Ύπαρξη συστήματος για τον ακριβή προσδιορισμό του κάθε αγροτεμαχίου
- Εκτίμηση επικινδυνότητας για κάθε νέο αγροτεμάχιο, που να λαμβάνει υπόψη τις προηγούμενες καλλιέργειες και το ιστορικό του αγροτεμαχίου
- Καταγραφή των αποτελεσμάτων ανάλυσης επικινδυνότητας και ανάπτυξη πλάνου διορθωτικών ενεργειών στην περίπτωση εντοπισμού κινδύνων
- Ανάγκη αναγνώρισης, από την πλευρά των παραγωγών, της σημασίας εφαρμογής της αμιμψεισποράς

5. Διαχείριση εδάφους και υποστρωμάτων

Οι σχετικές απαιτήσεις περιλαμβάνουν:

- Χαρτογράφηση του τύπου του εδάφους
- Χρήση μηχανικής κατεργασίας, όπου απαιτείται, για τη βελτίωση της δομής του εδάφους
- Αιτιολόγηση χρήσης χημικής απολύμανσης του εδάφους
- Όσον αφορά στα υποστρώματα, να αποδεικνύεται η καταλληλότητά τους και να γίνονται οι καταγραφές όταν γίνεται χημική αποστείρωσή τους όταν πρόκειται να επαναχρησιμοποιηθούν

6. Χρήση λιπασμάτων

Οι απαιτήσεις προσπαθούν να εξασφαλίσουν την ορθολογική εφαρμογή λιπασμάτων ανάλογα με τις ανάγκες κάθε καλλιέργειας και τη λήψη όλων των απαραίτητων μέτρων προφύλαξης και περιλαμβάνουν:

- Καθορισμό των απαιτήσεων σε θρεπτικά στοιχεία, διαμέσου σύνταξης κατάλληλου πλάνου, οι οποίες να ανταποκρίνονται στις ανάγκες της καλλιέργειας
- Τήρηση αρχείων με καταγεγραμμένες όλες τις εφαρμογές
- Παροχή οδηγιών από εξειδικευμένους και πιστοποιημένους συμβούλους
- Προσεκτική χρήση των νιτρικών λιπασμάτων σύμφωνα με τα καθορισμένα όρια
- Εξασφάλιση καλής κατάστασης των συσκευών λιπασματοδιανομής
- Προσεκτική αποθήκευση των λιπασμάτων μακριά από τα νωπά προϊόντα, το πολλαπλασιαστικό υλικό και τις παρασιτοκτόνες ουσίες σε καθαρό και ξηρό μέρος για αποφυγή των κινδύνων μόλυνσεως
- Κατάλληλη χρήση της οργανικής κοπριάς και απαγόρευση χρήσης ανθρώπινων βοθρολυμμάτων

7. Άρδευση

Οι σχετικές απαιτήσεις αφορούν την εξασφάλιση της ποιότητας του αρδευτικού νερού, τη διαχείρισή του σύμφωνα με τις απαιτήσεις της κάθε καλλιέργειας καθώς και τη βέλτιστη χρήση των υδατικών πόρων.

Οι απαιτήσεις περιλαμβάνουν:

- Σωστή πρόβλεψη των υδατικών απαιτήσεων της καλλιέργειας
- Αποτελεσματική παροχή της αναγκαίας ποσότητας αρδευτικού νερού ώστε να αποφεύγεται σπατάλη
- Δημιουργία πλάνου διαχείρισης των υδατικών πόρων
- Καταγραφές σε αρχεία όλων των εφαρμογών αρδευτικού νερού

- Αποφυγή χρήσης ανεπεξέργαστων, ακάθαρτων υδατικών πόρων και ταυτόχρονα ανάλυση του αρδευτικού νερού από τα κατάλληλα και εγκεκριμένα εργαστήρια

8. Φυτοπροστασία

Το κομμάτι αυτό αποτελεί το μεγαλύτερο κομμάτι του πρωτοκόλλου EUREPGAP καθώς και το σπουδαιότερο, διότι περιλαμβάνει τις περισσότερες κρίσιμες απαιτήσεις.

Οι σχετικές απαιτήσεις αφορούν στην εξασφάλιση ότι οι παραγωγοί θα κατανοήσουν τις αρχές της Ολοκληρωμένης Αντιμετώπισης των εχθρών και ασθενειών, η χρήση των παρασιτοκτόνων θα γίνεται μέσα στα επιτρεπτά όρια και θα είναι υπεύθυνη, τεκμηριωμένη, εστιάζοντας την προσοχή στην ασφάλεια των καταναλωτών και εργαζομένων, στη σωστή αποθήκευση των χημικών ουσιών καθώς και στη σωστή διαχείρισή τους με τις απαραίτητες οδηγίες από ειδικευμένους και πιστοποιημένους συμβούλους φυτοπροστασίας.

Οι απαιτήσεις περιλαμβάνουν:

- Εφαρμογή στον αγρό των αρχών της Ολοκληρωμένης Αντιμετώπισης των εχθρών και ασθενειών με την κατάλληλη εκπαίδευση και παροχή συμβουλών από εξειδικευμένους συμβούλους
- Επιλογή της κατάλληλης δραστικής ουσίας, η οποία να βρίσκει εφαρμογή στη συγκεκριμένη καλλιέργεια, να είναι εγκεκριμένη και να έχει το μικρότερο δυνατό αντίκτυπο στους καταναλωτές, εργαζόμενους και περιβάλλον
- Τήρηση, από τους παραγωγούς, λίστας με όλες τις εγκεκριμένες δραστικές ουσίες
- Γνώση των ορίων στη χώρα παραγωγής ή αν δεν υπάρχουν, στη χώρα προορισμού
- Συνεπή εφαρμογή των οδηγιών που αναγράφονται στην ετικέτα του σκευάσματος

- Παροχή συμβουλών και οδηγιών σχετικά με την επιλογή και ποσότητα του σκευάσματος από εξειδικευμένους και πιστοποιημένους συμβούλους φυτοπροστασίας
- Τήρηση αρχείων με όλες τις φυτοπροστατευτικές εφαρμογές με τις απαραίτητες λεπτομέρειες και την αιτιολόγηση κάθε εφαρμογής
- Παροχή της κατάλληλης εκπαίδευσης στους εργαζόμενους που θα χειριστούν τα σκευάσματα
- Εξασφάλιση του απαραίτητου εξοπλισμού και όλων των μέτρων ασφαλείας κατά την εφαρμογή του σκευάσματος
- Τήρηση του κατάλληλου διαστήματος πριν τη συγκομιδή για τη διενέργεια των τελευταίων ψεκασμών
- Χρήση και συντήρηση των ψεκαστικών μηχανημάτων και εξοπλισμού
- Κατάλληλη διάθεση των υπολειμμάτων των ψεκασμών
- Παρουσίαση καταγεγραμμένων αποτελεσμάτων ανάλυσης υπολειμμάτων από κατάλληλα και εγκεκριμένα εργαστήρια
- Επιλογή κατάλληλων χώρων και συνθηκών αποθήκευσης των σκευασμάτων μακριά από νωπά προϊόντα, πόσιμο νερό και λιπάσματα
- Ύπαρξη τεκμηριωμένων διαδικασιών σε περίπτωση ατυχήματος
- Κατάλληλο χειρισμό των κενών συσκευασιών

9. Συγκομιδή

Οι σχετικές απαιτήσεις αποβλέπουν στην εξασφάλιση ότι οι συνθήκες συγκομιδής και συσκευασίας στον αγρό θα παρέχουν την αναγκαία ασφάλεια για τα προϊόντα.

Οι απαιτήσεις περιλαμβάνουν:

- Θέσπιση πρωτοκόλλου υγιεινής με κανόνες και οδηγίες για τους εργαζόμενους
- Παροχή των κατάλληλων μέσων και οδηγιών προς τους εργαζόμενους για τον χειρισμό των προϊόντων, ώστε να αποφευχθούν κάθε είδους μολύνσεις

- Κατάλληλο χειρισμό των συσκευασμένων στον αγρό προϊόντων και προσεκτική επιλογή και διαχείριση των υλικών συσκευασίας

10. Μετασυλλεκτικοί χειρισμοί

Οι σχετικές απαιτήσεις αφορούν στη σωστή χρήση χημικών ουσιών και υδατικών πόρων κατά τους μετασυλλεκτικούς χειρισμούς, ώστε να αποφεύγεται η εμφάνιση οποιουδήποτε κινδύνου στα προϊόντα που μπορεί να θέσει σε κίνδυνο την ασφάλεια των καταναλωτών.

Οι απαιτήσεις περιλαμβάνουν:

- Χρήση εγκεκριμένων χημικών ουσιών από τη σχετική νομοθεσία κατάλληλων για κάθε καλλιέργεια
- Χρήση λίστας, από τους παραγωγούς, με όλα τα εγκεκριμένα σκευάσματα και την ισχύουσα νομοθεσία
- Καταγραφή όλων των μετασυλλεκτικών εφαρμογών με την απαραίτητη αιτιολόγηση
- Χρήση μόνο πόσιμου νερού για εφαρμογή στο πλύσιμο των προϊόντων ή φιλτραρισμένου αν πρόκειται για επαναχρησιμοποίηση

11. Διαχείριση αποβλήτων και μόλυνσης, ανακύκλωση και επαναχρησιμοποίηση

Οι σχετικές απαιτήσεις είναι όλες προτεινόμενες και έχουν ως στόχο τον προσδιορισμό όλων των πιθανών πηγών μόλυνσης και τη δημιουργία κατάλληλου σχεδίου για διάθεση των αποβλήτων καθώς και επαναχρησιμοποίηση ή ανακύκλωση, όπου κρίνεται απαραίτητο, όπως η χρήση κατάλληλης οργανικής ουσίας από την προηγούμενη καλλιέργεια.

12. Υγεία, ασφάλεια και πρόνοια για τους εργαζόμενους

Οι σχετικές απαιτήσεις αποβλέπουν στην εξασφάλιση όλων εκείνων των συνθηκών και στη λήψη των απαραίτητων ενεργειών που θα διασφαλίσουν τις κατάλληλες συνθήκες εργασίας και υγιεινής για τους εργαζόμενους, καθώς και το σεβασμό των δικαιωμάτων τους.

Οι απαιτήσεις περιλαμβάνουν:

- Δημιουργία πλάνου για την υγιεινή και ασφάλεια των εργαζομένων στηριζόμενη σε ανάλυση επικινδυνότητας
- Εκπαίδευση των εργαζομένων που χειρίζονται επικίνδυνα μηχανήματα και την τήρηση αρχείων εκπαίδευσης για κάθε εργαζόμενο
- Δημιουργία τεκμηριωμένων διαδικασιών σε περίπτωση ατυχήματος, κατανοητών από όλους τους εργαζόμενους
- Ύπαρξη των απαραίτητων πρώτων βοηθειών σε σταθερό μέρος στον αγρό
- Ετήσια ιατρική εξέταση των εργαζομένων, οι οποίοι έρχονται σε επαφή με χημικές ουσίες
- Εξασφάλιση κατάλληλων συνθηκών υγιεινής σε όλα τα σημεία αποθήκευσης και συσκευασίας των προϊόντων και των χημικών ουσιών
- Εναρμόνιση των εργασιακών συνθηκών με τους τοπικούς και εθνικούς κανονισμούς σε όλα τα επίπεδα

13. Περιβαλλοντικά θέματα

Οι σχετικές απαιτήσεις στοχεύουν στην κατανόηση από την πλευρά των παραγωγών της σημασίας της επίδρασης της γεωργικής πρακτικής στο περιβάλλον και την άγρια χλωρίδα και πανίδα έτσι, ώστε να ελαχιστοποιήσουν τις αρνητικές επιδράσεις σε αυτά, αυξάνοντας την βιοποικιλότητα μέσω της δημιουργίας κατάλληλου σχεδίου διαχείρισης και πολιτικής συμμορφούμενα προς την βιώσιμη αγροτική παραγωγή.

14. Έντυπο παραπόνων

Πρόκειται για κρίσιμη απαίτηση, η οποία προσπαθεί να εξασφαλίσει ότι θα υπάρχουν τα κατάλληλα έγγραφα σχετικά με τα παράπονα σχετικά με τη συμμόρφωση των προϊόντων προς τις απαιτήσεις του πρωτοκόλλου, καθώς και με τις απαραίτητες διορθωτικές ενέργειες σε κάθε περίπτωση.

15. Εσωτερικές επιθεωρήσεις

Η σχετική απαίτηση, η οποία είναι κρίσιμη, αναφέρει την προϋπόθεση διενέργειας από τον παραγωγό μιας τουλάχιστον ετήσιας επιθεώρησης σε σχέση με τη συμμόρφωση προς το πρωτόκολλο EUREPGAP, η οποία θα πρέπει να τεκμηριώνεται με τα κατάλληλα έγγραφα. Οι διορθωτικές ενέργειες που θα προκύπτουν προς εφαρμογή θα πρέπει επίσης να τεκμηριώνεται.

3.4.4. Οι κρίσιμες απαιτήσεις του πρωτοκόλλου ¹²⁷¹

Από τις απαιτήσεις του πρωτοκόλλου EUREPGAP που παρουσιάστηκαν προηγουμένως, οι κρίσιμες απαιτήσεις που υποχρεώνουν σε πλήρη συμμόρφωση αφορούν τα εξής:

1. Ιχνηλασιμότητα

3. Ποικιλίες και Υποκείμενα

Οι απαιτήσεις που αφορούν τους γενετικά τροποποιημένους οργανισμούς.

4. Ιστορικό και διαχείριση του αγροκτήματος

Οι απαιτήσεις που αφορούν την ύπαρξη συστήματος καταγραφών και ανάλυση επικινδυνότητας για τα νέα αγροτεμάχια.

5. Διαχείριση εδάφους και υποστρωμάτων

Οι απαιτήσεις που αφορούν την καταγραφή της θέσης που έγινε η αποστείρωση των χρησιμοποιούμενων υποστρωμάτων.

6. Χρήση λιπασμάτων

Οι απαιτήσεις που περιλαμβάνουν:

- Τη χωριστή αποθήκευση των λιπασμάτων από τα νωπά προϊόντα
- Τον αποκλεισμό της χρήσης ανεπεξέργαστων ανθρωπίνων βοθρολυμμάτων στην εκμετάλλευση

7. Άρδευση

Οι απαιτήσεις που αφορούν την ποιότητα του αρδευτικού νερού και πιο συγκεκριμένα τον αποκλεισμό της χρήσης ακατέργαστου νερού για άρδευση.

8. Φυτοπροστασία

Οι απαιτήσεις που περιλαμβάνουν:

- Την επιλογή εγκεκριμένων φυτοφαρμάκων από την Ευρωπαϊκή Ένωση, κατάλληλων για την καλλιέργεια
- Την παροχή συμβουλών για την εφαρμογή των χημικών ουσιών από αναγνωρισμένο και εξειδικευμένο επιστημονικό σύμβουλο
- Την καταγραφή όλων των απαιτούμενων λεπτομερειών σχετικά με την εφαρμογή των φυτοφαρμάκων

- Τη χρήση κατάλληλου προστατευτικού εξοπλισμού και ρουχισμού σύμφωνα με τις οδηγίες που αναγράφονται στην ετικέτα των χημικών σκευασμάτων
- Την τήρηση του απαιτούμενου χρόνου αναμονής πριν από τη συγκομιδή
- Την επίδειξη τεκμηρίων για ανάλυση υπολειμμάτων

9. Μετασυλλεκτικές εφαρμογές

Οι απαιτήσεις αφορούν:

- Τη χρήση εγκεκριμένων χημικών ουσιών τόσο στη χώρα παραγωγής όσο και στη χώρα προορισμού και μέσα στα πλαίσια των ορίων που τίθενται από την Ευρωπαϊκή Ένωση
- Την καταγραφή όλων των απαραίτητων λεπτομερειών σχετικά με την εφαρμογή των χημικών ουσιών
- Τη χρήση κατάλληλης ποιότητας νερού για το μετασυλλεκτικού πλύσιμου

12. Υγεία, ασφάλεια και πρόνοια εργαζομένων

Οι απαιτήσεις αφορούν την επαρκή καταπολέμηση των παρασίτων σε όλα τα σταθερά σημεία συσκευασίας και αποθήκευσης των προϊόντων.

14. Έντυπο παραπόνων

15. Εσωτερικές επιθεωρήσεις

3.4.4. Η καινούργια έκδοση του πρωτοκόλλου EUREPGAP ^[28]

Η πρακτική εφαρμογή των οδηγιών και των σχεδίων σε παγκόσμιο επίπεδο οδήγησε στη δεύτερη γενιά του πρωτοκόλλου EUREPGAP, η οποία θα τεθεί σε εφαρμογή από τον Ιανουάριο του 2004.

Τα κριτήρια που παρουσιάζονται στο αναθεωρημένο πρωτόκολλο EUREPGAP, για κάθε σημείο ελέγχου, περιλαμβάνουν την ασφάλεια των τροφίμων (ως αναφορά έχουν χρησιμοποιηθεί το Codex Alimentarius και άλλες κατευθύνσεις από διάφορες πηγές), τη συνέπεια (consistency) (αποφυγή της αναπαραγωγής των ίδιων σημείων ελέγχου) και τη μειωμένη γραφειοκρατία (λιγότερα σημεία ελέγχου και έγγραφα).

Στην νέα έκδοση, επίσης, γίνεται προσπάθεια για ανάπτυξη μιας νέας διαχείρισης της παραγωγής και αναθεώρηση του τομέα της συγκομιδής. Το αναθεωρημένο πρωτόκολλο περιλαμβάνει όλες τις γενικές αρχές του HACCP εφαρμοσμένες στις διαδικασίες χειρισμού των συγκομιζόμενων προϊόντων καθιστώντας τις απαιτήσεις που αφορούν την υγιεινή ως κρίσιμες. ^[28]

3.4.5. Διαφορές μεταξύ των δύο εκδόσεων

Οι κυριότερες διαφορές των δύο εκδόσεων σε σχέση με τις κρίσιμες απαιτήσεις είναι οι ακόλουθες:

1) Η δεύτερη απαίτηση της καινούργιας έκδοσης περιλαμβάνει, εκτός από την τήρηση καταγραφών, τον εσωτερικό έλεγχο από την πλευρά των παραγωγών, η οποία δίνεται ως κρίσιμη απαίτηση.

Οι σχετικές απαιτήσεις περιλαμβάνουν:

- Την τεκμηριωμένη διεξαγωγή από την πλευρά των παραγωγών, τουλάχιστον μιας εσωτερικής επιθεώρησης ετησίως

- Την λήψη των απαραίτητων διορθωτικών ενεργειών ως αποτέλεσμα της εσωτερικής επιθεώρησης

2) Άλλη μια σημαντική διαφοροποίηση της καινούργιας έκδοσης αφορά την γενική απαίτηση σχετικά με τη συγκομιδή. Συγκεκριμένα, ενώ στην πρώτη έκδοση οι περισσότερες επιμέρους απαιτήσεις χαρακτηρίζονταν ως κύριες, στην καινούργια έκδοση οι απαιτήσεις που αφορούν την υγιεινή χαρακτηρίζονται πλέον ως κρίσιμες.

Οι κρίσιμες απαιτήσεις περιλαμβάνουν:

- Την διεξαγωγή μιας ανάλυσης επικινδυνότητας, η οποία να καλύπτει όλες τις πλευρές της υγιεινής στις διαδικασίες συγκομιδής του προϊόντος
- Τη δημιουργία ενός πρωτοκόλλου με τις απαραίτητες διαδικασίες βασισμένες στην ανάλυση επικινδυνότητας
- Την ύπαρξη κατάλληλων διαδικασιών υγιεινής σχετικά με τον εξοπλισμό συγκομιδής, το χειρισμό και τη συσκευασία του συγκομιζόμενου προϊόντος και τη μεταφορά του προϊόντος από τον αγρό
- Την ύπαρξη των κατάλληλων μέσων στον αγρό για την εξασφάλιση της υγιεινής των εργαζομένων

3) Η γενική απαίτηση που αφορούσε τους μετασυλλεκτικούς χειρισμούς στην πρώτη έκδοση, στην καινούργια έκδοση παίρνει πλέον τον τίτλο ``Χειρισμός της παραγωγής``, περιλαμβάνοντας ως επιμέρους απαιτήσεις, τις απαιτήσεις για υγιεινή (με κύρια απαίτηση την ύπαρξη των απαραίτητων οδηγιών προς τους εργαζόμενους σχετικά με την υγιεινή πριν από το χειρισμό του προϊόντος), τις απαιτήσεις για μετασυλλεκτικό πλύσιμο με τις περισσότερες από τις επιμέρους απαιτήσεις ως κρίσιμες απαιτήσεις και τις απαιτήσεις για μετασυλλεκτικούς χειρισμούς με χρήση χημικών ουσιών.

Οι σχετικές απαιτήσεις για τη χρήση μετασυλλεκτικών χειρισμών είναι κατά κύριο λόγο κρίσιμες και περιλαμβάνουν:

- Την τήρηση των οδηγιών που αναγράφονται στα σκευάσματα
- Τη χρήση μόνο εγκεκριμένων σκευασμάτων
- Την καταγραφή όλων των εφαρμοσμένων μετασυλλεκτικά σκευασμάτων καθώς και των απαραίτητων λεπτομερειών που έχουν να κάνουν με τις εφαρμογές, το όνομα του σκευάσματος, την ποσότητα και τη περιοχή και το αγροτεμάχιο

4) Στη γενική απαίτηση για την υγεία, ασφάλεια και πρόνοια των εργαζομένων, η επιμέρους απαίτηση με τίτλο ‘‘υγιεινή’’, αντικαθίσταται από την απαίτηση με τίτλο ‘‘προστατευτική ενδυμασία/εξοπλισμός’’, δίνοντας έμφαση στη χρήση της κατάλληλης ενδυμασίας, όπου απαιτείται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) **S.E. Freidberg (2003)**, "Culture, conventions and colonial constructs of rurality in south-north horticultural trades", *Journal of Rural Studies* Vol. 19, pp. 97-109
- 2) **Th. Reardon, J.M. Cordon, L. Busch, J. Bingen, C. Harris (2001)**, "Global change in agrifood grades and standards: agribusiness strategic responses in developing countries", *International Food and Agribusiness Management Review*, Vol. 2, No.3/4, pp.421-435
- 3) **A. Vuylsteke, E. Collet, G. Van Huylenbroeck, M. Mormont (2003)**, "Exclusion of farmers as a consequence of quality certification and standardisation", 83rd EAAE SEMINAR, Chania 4-7/9
- 4) **S.E. Freidberg**, ό.π.
- 5) **FAO (2003)**, "Development of a Good Agricultural Practice Approach", 11/03
- 6) **Εταιρία Πιστοποίησης EUROCERT**, "Πιστοποίηση EUREPGAP και συστημάτων ολοκληρωμένης διαχείρισης", (www.eurocert.gr)
- 7) **S.E. Freidberg**, ό.π.
- 8) **J. Briz, M. Garcia, I. De Felipe, N. Poole (2003)**, "Quality policy in agricultural exports Mediterranean developing countries to EU", 83rd EAAE SEMINAR, Chania 4-7/9/03
- 9) **D. Hughes, I. Merton (1996)**, "Partnership in produce: Sainsbury approach to managing the fresh produce supply chain", *Supply Chain Management*, Vol.1, No. 2, pp. 4-6
- 10) **J.R. Northen (2001)**, "Using farm assurance schemes to signal food safety to multiple food retailers in the U.K.", *International Food and Agribusiness Management Review*, Vol. 4, pp.37-50
- 11) **D. Hughes, I. Merton**, ό.π.
- 12) **A. Vuylsteke, E. Collet, G. Van Huylenbroeck, M. Mormont**, ό.π.
- 13) **S.E. Freidberg**, ό.π.
- 14) **D. Hughes, I. Merton**, ό.π.
- 15) **D. Giovannucci, M. Satin (2002)**, "Food Quality Issues: Understanding HACCP and Other Quality Management Techniques", The World Bank Group, The guide to developing Agricultural Markets & Agro-Enterprises
(www.Inweb.worldcank.org/essd/essd.nsf/Agroenterprise/food_quality)

- 16) **FAO (2003)**, ‘‘Development of a Good Agricultural Practice Approach’’, 11/03
- 17) **FAO**, ό.π.
- 18) **S.E. Freidberg**, ό.π.
- 19) **EUREPGAP** , ‘‘HISTORY- EUREPGAP Fruits and Vegetables’’,
www.eurep.org/sites/history.html
- 20) **EUREPGAP**, ‘‘HISTORY- EUREPGAP Fruits and Vegetables’’,
www.eurep.org/sites/history.html
- 21) **D. Giovannucci, M. Satin**, ό.π.
- 22) **EUREPGAP**, ‘‘General questions’’,
www.eurep.org/sites/q_a_general_questions.htm
- 23) **EUREPGAP (2004)**, ‘‘General Regulations Fruit and Vegetables’’,
Version 2.1, 1/04
- 24) **EUREPGAP (2004)**, ‘‘General Regulations Fruit and Vegetables’’,
Version 2.1, 1/04
- 25) **EUREPGAP (2001)**, ‘‘EUREPGAP Protocol for Fresh Fruit and Vegetables’’, Version 9/01
- 26) **EUREPGAP (2001)**, ‘‘EUREPGAP Protocol for Fresh Fruit and Vegetables’’, Version 9/01
- 27) **W. Hofmans (2003)**, ‘‘Presenting EUREPGAP Fruit and Vegetables Version 2004-Explaining the review process’’,
EUREPGAP, Towards Global Harmonization 2003, 10-12/9/03,
Madrid, pp.19

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ

4.1 Γενικά

Η πιστοποίηση των γεωργικών προϊόντων έχει αναδειχθεί ως μείζονος σημασίας για την ενίσχυση και ανταγωνιστικότητά τους. Παρόλα αυτά, στην Ελλάδα έχει ξεκινήσει τα τελευταία χρόνια. Ο όρος πιστοποίηση γεωργικού προϊόντος αναφέρεται ἔστη διασφάλιση του αγοραστή/καταναλωτή ότι το προϊόν έχει παραχθεί κάτω από ελεγχόμενες συνθήκες και συγκεκριμένους κανόνες. Η διασφάλιση αυτή παρέχεται προς τους καταναλωτές μέσω ενός τρίτου, ανεξάρτητου φορέα, ο οποίος επιθεωρεί τους παραγωγούς και το γεωργικό προϊόν και εφόσον αποδεικνύεται ότι συμμορφώνονται προς τις απαιτούμενες προδιαγραφές τους παρέχει το κατάλληλο πιστοποιητικό συμμόρφωσης.^{[1],[2]}

Ο σεβασμός προς το περιβάλλον, η ποιότητα και ανταγωνιστικότητα των γεωργικών προϊόντων αποτελούν τρεις θεμελιώδεις αξίες που καλείται να υπηρετήσει η σύγχρονη γεωργία στα πλαίσια της ολοκληρωμένης διαχείρισης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.^[3]

Ως αποτέλεσμα των παραπάνω, συστάθηκε από το Υπουργείο Γεωργίας ο Οργανισμός Πιστοποίησης και Επίβλεψης Γεωργικών Προϊόντων (Ο.Π.Ε.ΓΕ.Π) με διακριτικό τίτλο AGROCERT, ο οποίος αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου που λειτουργεί χάριν του δημοσίου συμφέροντος (Ν. 2637/98).^[3]

Ο AGROCERT αποτελεί κέντρο ανάπτυξης, προσφέροντας υπηρεσίες και τεχνογνωσία σε θέματα ποιότητας διαδικασιών και προϊόντων του πρωτογενούς τομέα όπως αυτά αναφέρονται στην Συνθήκη για την Ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (άρθρο 32) με βάση την πιστοποίηση, έχοντας ως στρατηγικό του στόχο τη δημιουργία και εφαρμογή

προτύπων, οδηγιών και προδιαγραφών ποιότητας του συνόλου των προϊόντων του πρωτογενούς τομέα σε συνδυασμό και με τις εξελίξεις που εμφανίζονται στην άσκηση της γεωργικής πρακτικής σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά δεδομένα. ^[3]

Σύμφωνα με το άρθρο 32 περί της Συνθήκης Ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ``ως γεωργικά προϊόντα νοούνται τα προϊόντα εδάφους, της κτηνοτροφίας και της αλιείας, καθώς και τα προϊόντα πρώτης μεταποίησης τα οποία έχουν άμεση σχέση με αυτά``. ^[3]

4.2 Πεδία πιστοποίησης της ελληνικής γεωργικής παραγωγής από τον Agrocert

4.2.1. Πιστοποίηση προϊόντων σύμφωνα με τους κοινοτικούς κανονισμούς. ^[4]

- Προϊόντα Βιολογικής Γεωργίας (Π.Β.Γ.)
- Προϊόντα Ονομασίας Προέλευσης (Π.Ο.Π.)
- Προϊόντα Γεωγραφικής Ένδειξης (Π.Γ.Ε.)
- Ειδικά Παραδοσιακά Προϊόντα Εγγυημένα (Ε.Π.Π.Ε.)- Ιδιότυπα
- Προϊόντα Ειδικών Πτηνοτροφικών Εκτροφών
- Προαιρετικές Ενδείξεις Βοείου Κρέατος
- Γενετικώς Μη Τροποποιημένα Προϊόντα

4.2.2. Πιστοποίηση προϊόντων σύμφωνα με εθνικά ή διεθνή πρότυπα.^[5]

- Σύστημα Ανάλυσης Κινδύνων και Κρισίμων Σημείων Ελέγχου (HACCP)
- Σύστημα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης στη Γεωργική Παραγωγή
- Σύστημα Διαχείρισης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας του Χοιρινού Κρέατος
- Σύστημα Διαχείρισης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας των Προϊόντων Ιχθυοκαλλιέργειας
- Εθνικά Συστήματα προστασίας ορεινών και νησιώτικων προϊόντων προστατευόμενων περιοχών
- Συστήματα Ποιότητας και Συστήματα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης

4.2.3. Προϊόντα Βιολογικής Γεωργίας και Κτηνοτροφίας ^{[3], [4]}

4.2.3.1. Νομικό πλαίσιο

Η Ευρωπαϊκή Ένωση εισήγαγε τον καν. (ΕΟΚ) 2092/91 που ρυθμίζει την παραγωγή γεωργικών προϊόντων και τροφίμων με βιολογικό τρόπο, ο οποίος συμπληρώθηκε από τον καν. (ΕΚ) 1804/99 συμπεριλαμβάνοντας τους κανόνες παραγωγής των κτηνοτροφικών προϊόντων.

Με την Υπουργική Απόφαση (ΚΥΑ) 21/11.01.2001 (ΦΕΚ 10Β΄) που τροποποιήθηκε με την ΚΥΑ 351178/26.03.2001 (ΦΕΚ 381Β΄) γίνεται ο προσδιορισμός των συμπληρωματικών μέτρων για την εφαρμογή του συστήματος ελέγχου παραγωγής προϊόντων βιολογικής γεωργίας στην Ελλάδα.

4.2.3.2. Η βιολογική γεωργία στην Ελλάδα ^{[3], [4]}

Σύμφωνα με στοιχεία του 1999, η βιολογική γεωργία στον τομέα της φυτικής παραγωγής εφαρμόστηκε σε έκταση 220.000 στρ. που αποτελεί το 0,63% της συνολικής καλλιεργούμενης έκτασης στην Ελλάδα. Όσον αφορά τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις, 4.250 έχουν ενταχθεί στο συγκεκριμένο πλαίσιο ελέγχου.

Με απόφαση του Υπουργείου Γεωργίας έχουν τεθεί κάτω υπό την επίβλεψη του AGROCERT οι ακόλουθοι οργανισμοί:

- ‘‘Οργανισμός Ελέγχου και Πιστοποίησης Βιολογικών Προϊόντων ΔΗΩ’’
- ‘‘ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΗ Ε.Π.Ε.- Έλεγχοι Πιστοποιήσεις Προϊόντων Βιολογικής Γεωργίας-Προαγωγή Αειφόρου Ανάπτυξης’’
- Ινστιτούτο Ελέγχου Βιολογικών Προϊόντων ‘‘ΒΙΟΕΛΛΑΣ Α.Ε.’’

Οι κύριες πιστοποιούμενες καλλιέργειες είναι ακόλουθες:

- Η ελιά για παραγωγή λαδιού με ποσοστό περισσότερο από 50% της συνολικής έκτασης
- Τα εσπεριδοειδή
- Το αμπέλι για παραγωγή κρασιού
- Τα σιτηρά
- Τα οπωρολαχανικά

4.2.4. Προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (Π.Ο.Π) και Προϊόντα Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (Π.Γ.Ε.) ^{[3], [4]}

Τα Προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (Π.Ο.Π) και Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (Π.Γ.Ε) διέπονται από τον καν. (ΕΟΚ) 2081/92 του Συμβουλίου σχετικά με την προστασία των γεωγραφικών ενδείξεων και των ονομασιών προέλευσης των γεωργικών προϊόντων και τροφίμων.

Μέχρι σήμερα έχουν αναγνωρισθεί συνολικά 61 Ελληνικά προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (Π.Ο.Π) και 22 προϊόντα Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (Π.Γ.Ε.), σύμφωνα με την κοινοτική νομοθεσία.

4.2.4.1 Έλεγχος από τον Agrocert

Ο έλεγχος παραγωγής των Προϊόντων Ονομασίας Προέλευσης (Π.Ο.Π.) και των Προϊόντων Γεωγραφικής Ένδειξης (Π.Γ.Ε.), πραγματοποιείται σύμφωνα με τα Προεδρικά Διατάγματα. 81/93 και 61/93 από τις Δ/νσεις Αγροτικής Ανάπτυξης των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων. Ταυτόχρονα, με βάση τον ιδρυτικό νόμο του AGROCERT (Ν. 2637/98) εισάγεται η έννοια της πιστοποίησης των προϊόντων αυτών.

Πίνακας 4-1 Ελληνικά Προϊόντα ΠΟΠ/ΠΓΕ (www.agrocert.gr)

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΠΟΠ	ΠΓΕ	Σύνολο
Τυριά	20	0	20
Μέλι	1	0	1
Ελαιόλαδα	14	10	24
Φρούτα Λαχανικά Σιτηρά	12	10	22
Επιτραπέζιες Ελιές	9	1	10
Αλιεύματα και σχετικά προϊόντα	1	0	1
Προϊόντα Αρτοποιίας, Ζαχαροπλαστικής	0	1	1
Γόμες - Φυσικές Ρητίνες	2	0	2
Αιθέρια Έλαια	1	0	1
Λοιπά ("Κρόκος Κοζάνης")	1	0	1
ΣΥΝΟΛΟ	61	22	83

Πίνακας 4-2 Ελληνικά Προϊόντα ΠΟΠ/ΠΓΕ (www.agrocert.gr)

α/α	ΕΙΔΟΣ	ΠΡΟΪΟΝ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ
1	Φρούτα, Λαχανικά, Σιτηρά	Ακτινίδιο Σπερχειού	ΠΟΠ
2		Κελυφωτό Φυστίκι Φθιώτιδας	ΠΟΠ
3		Κουμ-Κουάτ Κέρκυρας	ΠΓΕ
4		Ξηρά Σύκα Κύμης	ΠΟΠ
5		Μήλα Ζαγοράς Πηλίου	ΠΟΠ
6		Τσακόνικη Μελιτζάνα Λεωνιδίου	ΠΟΠ
7		Φυστίκι Μεγάρων	ΠΟΠ
8		Φυστίκι Αίγινας	ΠΟΠ
9		Σύκα Βραβρώνας Μαρκοπούλου Μεσογείων	ΠΓΕ
10		Πορτοκάλια Μάλεμε Χανίων Κρήτης	ΠΟΠ
11		Κεράσια Τραγανά Ροδοχωρίου	ΠΟΠ
12		Μήλα Ντελίσιους Πιλαφά Τριπόλεως	ΠΟΠ
13		Ροδάκινα Νάουσας	ΠΟΠ
14		Φασόλια Γίγαντες Ελέφαντες Κάτω Νευροκοπίου	ΠΓΕ
15		Φασόλια Κοινά Μονόσπερμα Κάτω Νευροκοπίου	ΠΓΕ
16		Φασόλια Γίγαντες Ελέφαντες Πρεσπών Φλώρινας	ΠΓΕ
17		Φασόλια Πλακέ Μεγαλόσπερμα Πρεσπών Φλώρινας	ΠΓΕ
18		Φασόλια Γίγαντες-Ελέφαντες Καστοριάς	ΠΓΕ
19		Κορινθιακή Σταφίδα Βοστίτσα	ΠΟΠ
20		Πατάτα Κάτω Νευροκοπίου	ΠΓΕ
21		Μήλο Καστοριάς	ΠΓΕ
22		Ακτινίδιο Πιερίας	ΠΓΕ
23	Τυριά	Ανεβατό	ΠΟΠ
24		Γαλοτύρι	ΠΟΠ

25	Τυριά	Γραβιέρα Αγράφων	ΠΟΠ	
26		Γραβιέρα Κρήτης	ΠΟΠ	
27		Γραβιέρα Νάξου	ΠΟΠ	
28		Καλαθάκι Λήμνου	ΠΟΠ	
29		Κασέρι	ΠΟΠ	
30		Κατίκι Δομοκού	ΠΟΠ	
31		Κεφαλογραβιέρα	ΠΟΠ	
32		Κοπανιστή	ΠΟΠ	
33		Λαδοτύρι Μυτιλήνης	ΠΟΠ	
34		Μανούρι	ΠΟΠ	
35		Μετσοβόνη	ΠΟΠ	
36		Μπάτζος	ΠΟΠ	
37		Ξυνομυζήθρα	ΠΟΠ	
38		Πηχτόγαλο Χανίων	ΠΟΠ	
39		Σαν Μιχάλη	ΠΟΠ	
40		Σφέλα	ΠΟΠ	
41		Φέτα	ΠΟΠ	
42		Φορμαέλλα Αράχωβας Παρνασσού	ΠΟΠ	
43		Ελαιόλαδα	Βιάννος Ηρακλείου Κρήτης	ΠΟΠ
44			Λυγουριό Ασκληπιείου	ΠΟΠ
45			Βόρειος Μυλοπόταμος Ρεθύμνης Κρήτης	ΠΟΠ
46			Κροκεές Λακωνίας	ΠΟΠ
47			Πέτρινα Λακωνίας	ΠΟΠ
48			Κρανίδι Αργολίδας	ΠΟΠ
49	Πεζά Ηρακλείου Κρήτης		ΠΟΠ	
50	Αρχάνες Ηρακλείου Κρήτης		ΠΟΠ	

51	Ελαιόλαδα	Λακωνία	ΠΓΕ
52		Χανιά Κρήτης	ΠΓΕ
53		Κεφαλονιά	ΠΓΕ
54		Ολυμπία	ΠΓΕ
55		Λέσβος	ΠΓΕ
56		Πρέβεζα	ΠΓΕ
57		Ρόδος	ΠΓΕ
58		Θάσος	ΠΓΕ
59		Καλαμάτα	ΠΟΠ
60		Κολυμβάρι Χανίων Κρήτης	ΠΟΠ
61		Σητεία Λασιθίου Κρήτης	ΠΟΠ
62		Αποκορώνας Χανίων Κρήτης	ΠΟΠ
63		Σάμος	ΠΓΕ
64		Ζάκυνθος	ΠΓΕ
65		Εξαιρετικά Παρθένο Ελαιόλαδο : Θραψανό	ΠΟΠ
66		Φοινίκι Λακωνίας	ΠΟΠ
67	Επιτραπέζιες ελιές	Ελιά Καλαμάτας	ΠΟΠ
68		Κονσερβολιά Αμφίσσης	ΠΟΠ
69		Κονσερβολιά Αρτας	ΠΓΕ
70		Κονσερβολιά Αταλάντης	ΠΟΠ
71		Κονσερβολιά Ροβίων	ΠΟΠ
72		Κονσερβολιά Στυλίδας	ΠΟΠ
73		Θρούμπα Θάσου	ΠΟΠ
74		Θρούμπα Χίου	ΠΟΠ
75		Θρούμπα Αμπαδιάς Ρεθύμνης Κρήτης	ΠΟΠ
76		Κονσερβολιά Πηλίου Βόλου	ΠΟΠ

77	Προϊόντα Αρτοποιίας Ζαχαροπλαστικής	Κρητικό Παξιμάδι	ΠΓΕ
78	Ζωικής Προέλευσης	Μέλι Ελάτης Μαινάλου Βανίλια	ΠΟΠ
79	Αλιεύματα και σχετικά προϊόντα	Αυγοτάραχο Μεσσολογίου	ΠΟΠ
80	Γόμες-Φυσικές Ρητίνες	Τσίγλα Χίου	ΠΟΠ
81	Γόμες-Φυσικές Ρητίνες	Μαστίχα Χίου	ΠΟΠ
82	Αιθέρια Έλαια	Μαστιχέλαιο Χίου	ΠΟΠ
83	Λοιπά	Κρόκος Κοζάνης	ΠΟΠ

4.2.5. Ειδικά Παραδοσιακά Προϊόντα Εγγυημένα (Ε.Π.Π.Ε)- Ιδιότυπα. ^{[3], [4]}

Τα Ειδικά Παραδοσιακά Προϊόντα Εγγυημένα (Ε.Π.Π.Ε) ρυθμίζονται από τον καν. (ΕΟΚ) 2082/92 του Συμβουλίου της 14^{ης} Ιουλίου 1992 για τις βεβαιώσεις ιδιοτυπίας των γεωργικών προϊόντων και τροφίμων.

Σύμφωνα με τον παραπάνω κανονισμό, ως ιδιοτυπία νοείται το στοιχείο ή το σύνολο των στοιχείων δια των οποίων ένα γεωγραφικό προϊόν ή ένα τρόφιμο διακρίνεται σαφώς από άλλα παρεμφερή προϊόντα ή τρόφιμα που ανήκουν στην ίδια κατηγορία'.

4.2.6. Προϊόντα Ειδικών Πτηνοτροφικών Εκτροφών ^{[3], [4], [6]}

Στον τομέα των ειδικών πτηνοτροφικών εκτροφών υπάγονται τα αυγά ορνίθων και το κρέας πουλερικών τα οποία παράγονται και εκτρέφονται με βάση τις προαιρετικές προδιαγραφές όπως καθορίζονται από τους κοινοτικούς κανονισμούς καν. (ΕΟΚ) 1274/91 (άρθρο 18) και καν. (ΕΟΚ) 1538/91 (άρθρο 10) καθώς και τις μετέπειτα τροποποιήσεις τους.

Στην Ελλάδα, ο AGROCERT με βάση την Υπουργική Απόφαση (ΚΥΑ 349502/11.04.2000) έχει αναλάβει τη διαχείριση του συστήματος ελέγχου και σήμανσης των προϊόντων. Η πιστοποίηση των συγκεκριμένων προϊόντων αφορά την πιστοποιημένη αναγραφή του ειδικού τρόπου εκτροφής πουλερικών και του ειδικού τρόπου παραγωγής αυγών. Παραδείγματα ειδικών σημάνσεων σε σχέση με την κοινοτική νομοθεσία αποτελούν τα εξής:

- [είδος πουλερικού] ελεύθερης βοσκής
- [είδος πουλερικού] παραδοσιακά ελεύθερης βοσκής
- [είδος πουλερικού] απεριόριστης ελεύθερης βοσκής
- [είδος πουλερικού] εκτατικής εκτροφής
- [είδος πουλερικού] που έχει τραφεί...% με [είδος ζωοτροφής]

- αυγά από κότες ελεύθερης βοσκής
- αυγά αχυρώνα
- αυγά περιορισμένης βοσκής
- αυγά κλιμακωτής σχάρας

Πίνακας 4-3 Παραγωγή Πιστοποιημένων Προϊόντων ^[6]

ΠΡΟΪΟΝ	ΕΤΗΣΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΜΕΝΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ (τόνοι κρέατος- τεμάχια αυγών)
Κρέας κοτόπουλου 100% φυτικής διατροφής	38.220
Κρέας κοτόπουλου ελευθέρως βοσκής	2.200
Αυγά ελεύθερης βοσκής	450.000

4.2.7. Προαιρετική Επισήμανση Βοείου Κρέατος & Βόειο Κρέας Ποιότητας ^{[3],[4],[6]}

Ο κανονισμός καν. (ΕΚ) 1760/2000 για την επισήμανση του βοείου κρέατος και των προϊόντων με βάση το βόειο κρέας, δίνει τη δυνατότητα προαιρετικής επισήμανσης, εφόσον ο διακινητής επιθυμεί

να παρέχει στις καταναλωτές πληροφορίες επιπλέον των υποχρεωτικώς αναγραφόμενων.

Ο AGROCERT για να διευκολύνει την εφαρμογή του καν. (ΕΚ) 1760/2000 επεξεργάστηκε την **Τεχνική Οδηγία AGRO 5-1** που αφορά την **Ίχνηλασιμότητα Βοείου Κρέατος**. Η συγκεκριμένη οδηγία αφορά **την διασφάλιση του εντοπισμού της κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης και του σφαγείου από όπου προέρχονται τα τεμάχια κρέατος που φτάνουν στον τελικό καταναλωτή και δίνει τη δυνατότητα να παρέχονται στη συσκευασία του κρέατος ακριβείς και ελεγχόμενες πληροφορίες**.

4.2.8. Μη Γενετικώς Τροποποιημένα Γεωργικά Προϊόντα ^{[3], [4]}

Το χαρακτηριστικό που ζητούν πολλοί μεταποιητές και καταναλωτές, εκτός από υψηλή ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων, είναι και η απουσία γενετικής τροποποίησης.

Για το λόγο αυτό ο AGROCERT έχει εκπονήσει **΄΄Κανονισμό Πιστοποίησης Γενετικών Μη-Τροποποιημένων Φυτικών Γεωργικών Προϊόντων΄΄** με στόχο την πιστοποίηση των φυτικών γεωργικών προϊόντων τα οποία δεν έχουν υποστεί γενετική τροποποίηση.

Η πιστοποίηση των γεωργικών προϊόντων στηρίζεται σε επιθεωρήσεις και ελέγχους του προϊόντος στα διάφορα στάδια της παραγωγής του μέχρι και το τελικό προϊόν που θα φτάσει στον μεταποιητή.

4.2.9. Συστήματα Ανάλυσης Κινδύνων & Κρίσιμων Σημείων Ελέγχου (HACCP) από τον AGROCERT ^{[31],[5]}

Ο AGROCERT, με σκοπό την διασφάλιση της υγείας και ασφάλειας των καταναλωτών, έχει εκπονήσει τα εξής δύο πρότυπα:

-AGRO 1-1: (Προδιαγραφή). Περιγράφει το σύστημα με βάση το οποίο αναγνωρίζονται, αξιολογούνται και ελέγχονται οι κίνδυνοι που έχουν σχέση με την ασφάλεια των γεωργικών προϊόντων και τροφίμων, καλύπτοντας τις επτά (7) αναγνωρισμένες αρχές του HACCP και συμμορφούμενο παράλληλα με τις σχετικές εθνικές και κοινοτικές διατάξεις.

-AGRO 1-2: (αναφέρει τις κατευθυντήριες οδηγίες για την επιλογή στοιχείων του προτύπου AGRO 1-1, οι οποίες ενσωματώνονται σε ένα Σύστημα Ποιότητας σύμφωνα με τις απαιτήσεις του ISO 9001). Το συγκεκριμένο πρότυπο περιγράφει τις κατευθυντήριες οδηγίες για τις επιχειρήσεις/ μονάδες πρώτης μεταποίησης ή συσκευασίας γεωργικών προϊόντων, οι οποίες επιθυμούν να εφαρμόσουν Σύστημα Ποιότητας με βάση το πρότυπο ISO 9001 ώστε να διευκολυνθούν στην εφαρμογή του συστήματος HACCP.

4.2.10. Σύστημα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης στη Γεωργική Παραγωγή ^{[31],[4]}

Το σύστημα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης αποτελεί ένα σύστημα οργάνωσης μιας γεωργικής εκμετάλλευσης που περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, την Ορθή Γεωργική Πρακτική, την Ασφάλεια και Υγιεινή των εργαζομένων, την Ασφάλεια των προϊόντων καθώς και την Ιχνηλασιμότητα και έχει ως στόχο την ανάπτυξη και προώθηση μια βιώσιμης και περιβαλλοντικά υπεύθυνης γεωργικής εκμετάλλευσης.

Ο AGROCERT έχει εκπονήσει τα ακόλουθα δύο πρότυπα:

-AGRO 2-1(Προδιαγραφή): το συγκεκριμένο πρότυπο περιλαμβάνει τις γενικές απαιτήσεις που μπορούν να επιθεωρηθούν αντικειμενικά και να εφαρμοστούν σε κάθε γεωργική εκμετάλλευση ανεξάρτητα από το είδος της παραγωγικής της κατεύθυνσης.

-AGRO 2-2 (Απαιτήσεις για την εφαρμογή): το πρότυπο αυτό περιγράφει τις τεχνικές και νομικές απαιτήσεις του συστήματος με εφαρμογή στη φυτική παραγωγή οι οποίες συνοδεύουν το πρότυπο AGRO 2-1. Περιλαμβάνει τις γενικές απαιτήσεις ορθής γεωργικής πρακτικής (φυτικής παραγωγής) ώστε να παράγονται ασφαλή και ποιοτικά γεωργικά προϊόντα και τρόφιμα.

4.2.11. Σύστημα διαχείρισης για τη διασφάλιση της ποιότητας του χοιρινού κρέατος ^{[3], [4], [6]}

Ο AGROCERT έχει εκπονήσει τα πρώτα προαιρετικά κλαδικά πρότυπα για την πιστοποίηση της ποιότητας του χοιρινού κρέατος και την ενίσχυσή του με την εξασφάλιση πιστοποιητικών και σημάτων ποιότητας. Για το σκοπό αυτό έχει δημιουργήσει τα ακόλουθα πρότυπα:

-AGRO 3-1: Σύστημα Διαχείρισης για τη διασφάλιση της ποιότητας του χοιρινού κρέατος (προδιαγραφή για την παραγωγή ζωοτροφών χοιροτροφίας)

-AGRO 3-2: Σύστημα διαχείρισης για τη διασφάλιση της ποιότητας του χοιρινού κρέατος (προδιαγραφή για την εκτροφή των χοίρων)

-AGRO 3-3: Σύστημα Διαχείρισης για τη διασφάλιση της ποιότητας του χοιρινού κρέατος (προδιαγραφή για τη σφαγή των χοίρων)

-AGRO 3-4: Σύστημα Διαχείρισης για τη διασφάλιση της ποιότητας του χοιρινού κρέατος (προδιαγραφή για τον τεμαχισμό, αποστέωση, επεξεργασία και τυποποίηση του χοιρινού κρέατος)

4.2.13. Σύστημα Διαχείρισης για τη Διασφάλιση ποιότητας προϊόντων ιχθυοκαλλιέργειας ^{[31],[41],[71]}

Ο AGROCERT έχει εκπονήσει τα πρώτα προαιρετικά πρότυπα για την πιστοποίηση των προϊόντων ιχθυοκαλλιέργειας στην Ελλάδα και την παροχή πιστοποιητικών και σημάτων. Συγκεκριμένα έχει δημιουργήσει τα εξής πρότυπα:

-AGRO 4-1: Σύστημα Διαχείρισης για τη διασφάλιση ποιότητας προϊόντων ιχθυοκαλλιέργειας (προδιαγραφή παραγωγής-ποιοτικός έλεγχος προϊόντος)

-AGRO 4-2: Σύστημα διαχείρισης για τη διασφάλιση ποιότητας προϊόντων ιχθυοκαλλιέργειας (προδιαγραφή λειτουργίας εγκαταστάσεων συσκευασίας)

Με τα παραπάνω πρότυπα παρέχεται η δυνατότητα στις επιχειρήσεις ιχθυοκαλλιέργειας να αναπτύξουν ένα σύστημα διαχείρισης για τη διασφάλιση της ποιότητας και προώθησης των προϊόντων τους ώστε να ανταπεξέλθουν στις συνθήκες ανταγωνισμού.

4.2.14. Συστήματα Ποιότητας ^{[31],[51]}

Ο AGROCERT έχει αναπτύξει δραστηριότητες για την πιστοποίηση συστημάτων ποιότητας σε επιχειρήσεις αγροτικών προϊόντων με σκοπό την προώθηση της ποιότητας σε αυτό τον τομέα. Η επιθεώρηση και πιστοποίηση των συστημάτων ποιότητας βασίζεται στις προδιαγραφές του προτύπου ISO 9001 (έκδοση 2000) (ελληνική έκδοση ΕΛΟΤ EN ISO 9001 του 2001): Συστήματα διαχείρισης της ποιότητας-Απαιτήσεις.

4.3. Παρουσίαση των συστημάτων ολοκληρωμένης διαχείρισης AGRO 2.1 & AGRO 2.2

4.3.1. Γενικά

Η Ολοκληρωμένη Διαχείριση της γεωργικής παραγωγής αποσκοπεί στην ισόρροπη μέριμνα για το περιβάλλον και την ποιότητα των τροφίμων. Ένας από τους βασικούς στόχους της ολοκληρωμένης διαχείρισης είναι η ελαχιστοποίηση των εισροών σε συνδυασμό με το καλύτερο οικονομικό αποτέλεσμα για τη γεωργική εκμετάλλευση και ταυτόχρονα ελαχιστοποίηση της περιβαλλοντικής ρύπανσης. ^{[8],[9]}

Η βασική προσέγγιση του συστήματος ολοκληρωμένης διαχείρισης βασίζεται στα ακόλουθα βήματα:

- Καθορισμός της πολιτικής της γεωργικής εκμετάλλευσης
- Προγραμματισμός
- Εκτέλεση
- Έλεγχος
- Ανασκόπηση
- Συνεχής βελτίωση ^{[8],[9]}

Σε αυτό το πλαίσιο, ο AGROCERT, ολοκλήρωσε το 1999 τη σύνταξη δύο προτύπων, των AGRO 2.1 και AGRO 2.2 (Συστήματα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης). Τα πρότυπα αυτά έχουν αποτελέσει μια συγκεκριμένη μεθοδολογία διαχείρισης μιας γεωργικής εκμετάλλευσης, παίρνοντας στοιχεία από την Ορθή Γεωργική Πρακτική (GAP) και τα διεθνή συστήματα ISO 14000 και ISO 9000. ^[10]

Η εφαρμογή και πιστοποίηση του Συστήματος Ολοκληρωμένης Διαχείρισης, με βάση τα πρότυπα AGRO 2.1 & 2.2 αποφέρει σημαντικά οφέλη καθώς επιτυγχάνεται:

- Συνολικός σχεδιασμός και έλεγχος της αγροτικής εκμετάλλευσης με τη συμμετοχή ειδικευμένων επιστημόνων

- Εφαρμογή των νομικών απαιτήσεων και των κανόνων ορθής γεωργικής πρακτικής
- Ορθολογική χρήση νερού, λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων
- Ανάπτυξη συστήματος ιχνηλασιμότητας έως το αγροτεμάχιο παραγωγής
- Εκπαίδευση των παραγωγών σε σύγχρονες καλλιεργητικές μεθόδους
- Προστασία των καταναλωτών
- Προστασία του περιβάλλοντος προς την κατεύθυνση της βιώσιμης γεωργίας ^[11]

Στην ελληνική γεωργία, η εφαρμογή της ολοκληρωμένης διαχείρισης ευνοείται από τη σύμπραξη των μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων σε ομάδες, υπό την μορφή της κοινοπραξίας, ενώ η ανάπτυξη του συστήματος υποστηρίζεται από τον κατάλληλο επιβλέποντα τεχνικό σύμβουλο, ο οποίος είναι υπεύθυνος για τη σύνταξη των σχεδίων, την παρακολούθηση του συστήματος και την ενημέρωση της διοίκησης. ^[12]

4.3.2. Πρότυπο AGRO 2.1: “Διαχείριση Αγροτικού Περιβάλλοντος – Σύστημα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης στη Γεωργική Παραγωγή, Μέρος 1: Προδιαγραφή” ^[13]

Το πρότυπο AGRO 2.1, το οποίο είναι προαιρετικής φύσης, περιλαμβάνει τις γενικές απαιτήσεις που μπορούν να επιθεωρηθούν αντικειμενικά για την πιστοποίηση του συστήματος ολοκληρωμένης διαχείρισης. Δεν θέτει αυστηρές κατευθυντήριες οδηγίες και απαιτήσεις, εκτός από τη δέσμευση ότι η πολιτική της γεωργικής εκμετάλλευσης περιλαμβάνει:

- Τη συμμόρφωση προς τις νομικές απαιτήσεις και
- Τη συνεχή βελτίωση

Το πρότυπο AGRO 2.1 στηρίζεται κυρίως στο πρότυπο ISO 14001, αποτελώντας μια μη τυπική εφαρμογή αυτού και σε μικρότερο βαθμό χρησιμοποιεί στοιχεία και από το πρότυπο ISO 9001. Σκοπός του είναι

η καθιέρωση συστήματος ολοκληρωμένης διαχείρισης στη γεωργία με σεβασμό προς το περιβάλλον και προαγωγή της ποιότητας των γεωργικών τροφίμων.

4.3.2.1. Απαιτήσεις του προτύπου AGRO 2.1 ^[13]

4.1 Γενικές απαιτήσεις

Αναφέρεται στην απαίτηση ότι κάθε γεωργική εκμετάλλευση που επιθυμεί να εφαρμόσει ένα τέτοιο σύστημα θα πρέπει να ικανοποιεί τις απαιτήσεις αυτού του κεφαλαίου.

4.2 Πολιτική

Στην απαίτηση αυτή επισημαίνεται ότι η γεωργική εκμετάλλευση πρέπει να καθορίζει μια πολιτική που θα περιλαμβάνει τη δέσμευση για συμμόρφωση με τη σχετική νομοθεσία και τις υπόλοιπες κανονιστικές ρυθμίσεις και προδιαγραφές που έχουν τεθεί.

Επίσης, η πολιτική θα πρέπει να προσαρμόζεται κατάλληλα στο μέγεθος και στη φύση της γεωργικής εκμετάλλευσης και στο είδος των περιβαλλοντικών απαιτήσεων που την αφορούν. Υπεύθυνη για την πολιτική είναι η διοίκηση της εκμετάλλευσης.

4.3 Προγραμματισμός

4.3.1. Περιβαλλοντικά θέματα

Στην παράγραφο αυτή αναφέρεται ότι η γεωργική εκμετάλλευση θα πρέπει να αναπτύξει τις κατάλληλες διαδικασίες, ώστε να είναι σε θέση να εντοπίζει και να παρακολουθεί τα περιβαλλοντικά θέματα που την αφορούν.

4.3.2. Νομικές και άλλες απαιτήσεις

Γίνεται αναφορά στην απαίτηση καθιέρωσης διαδικασίας για τη συνεχή ενημέρωση σχετικά με τις νομικές απαιτήσεις και τις άλλες προδιαγραφές.

4.3.3. Σκοποί και στόχοι

Πρέπει να τεκμηριώνονται σκοποί καθώς και επιμέρους στόχοι, οι οποίοι να είναι σαφείς, μετρήσιμοι και ρεαλιστικοί.

4.3.4. Πρόγραμμα βελτίωσης

Απαιτείται από τον επιβλέπων η σύνταξη προγράμματος βελτίωσης, το οποίο να περιλαμβάνει καταμερισμό των αρμοδιοτήτων για την επίτευξη των σκοπών και στόχων καθώς και ένα χρονοδιάγραμμα για την επίτευξή τους.

4.4 Εφαρμογή του προγράμματος βελτίωσης

Η συγκεκριμένη απαίτηση περιλαμβάνει τις εξής παραγράφους:

4.4.1. Οργάνωση και αρμοδιότητες

Γίνεται αναφορά στην ανάδειξη του επικεφαλούς από τη γεωργική εκμετάλλευση, ο οποίος με τη σειρά του θα επιλέξει τον επιβλέποντα στην περίπτωση πιστοποίησης της εκμετάλλευσης. Οι αρμοδιότητες του επιβλέποντος περιλαμβάνουν:

- Τη σύνταξη του προγράμματος βελτίωσης
- Την εξασφάλιση της τήρησης των απαιτήσεων του συστήματος σύμφωνα με το πρότυπο
- Την ενημέρωση του επικεφαλής για την αποτελεσματικότητα του συστήματος

4.4.2. Κατάρτιση απασχολούμενων

Γίνεται αναφορά στην απαίτηση για προσδιορισμό των αναγκών σε κατάρτιση των απασχολούμενων στη γεωργική εκμετάλλευση και στην τήρηση αρχείων εκπαίδευσης.

4.4.3. Επικοινωνία

Επισημαίνεται η απαίτηση για καθιέρωση διαδικασιών για εσωτερική επικοινωνία μέσα στην εκμετάλλευση, καθώς και επικοινωνία με τους πελάτες και τα άλλα ενδιαφερόμενα μέρη.

4.4.4. Τεκμηρίωση

Γίνεται αναφορά στην απαίτηση για τήρηση αρχείων με στοιχεία σε έντυπη ή ηλεκτρονική μορφή για την παρακολούθηση του συστήματος και της εκμετάλλευσης.

4.4.5. Καθεστώς χειρισμού των εγγράφων

Γίνεται αναφορά στην ανάγκη για καθιέρωση διαδικασίας για τον έλεγχο των σχεδίων διαχείρισης, των διαδικασιών και των υπολοίπων εγγράφων σε σχέση με τις απαιτήσεις του προτύπου, καθώς επίσης και αναφορά στο τρόπο χειρισμού τους.

4.4.6. Αρχές λειτουργίας της γεωργικής εκμετάλλευσης

Γίνεται αναφορά στην ανάγκη αναζήτησης των δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τα σημαντικά περιβαλλοντικά θέματα και την ποιότητα των γεωργικών προϊόντων, στα πλαίσια της πολιτικής της γεωργικής εκμετάλλευσης.

4.4.7. Πρόληψη και αντιμετώπιση κρίσεων

Αναφέρεται στην καθιέρωση σχεδίου διαχείρισης κρίσεων με διαδικασίες σε σχέση με έκτακτες καταστάσεις και τον εντοπισμό και πρόληψη ατυχημάτων, καθώς και αναφορά στον τρόπο δράσης σε κάθε περίπτωση.

4.4.8. Ιχνηλασιμότητα

Αναφέρεται στην απαίτηση για καθιέρωση διαδικασιών για τον εντοπισμό της προέλευσης του γεωργικού προϊόντος από τον πελάτη μέχρι την πηγή παραγωγής του.

4.5. Έλεγχος του συστήματος, διορθωτικές και προληπτικές ενέργειες

Η απαίτηση αυτή περιλαμβάνει τις εξής παραγράφους:

4.5.1. Παρακολούθηση και μετρήσεις

Η απαίτηση αυτή έχει ως στόχο την καθιέρωση τεκμηριωμένων διαδικασιών για την παρακολούθηση των λειτουργιών της εκμετάλλευσης καθώς και τη μέτρησή τους όταν έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και στην ποιότητα των γεωργικών προϊόντων.

Απαιτείται, επίσης, καθιέρωση τεκμηριωμένης διαδικασίας για την παρακολούθηση της συμμόρφωσης με τη νομοθεσία και τους υπόλοιπους κανονισμούς και προδιαγραφές.

4.5.2. Χειρισμός μη συμμορφώσεων – Διορθωτικές και προληπτικές ενέργειες

Αναφέρεται στην καθιέρωση τεκμηριωμένων διαδικασιών για τη διερεύνηση των μη συμμορφώσεων και τη λήψη διορθωτικών ενεργειών από τον επικεφαλής ή τον επιβλέπων.

4.5.3. Καταγραφές – αρχεία

Αναφέρεται στην καθιέρωση διαδικασίας για την καλή διατήρηση των εγγράφων και των υπόλοιπων δεδομένων που κατά τον έλεγχο αποδεικνύουν τη συμμόρφωση με τις απαιτήσεις του προτύπου.

Στη διαδικασία αυτή θα πρέπει να περιγράφεται ποια έντυπα διατηρούνται στο αρχείο των καλλιεργητών και ποια στα αρχεία του επικεφαλής και του επιβλέποντος.

4.5.4. Επιθεώρηση του συστήματος

Απαιτείται η καθιέρωση διαδικασίας για την περιοδική επιθεώρηση του συστήματος, έτσι ώστε να προσδιορίζεται αν το Σύστημα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης τηρείται σύμφωνα με τις απαιτήσεις του προτύπου. Τα αποτελέσματα θα πρέπει να καταγράφονται σε αρχεία.

4.6. Ανασκόπηση από τη διοίκηση

Η συγκεκριμένη απαίτηση αφορά στην τεκμηριωμένη ανασκόπηση του Συστήματος Ολοκληρωμένης Διαχείρισης από τη διοίκηση της γεωργικής εκμετάλλευσης για τον έλεγχο της αποτελεσματικότητάς του καθώς και για πιθανές αλλαγές σε αυτό.

4.3.3. Πρότυπο AGRO 2.2: “Διαχείριση Αγροτικού Περιβάλλοντος – Σύστημα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης στη Γεωργική Παραγωγή, Μέρος 2: Απαιτήσεις για την εφαρμογή στη φυτική παραγωγή”^[14]

Το πρότυπο AGRO 2.2 περιλαμβάνει τις νομικές και τεχνικές απαιτήσεις για το Σύστημα της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης, που συνοδεύουν το πρότυπο AGRO 2.1, εξειδικεύοντας αυτές στη φυτική παραγωγή στην Ελλάδα.

Σύμφωνα με το πρότυπο αυτό, “κάθε γεωργική εκμετάλλευση:

- Υποχρεούται να εφαρμόζει τις νομικές απαιτήσεις
- Οφείλει να συμμορφώνεται προς τις κύριες απαιτήσεις του συστήματος και τις τεχνικές απαιτήσεις, οι οποίες περιλαμβάνονται στην Ορθή Γεωργική Πρακτική
- Συνιστάται να εφαρμόζει κατ’επιλογή της μέτρα, τα οποία κρίνει πρόσφορα για την υλοποίηση της συνεχούς βελτίωσης που αποτελεί την πιο καίρια απαίτηση του Συστήματος Ολοκληρωμένης Διαχείρισης AGRO 2.2

4.3.3.1. Παρουσίαση του προτύπου AGRO 2.2

Οι απαιτήσεις που περιλαμβάνονται στο πρότυπο AGRO 2.2 ανήκουν σε δώδεκα (12) κύριες κατηγορίες:

- 1) Πολλαπλασιαστικό υλικό
- 2) Γενικές καλλιεργητικές φροντίδες
- 3) Διαχείριση του εδάφους
- 4) Παρακολούθηση μετεωρολογικών δεδομένων
- 5) Θρέψη φυτών (Λίπανση)
- 6) Άρδευση
- 7) Φυτοπροστασία
- 8) Συγκομιδή και μετασυλλεκτικοί χειρισμοί
- 9) Διαχείριση εξοπλισμού και ενέργειας
- 10) Διαχείριση ρύπων και ανακύκλωση

- 11) Περιβάλλον-Βιοποικιλότητα
- 12) Υγεία, ασφάλεια και κατάρτιση των εργαζομένων

4.3.3.2. Παρουσίαση των απαιτήσεων

4.1 Πολλαπλασιαστικό υλικό

Οι απαιτήσεις αφορούν στην εξασφάλιση της ορθής επιλογής, μεταχείρισης και τεκμηρίωσης του πολλαπλασιαστικού υλικού:

- Στις πολυετείς καλλιέργειες και
- Στις ετήσιες καλλιέργειες

Αναφέρονται ακόμα απαιτήσεις σχετικά με:

- Τις επεμβάσεις στο πολλαπλασιαστικό υλικό
- Το ιδιοπαράγωγο πολλαπλασιαστικό υλικό
- Την τήρηση της κοινοτικής νομοθεσίας σχετικά με τη χρήση γενετικά τροποποιημένων οργανισμών

4.2 Γενικές καλλιεργητικές φροντίδες

Οι σχετικές απαιτήσεις στοχεύουν στην εξασφάλιση ότι οι καλλιεργητικές φροντίδες θα γίνονται σύμφωνα με τις απαιτήσεις του πολλαπλασιαστικού υλικού και θα περιγράφονται με τη δημιουργία του κατάλληλου σχεδίου.

4.3 Διαχείριση του εδάφους

Οι σχετικές απαιτήσεις προβλέπουν:

- Δημιουργία σχεδίου διαχείρισης του εδάφους από τον επιβλέποντα σε συνεργασία με τους καλλιεργητές
- Ανάλυση του εδάφους προκειμένου να κριθεί η καταλληλότητά του σε συνδυασμό με τις προηγούμενες καλλιέργειες ή να σχεδιαστεί η βελτίωσή του

- Λήψη κατάλληλων μέτρων για τη διατήρηση και αύξηση της οργανικής ουσίας του εδάφους
- Κατάλληλη επιλογή των μηχανημάτων εφόσον κρίνεται αναγκαία η μηχανική καλλιέργεια του εδάφους
- Λήψη μέτρων για την αποφυγή της συμπίεσης και της διάβρωσης του εδάφους
- Ανάγκη προώθησης της εφαρμογής της αμιμψεισποράς από τους παραγωγούς
- Αποφυγή, κατά το δυνατόν, της χημικής απολύμανσης του εδάφους

4.4 Παρακολούθηση των μετεωρολογικών δεδομένων

Η σχετική απαίτηση αφορά στην παρακολούθηση του κλιματολογικού ιστορικού καθώς και των δεδομένων της περιοχής που βρίσκεται η καλλιέργεια.

4.5 Θρέψη των φυτών (λίπανση)

Οι σχετικές απαιτήσεις έχουν ως στόχο να εξασφαλίσουν την ορθολογική και τεκμηριωμένη χρήση λιπασμάτων σε σχέση με τις απαιτήσεις της καλλιέργειας και περιλαμβάνουν:

- Κατάρτιση σχεδίου λίπανσης από τον επιβλέποντα σε συνεργασία με τον παραγωγό
- Εφαρμογή της λίπανσης με βάση υπολογισμούς για τις ανάγκες της καλλιέργειας
- Συστάσεις για την ποσότητα και τον τύπο του λιπάσματος
- Την καταγραφή όλων των εφαρμογών λιπάνσεων από την πλευρά του παραγωγού
- Κατάλληλη συχνότητα εφαρμογής της λίπανσης
- Τη συμμόρφωση με τα εθνικά ή διεθνή όρια όσον αφορά τα επίπεδα νιτρικών και φωσφορικών αλάτων στα νερά
- Σωστή χρήση των μηχανημάτων εφαρμογής του λιπάσματος

- Ορθή επιλογή του χώρου και των συνθηκών αποθήκευσης των λιπασμάτων ώστε να αποφεύγεται κάθε είδος κινδύνου
- Σωστή εφαρμογή οργανικής ουσίας και κοπριάς

4.6 Άρδευση

Οι σχετικές απαιτήσεις προσπαθούν να εξασφαλίσουν την ορθολογική διαχείριση και την επιλογή κατάλληλου νερού για άρδευση και περιλαμβάνουν:

- Σύνταξη σχεδίου διαχείρισης του νερού από τον επιβλέποντα σε συνεργασία με τον επικεφαλής της εκμετάλλευσης με βάση τις ανάγκες της καλλιέργειας και τις συνιστώμενες ποσότητες από τους αρμόδιους φορείς
- Χρήση επιστημονικά ορθών μεθόδων για τον υπολογισμό των απαιτήσεων της καλλιέργειας σε νερό
- Επιλογή της κατάλληλης μεθόδου άρδευσης με βάση το κόστος και την αποτελεσματικότητα αξιοποίησης του νερού παρέχοντας οδηγίες για κάθε μέθοδο
- Εκτίμηση επικινδυνότητας ως προς τις πηγές του νερού ή όταν το νερό προέρχεται από επεξεργασμένες εκροές βιολογικών καθαρισμών, περιοδικός μικροβιακός έλεγχος
- Αποφυγή χρήσης νερού από πηγές που δεν ανανεώνονται, καθώς και ειδική μέριμνα για τα νερά των προστατευόμενων υγροτόπων

4.7 Φυτοπροστασία

Οι απαιτήσεις αυτής της πολύ σημαντικής κατηγορίας έχουν ως στόχο να εξασφαλίσουν την ορθή επιλογή, χρήση, αποθήκευση και διάθεση των φυτοπροστατευτικών ουσιών με βάση την ισχύουσα εθνική ή διεθνή νομοθεσία και περιλαμβάνουν:

- Δημιουργία σχεδίου διαχείρισης με αξιολόγηση κάθε οργανισμού που μπορεί να αποβεί επικίνδυνος για την καλλιέργεια, καθώς επίσης

- και καταγραφή εκτάκτων μέτρων σε περίπτωση πληθυσμιακής εξάρσης κάποιου επιβλαβούς οργανισμού
- Εφαρμογή φυτοπροστασίας με βάση τις μεθόδους ολοκληρωμένης αντιμετώπισης των εχθρών και ασθενειών, την επιλογή των κατάλληλων ουσιών, την τήρηση από την πλευρά των καλλιεργητών της σχετικής νομοθεσίας και την παροχή συμβουλών και οδηγιών με τη βοήθεια έμπειρων και πιστοποιημένων συμβούλων
  - Επιλογή εγκεκριμένου φυτοπροστατευτικού μέσου με βάση την αποτελεσματικότητα αυτού στην καταπολέμηση των παρασίτων και τις πιθανές επιπτώσεις στο περιβάλλον της καλλιέργειας, σύμφωνα τις οδηγίες από τις αρμόδιες διευθύνσεις
  - Ενημέρωση των καλλιεργητών για την νομοθεσία και της απαγορεύσεις τόσο στη χώρα παραγωγής όσο και στη χώρα προορισμού του προϊόντος
  - Ύπαρξη στο σχέδιο διαχείρισης αναλυτικού πίνακα με όλες τις εγκεκριμένες φυτοπροστατευτικές ουσίες
  - Συστάσεις για την ποσότητα, τον τύπο και το χρόνο εφαρμογής του φυτοπροστατευτικού μέσου
  - Καταγραφή από τους καλλιεργητές όλων των εφαρμογών με τις απαραίτητες λεπτομέρειες
  - Λήψη κατάλληλων μέσων ατομικής προστασίας από τους χειριστές των ψεκαστικών μηχανημάτων, με τήρηση όλων των οδηγιών που αναγράφονται στην ετικέτα των ουσιών
  - Τήρηση του προβλεπόμενου χρόνου αναμονής πριν τη συγκομιδή
  - Συντήρηση, έλεγχο και ρύθμιση των ψεκαστικών μέσων μια φορά το χρόνο τουλάχιστον σε αρμόδια συνεργεία
  - Ορθή απόρριψη του πλεονάσματος του ψεκαστικού υγρού
  - Ύπαρξη αναλύσεων για υπολείμματα από εγκεκριμένα εργαστήρια
  - Σωστή φύλαξη των φυτοπροστατευτικών μέσων ώστε να αποφεύγεται κάθε είδους κίνδυνος
  - Λήψη των κατάλληλων μέτρων σε περίπτωση ατυχήματος
  - Σωστή διάθεση των κενών συσκευασιών και των ληγμένων προϊόντων

4.8 Συγκομιδή και μετασυλλεκτικοί χειρισμοί

Οι σχετικές απαιτήσεις περιλαμβάνουν:

- Επιλογή του κατάλληλου τρόπου και χρόνου συγκομιδής ώστε να εξασφαλίζεται η ποιότητα του προϊόντος
- Εξασφάλιση της υγιεινής των εργαζομένων
- Χρήση νερού για πλύσιμο των προϊόντων από δίκτυο πόσιμου νερού ή ανακυκλωμένου μόνο μετά από φιλτράρισμα
- Ελάχιστη δυνατή χρήση χημικών μέσων ή αν δεν υπάρχει εναλλακτική λύση χρήση εγκεκριμένων χημικών ουσιών με τήρηση των οδηγιών που αναγράφονται στην ετικέτα των σκευασμάτων
- Σωστή συσκευασία των προϊόντων ώστε να αποφεύγονται πιθανές μολύνσεις
- Επιλογή κατάλληλων χώρων και συνθηκών για την αποθήκευση των προϊόντων

4.9 Διαχείριση εξοπλισμού και ενέργειας

Οι απαιτήσεις στοχεύουν στην εξασφάλιση της ορθής επιλογής και χρήσης του εξοπλισμού, ώστε να αποφεύγεται η σπατάλη μεγάλων ποσών ενέργειας.

4.10 Διαχείριση ρύπων και ανακύκλωση

Οι σχετικές απαιτήσεις περιλαμβάνουν:

- Εντοπισμό των ρύπων και της πηγής προέλευσής τους
- Δημιουργία σχεδίου διαχείρισης των ρύπων με σκοπό τη μείωσή τους και όπου είναι δυνατόν την ανακύκλωση ή επαναχρησιμοποίησή τους

4.11 Περιβάλλον-Βιοποικιλότητα

Οι σχετικές απαιτήσεις προσπαθούν να εξασφαλίσουν τη σωστή διαχείριση του περιβάλλοντος και τη μείωση των επιπτώσεων σε αυτό από τις χρησιμοποιούμενες γεωργικές πρακτικές και περιλαμβάνουν:

- Δημιουργία σχεδίου διαχείρισης από τον επιβλέποντα σε συνεργασία με τον επικεφαλής για τη διαχείριση του περιβάλλοντος και την εκτίμηση των πιθανών επιπτώσεων σε αυτό από τη γεωργική δραστηριότητα
- Εναρμόνιση των παραγωγών με τις ειδικές δεσμεύσεις κάθε περιοχής
- Λήψη μέτρων για προστασία της εκμετάλλευσης από εκτός της εκμετάλλευσης ρύπων
- Ύπαρξη πολιτικής από την εκμετάλλευση σχετικά με την διαχείριση και συντήρηση της άγριας ζωής και της βιοποικιλότητας
- Ύπαρξη μη παραγωγικών χώρων γύρω από την εκμετάλλευση

4.12 Υγεία, ασφάλεια και κατάρτιση των εργαζομένων

Οι σχετικές απαιτήσεις περιλαμβάνουν:

- Λήψη μέτρων υγιεινής σε κάθε μέρος όπου γίνεται μόνιμα συσκευασία ή αποθήκευση προϊόντων ή υλικών
- Κατάρτιση κάθε εργαζομένου που χρησιμοποιεί φυτοπροστατευτικά προϊόντα ή μηχανήματα με σαφείς και κατανοητές οδηγίες και καταγραφή σε ξεχωριστούς φακέλους για κάθε εργαζόμενο
- Παρακολούθηση της υγείας των χειριστών φυτοπροστατευτικών προϊόντων
- Ύπαρξη κητείων πρώτων βοηθειών και σήμανση των επικίνδυνων σημείων της εκμετάλλευσης
- Λήψη μέτρων προστασίας για τη χρήση του γεωργικού εξοπλισμού

4.3.3.3. Η δομή του συστήματος ολοκληρωμένης διαχείρισης

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η ανάπτυξη των συστημάτων AGRO 2.1 & 2.2 στηρίζεται κατά ένα μέρος και στο πρότυπο ISO 9001. Η πιο συνηθισμένη μορφή ανάπτυξης του προτύπου ISO 9000 είναι αυτή των τριών επιπέδων, που περιλαμβάνει το εγχειρίδιο πολιτικής, το εγχειρίδιο διαδικασιών και το εγχειρίδιο οδηγιών. ^[15]

Η ανάπτυξη ενός συστήματος ολοκληρωμένης διαχείρισης στη γεωργία μπορεί να ακολουθήσει μια τέτοια δομή ως εξής:

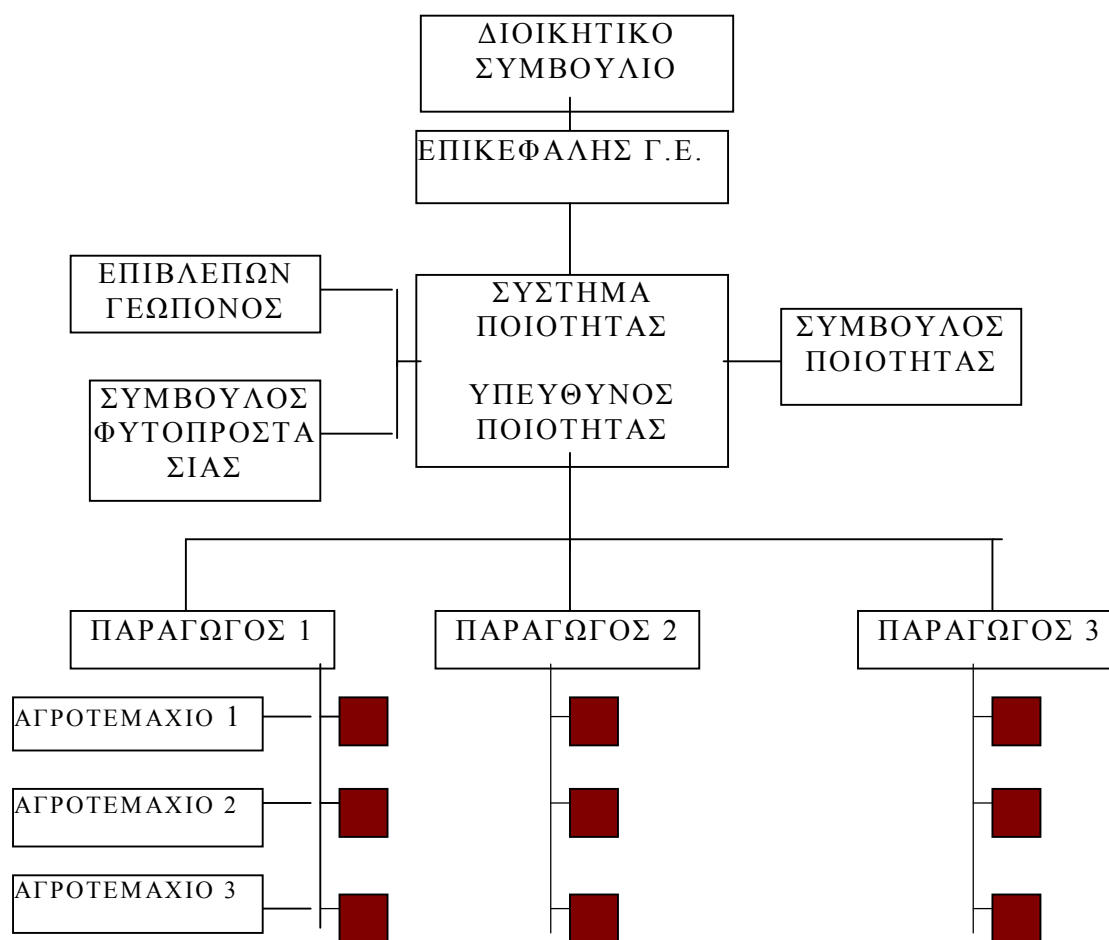
- 1) **Εγχειρίδιο πολιτικής:** σε αυτό αναγράφεται περιληπτικά η πολιτική της γεωργικής εκμετάλλευσης για κάθε μια από τις γενικές απαιτήσεις του προτύπου AGRO 2.1 ακολουθώντας τη σειρά των παραγράφων του προτύπου και είναι το τμήμα που μπορεί να δοθεί προς ανάγνωση αν ζητηθεί
- 2) **Εγχειρίδιο διαδικασιών:** σε αυτό περιγράφονται αναλυτικά οι μέθοδοι και τα μέσα με τα οποία η πολιτική τίθεται σε εφαρμογή. Οι διαδικασίες που αναπτύσσονται αναφέρονται στα αντίστοιχα κεφάλαια του εγχειριδίου πολιτικής, ενώ χρησιμοποιείται μόνο για χρήση εντός της επιχείρησης
- 3) **Εγχειρίδιο οδηγιών:** σε αυτό παρουσιάζονται σε μεγαλύτερο επίπεδο λεπτομέρειες των απαιτήσεων για μεμονωμένες δραστηριότητες, εξειδικεύοντας κάθε διαδικασία, καθώς επίσης και τα αντίστοιχα έντυπα

4.4. Εφαρμογή και σύγκριση των AGRO 2.1-2.2 και EUREPGAP στην Ελλάδα ^[16]

Στην Ελλάδα, κατά κύριο λόγο, υπάρχουν δύο δυνατότητες πιστοποίησης της γεωργικής φυτικής παραγωγής:

- Βάσει των προτύπων AGRO 2.1-2.2 και
- Βάσει του πρωτοκόλλου EUREPGAP

Μια τυπική εφαρμογή οργάνωσης των συστημάτων ποιότητας σε μια γεωργική εκμετάλλευση φαίνεται στην παρακάτω εικόνα:

Διάγραμμα 4-1 Οργάνωση συστήματος ποιότητας σε μια γεωργική εκμετάλλευση ^[17]

Οι απαιτήσεις των προτύπων AGRO 2.2 και EUREPGAP παρουσιάζονται συγκριτικά παρακάτω:

AGRO 2.2

1. Πολλαπλασιαστικό υλικό
2. Γενικές καλλιεργητικές φροντίδες
3. Διαχείριση του εδάφους
4. Παρακολούθηση μετεωρολογικών δεδομένων
5. Θρέψη φυτών (Λίπανση)
6. Άρδευση
7. Φυτοπροστασία
8. Συγκομιδή και μετασυλλεκτικοί χειρισμοί
9. Διαχείριση εξοπλισμού και ενέργειας
10. Διαχείριση ρύπων και ανακύκλωση
11. Περιβάλλον-Βιοποικιλότητα
12. Υγεία, ασφάλεια και κατάρτιση των εργαζομένων

EUREPGAP

1. Ιχνηλασιμότητα
2. Καταγραφές
3. Ποικιλίες και Υποκείμενα
4. Ιστορικό και Διαχείριση του αγροκτήματος
5. Διαχείριση Εδάφους και Υποστρωμάτων
6. Χρήση λιπασμάτων
7. Άρδευση
8. Φυτοπροστασία
9. Συγκομιδή
10. Μετασυλλεκτικές εφαρμογές
11. Διαχείριση αποβλήτων και μόλυνσης, ανακύκλωση και επαναχρησιμοποίηση
12. Υγεία, ασφάλεια και πρόνοια για τους εργαζόμενους
13. περιβαλλοντικά θέματα
14. Έντυπο παραπόνων
15. Εσωτερικές επιθεωρήσεις

Από τη σύγκριση των δύο συστημάτων συνάγεται το συμπέρασμα ότι παρουσιάζουν περισσότερες ομοιότητες και λίγες διαφορές. Από τα παραπάνω φαίνεται ότι το πρότυπο AGRO 2 περιέχει τις περισσότερες από τις απαιτήσεις του πρωτοκόλλου EUREPGAP, δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση στο περιβάλλον και στον αγρό, αφού περιλαμβάνει

βασικές αρχές του συστήματος ISO 14001 και έχει περισσότερες και πιο λεπτομερείς επιμέρους απαιτήσεις για φιλοπεριβαλλοντικά θέματα και πρακτικές. ^{[18],[19],[20]}

Το πρωτόκολλο EUREPGAP, από την πλευρά του, φαίνεται ότι καλύπτει τις κυριότερες αρχές του AGRO 2.2, δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση στον έλεγχο των εισροών, στη λειτουργία του συσκευαστηρίου με περισσότερες απαιτήσεις και σημεία ελέγχου καθώς, επίσης, και στις εργασιακές συνθήκες και στην πρόνοια για τους εργαζομένους, όπως διαφαίνεται από τις επιμέρους απαιτήσεις στην αντίστοιχη παράγραφο του πρωτοκόλλου και των σημείων ελέγχου. ^{[18],[19],[20]}

Οι κυριότερες διαφορές και ομοιότητες, καθώς και τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των δύο συστημάτων φαίνονται παρακάτω:

Πίνακας 4-4 Συστήματα πιστοποίησης φυτικής παραγωγής ^[21]

AGRO 2.1 & 2.2	EUREPGAP
Ολοκληρωμένη Διαχείριση	Ορθή Γεωργική Πρακτική
Πιστοποίηση συστήματος γεωργικής παραγωγής	Πιστοποίηση γεωργικού προϊόντος
Μεγάλη έμφαση σε περιβάλλον/αειφορία	Μεγάλη έμφαση στον έλεγχο εισροών
Δυνατότητα εφαρμογής και στην μεταποίηση	Εφαρμογή μόνο σε νωπά προϊόντα
Ελάχιστος χρόνος πλήρους εφαρμογής του συστήματος 3 μήνες (ανάλογα με την καλλιέργεια)	Ελάχιστος χρόνος πλήρους εφαρμογής του συστήματος 3 μήνες (ανάλογα με την καλλιέργεια)

Πίνακας 4-5 Συστήματα πιστοποίησης φυτικής παραγωγής, πλεονεκτήματα και μεονεκτήματα ¹²¹⁾

AGRO 2.1 & 2.2		EUREPGAP	
ΥΠΕΡ	ΚΑΤΑ	ΥΠΕΡ	ΚΑΤΑ
Χαμηλό κόστος για ομαδικές πιστοποιήσεις	Δυσκίνητο σε επίπεδο ατομικής πιστοποίησης	Ευέλικτο σε επίπεδο ατομικής πιστοποίησης	Δεν επιδοτείται
Εμφανές σήμα στο τελικό προϊόν			
Επιδοτείται (καν. 2200/96)			

Ο παρακάτω πίνακας εμφανίζει την έκταση και την ποσοστιαία ανάλυση των πιστοποιημένων φρούτων και λαχανικών στην ελληνική γεωργία.

Πίνακας 4-6 Ποσοστιαία Ανάλυση πιστοποιημένων φρουτολαχανικών ¹²¹⁾

ΠΡΟΪΟΝ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ (στρ.)	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΑΓΓΟΥΡΙΑ	3	0,03%
ΑΚΤΙΝΙΔΙΑ	1.154	1,34%
ΑΡΑΚΑΣ	2.400	2,79%
ΑΧΛΑΔΙΑ	665	0,77%
ΒΕΡΙΚΟΚΑ	340	0,39%
ΓΛΥΚΟ ΚΑΛΑΜΠΟΚΙ	300	0,35%
ΓΛΥΚΟ ΚΟΛΟΚΥΘΙ	300	0,35%
ΚΕΡΑΣΙΑ	1.705	1,98%
ΚΟΛΟΚΥΘΙΑ ΦΡΕΣΚΑ	23	0.03%
ΝΕΚΤΑΡΙΝΙΑ	8.086	9,41%
ΡΟΔΑΚΙΝΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ	32.611	37,96%
ΡΟΔΑΚΙΝΑ ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΑ	17.884	20,82%
ΣΠΑΡΑΓΓΙΑ	441	0,51%
ΣΤΑΦΥΛΙΑ ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΑ	11.177	13.01%
ΣΤΑΦΥΛΙΑ ΟΙΝΟΠΟΙΗΣΙΜΑ	1.629	1,91%
ΤΟΜΑΤΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ	1.188	1,38%
ΤΟΜΑΤΑ ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΟΥ	342	0,41%
ΦΑΣΟΛΙΑ	5.660	6,59%
ΣΥΝΟΛΟ	85.908	100,00%

Από τα παραπάνω στοιχεία διαφαίνεται ότι η πιστοποίηση των γεωργικών προϊόντων είναι ακόμη σε αρχικό στάδιο, αφού οι πιστοποιημένες ποσότητες για τις περισσότερες καλλιέργειες αντιπροσωπεύουν ένα μικρό ποσοστό της συνολικής έκτασης. Σε ορισμένα προϊόντα διαφαίνεται μια αυξημένη πιστοποιημένη ποσότητα και το γεγονός αυτό μπορεί να εξηγηθεί με τις αυξημένες απαιτήσεις πιστοποίησης του προϊόντος από τις μεγάλες αλυσίδες supermarkets στο εξωτερικό, όπως στην περίπτωση των επιτραπέζιων σταφυλιών που εξάγονται κυρίως στη Μ. Βρετανία με την απαίτηση για πιστοποίηση από τα supermarkets με βάση το πρωτόκολλο EUREPGAP. ^[22]

Μέχρι τώρα, στην Ελλάδα, ο φορέας πιστοποίησης EUROCERT είναι η μοναδική εταιρία στην Ελλάδα που εφαρμόζει το 100% των απαιτήσεων του πρωτοκόλλου EUREPGAP σε σχέση με τους άλλους πιστοποιητικούς φορείς που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα. Η πιστοποίηση EUREPGAP αφορά ένα αρκετά μεγάλο εύρος προϊόντων, όπως επιτραπέζια σταφύλια, βερίκοκα, αγγούρια, σπαράγγια, γλυκό καλαμπόκι κ.ά. ^{[23],[24]}

Σύμφωνα με στοιχεία της EUREP, στην Ελλάδα ο αριθμός των πιστοποιημένων με EUREPGAP παραγωγών από 114 το 2002, ανήλθε σε 411 το 2003, παρουσιάζεται δηλαδή μια σημαντική αύξηση. ^[25]

Όσον αφορά στην κατάσταση στην αγορά, παρά την τριετή εφαρμογή των συστημάτων, φαίνεται να υπάρχει σε αρκετές περιπτώσεις πρόβλημα στην εφαρμογή τους και στην κατανόηση από την πλευρά των παραγωγών και κυρίως των μεγαλύτερων σε ηλικία παραγωγών, καθώς επίσης και ένα είδος διένεξης όσον αφορά την αναγνωρισιμότητα και την αξιοπιστία του κάθε συστήματος. ^[26] Έτσι, σε ορισμένες περιπτώσεις γίνεται αποδεκτό κατά κύριο λόγο το πρωτόκολλο της EUREPGAP σε σχέση με τα AGRO 2, όπως για παράδειγμα στην καλλιέργεια της κορινθιακής σταφίδας, ενώ σε άλλες περιπτώσεις ισχύει το αντίστροφο. Ένας από τους λόγους για το φαινόμενο αυτό είναι το γεγονός ότι οι σύμβουλοι που

δραστηριοποιούνται σε κάθε περιοχή προσπαθούν να προωθήσουν τα δικά τους πρότυπα σε σχέση με τις συμφωνίες με τις μεγάλες ευρωπαϊκές αλυσίδες supermarkets, αφού δεν υπάρχει ακόμα συμφωνία για τη χρήση ενός ενιαίου προτύπου. [27]

Το στοιχείο που συνδέει τη σχέση της ηλικίας των παραγωγών με την αποδοχή των συστημάτων, αναφέρεται και σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε στην ελληνική ύπαιθρο, από την οποία διαπιστώνεται ότι στην εφαρμογή αγροπεριβαλλοντικών σχημάτων από την πλευρά των αγροτών, ο παράγοντας ηλικία αποτελεί ένα σημαντικό δείκτη για την εξήγηση της υιοθέτησης καινούργιων πρακτικών και συστημάτων σε επίπεδο αγροκτήματος. Οι νεώτεροι αγρότες βρέθηκε ότι ήταν πιο ενήμεροι για τις νέες πρακτικές και πιο πρόθυμοι να αναλάβουν το ρίσκο εφαρμογής τους σε ένα πιο μακροχρόνιο ορίζοντα. [28]

Μια ακόμη διαπίστωση ήταν ότι όσο μεγαλύτερη είναι μια γεωργική εκμετάλλευση, τόσο πιθανότερο ήταν από την πλευρά των παραγωγών να συμμετάσχουν σε νέες πρακτικές αγροπεριβαλλοντικής διαχείρισης σε σχέση με τις μικρότερες καλλιέργειες. [28]

Άλλα προβλήματα που παρουσιάστηκαν κατά την εφαρμογή των συστημάτων αφορούν τα εξής: [29]

- Την κατανόηση των απαιτήσεων των προτύπων και ιδιαίτερα στη χρήση των φυτοπροστατευτικών προϊόντων. Από όλες τις εμπλεκόμενες πλευρές έχουν εκφραστεί ανησυχίες για την εξασφάλιση της τελικής παραγωγής των γεωργικών προϊόντων εξαιτίας των πιθανών απαγορεύσεων συγκεκριμένων φυτοπροστατευτικών ουσιών στο σύστημα. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι σύμφωνα με τις αρχές της Ολοκληρωμένης καταπολέμησης και των κανόνων Ορθής Γεωργικής Πρακτικής, επιτρέπεται η χρήση όλων των εγκεκριμένων Φυτοπροστατευτικών ουσιών, με την προϋπόθεση ότι η επιλογή και εφαρμογή τους θα αιτιολογείται και θα τεκμηριώνεται επαρκώς

- Παρατηρήθηκε ότι σε θέματα που δεν αφορούσαν το τελικό προϊόν, όπως θέματα προστασίας του περιβάλλοντος ακόμα και θέματα που αφορούσαν την υγεία του παραγωγού παρουσιάστηκε μειωμένη θέληση και αποδοχή
- Ένα ακόμη πρόβλημα αποτελεί και ο εν γένει πολυτεμαχισμός του αγροτικού κλήρου που δημιούργησε προβλήματα ως προς τον έλεγχο των αγροτεμαχίων που ήταν εγγεγραμμένα στο σύστημα και είχαν ως αποτέλεσμα την υπερβολική αύξηση των καταγραφών
- Ένα σημαντικό θέμα ήταν και η αδυναμία των επιβλεπόντων των συστημάτων γεωπόνων να κατανοήσουν βασικές πτυχές της εφαρμογής και ανάπτυξης θεμάτων ποιότητας
- Όσον αφορά στην επιθεώρηση των συστημάτων από τους αρμόδιους φορείς πρόβλημα παρουσιάστηκε με την απαίτηση παρουσίασης ενός μεγάλου όγκου καταγραφών από την πλευρά των παραγωγών για την τεκμηρίωση του συστήματος

Από την άλλη πλευρά, θετική ανταπόκριση έδειξαν οι φορείς, οι οποίοι εφάρμοζαν ήδη άλλα συστήματα διαχείρισης, όπως τα ISO 9000, ISO 14000 και HACCP, καθώς επίσης και από τους φορείς εμπορίας. ^[29]

Η ύπαρξη ενός ενιαίου, κοινού συστήματος πιστοποίησης θα έλυνε πολλά από τα προβλήματα και θα έδινε την προσδοκώμενη ώθηση στην ανάπτυξη της ποιότητας στη γεωργική παραγωγή. Σε αυτό το πλαίσιο και η καθιέρωση μιας ευρέως αποδεκτής σήμανσης της ποιότητας των γεωργικών προϊόντων μπορεί να αποτελέσει την καλύτερη λύση όσον αφορά την αποδοχή από την αγορά και τους καταναλωτές. ^[30]

Επίσης, ``η καθιέρωση μιας ευρέως αποδεκτής σήμανσης της ποιότητας των γεωργικών προϊόντων ίσως να αποτελεί την καλύτερη λύση μακροπρόθεσμα, τόσο σε επίπεδο εφαρμογής όσο και σε επίπεδο αποδοχής από την αγορά και τους καταναλωτές``.

Σήμερα, στην Ελλάδα υπάρχουν διάφοροι φορείς-σύμβουλοι, οι οποίοι προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στους παραγωγούς για την ανάπτυξη και εφαρμογή ενός όσο το δυνατόν πιο πρακτικού και αποτελεσματικού συστήματος ποιότητας της γεωργικής παραγωγής.^[30]

Σημαντικό κομμάτι στην διαδικασία της πιστοποίησης αποτελεί η αποφυγή, σε κάθε περίπτωση, της σύγχυσης από την πλευρά του παραγωγού του συμβούλου ποιότητας με τους φορείς πιστοποίησης, αφού σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να εξασφαλίζεται η πλήρης ανεξαρτησία μεταξύ των δύο αυτών φορέων. Αυτό σημαίνει ότι οι πιστοποιητικοί οργανισμοί δεν θα πρέπει να εμπλέκονται στην ανάπτυξη και εφαρμογή των συστημάτων ποιότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) **Vertinsky, D. Zhou (2000)**, "Product and Process certification- Systems, regulations and international marketing strategies", International Marketing Review, Vol. 3, No. 3, pp. 231-253
- 2) **N. Μαργαριτόπουλος (2002)**, "Συστήματα πιστοποίησης της γεωργικής παραγωγής στην Ελλάδα", Περιοδικό Φρουτονέα, Ένθετο για την πιστοποίηση αγροτικών προϊόντων, σελ. 14-17
- 3) **AGROCERT**, "Πεδία Πιστοποίησης", www.agrocert.gr
- 4) **AGROCERT (2003)**, "Πιστοποίηση προϊόντων σύμφωνα με κοινοτικούς κανονισμούς", ενημερωτικό φυλλάδιο, σελ. 8-12
- 5) **AGROCERT (2003)**, "Πιστοποίηση προϊόντων σύμφωνα με εθνικά ή διεθνή πρότυπα", ενημερωτικό φυλλάδιο, σελ. 14-20
- 6) **AGROCERT (2003)**, "Η πιστοποίηση της ποιότητας στη ζωική παραγωγή", ενημερωτικό φυλλάδιο
- 7) **AGROCERT (2003)**, "Σήμα ποιότητας για τα προϊόντα της Ελληνικής θαλάσσιας ιχθυοκαλλιέργειας", ενημερωτικό φυλλάδιο
- 8) **AGROCERT-AGRO 2.1 (1999)**, "Διαχείριση Αγροτικού Περιβάλλοντος- Σύστημα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης στη Γεωργική Παραγωγή- Μέρος 1, Προδιαγραφή",
- 9) **AGROCERT-AGRO 2.2 (1999)**, "Διαχείριση Αγροτικού Περιβάλλοντος- Σύστημα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης στη Γεωργική Παραγωγή- Μέρος 2: Απαιτήσεις για την εφαρμογή στη φυτική παραγωγή"
- 10) **N. Μαργαριτόπουλος (2001)**, "Ανάπτυξη και εφαρμογή συστημάτων ολοκληρωμένης διαχείρισης στην ελληνική γεωργία", Περιοδικό Νέα Γεωργία, 3/01 (www.geocities.com/euroicm/icm.htm)
- 11) **Π. Βασιλόπουλος (2002)**, "Ο έλεγχος της διατροφικής αλυσίδας & η ολοκληρωμένη διαχείριση της πιστοποίησης ποιότητας των αγροτικών προϊόντων", Περιοδικό Plant Management, σελ. 28-29
- 12) **AGROCERT-AGRO 2.1**, ό.π.
- 13) **AGROCERT-AGRO 2.1**, ό.π.
- 14) **AGROCERT-AGRO 2.2**, ό.π.
- 15) **W. Willborn, T.C. Edwin Cheng (1994)**, "Global management of quality assurance systems", McGraw-Hill, pp.123-125
- 16) **N. Μαργαριτόπουλος**, Περιοδικό Νέα Γεωργία ό.π.

- 17) **Εταιρεία Πιστοποίησης Foodstandard**, ‘‘Συστήματα ποιότητας’’, (www.foodstandard.gr)
- 18) **N. Μαργαριτόπουλος**, ό.π.
- 19) **AGROCERT-AGRO 2.2**, ό.π.
- 20) **EUREPGAP (2001)**, ‘‘EUREPGAP Protocol for Fresh Fruit and Vegetables’’, Version 9/01
- 21) **N. Μαργαριτόπουλος**, Περιοδικό Νέα Γεωργία ό.π.
- 22) **T. Ορφανός (2002)**, ‘‘Σουλτανίνα: ενιαίο πρότυπο πιστοποίησης ζητούν οι παραγωγοί και εξαγωγείς για την αποφυγής σύγχυσης’’, Περιοδικό Φρουτονέα, 9/02, σελ. 25
- 23) **Εταιρεία Πιστοποίησης EUROCERT**, (www.eurocert.gr)
- 24) **I. Kaltsis (2002)**, ‘‘Quality assurance of fresh fruits and vegetables in Greece’’, Marketing research Report, Imperial College, London
- 25) **EUREPGAP**, (www.eurep.org)
- 26) **N. Μαργαριτόπουλος**, ό.π.
- 27) **T. Ορφανός**, ό.π.
- 28) **D. Damianos & N. Giannakopoulos (2002)**, ‘‘Farmers’ participation in agri-environmental schemes in Greece’’, British Food Journal, Vol. 104, No. 3/4/5, pp. 261-273
- 29) **N. Μαργαριτόπουλος**, Περιοδικό Νέα Γεωργία, ό.π.
- 30) **N. Μαργαριτόπουλος**, Περιοδικό Φρουτονέα, ό.π.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ΠΟΙΟΤΗΤΑ-ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ-ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟΥ

5.1. Γενικά

Στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιαστούν τα κριτήρια ποιότητας για το ελαιόλαδο καθώς και το κανονιστικό πλαίσιο που ισχύει στην Κοινότητα, καθώς πρόκειται για προϊόν πολύ μεγάλης βιολογικής αξίας αλλά και σημαντικό για την ελληνική γεωργία και οικονομία.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί τον κυριότερο παραγωγό ελαιολάδου σε παγκόσμια κλίμακα, καθώς παράγει το 80% και καταναλώνει το 70% της συνολικής παραγόμενης ποσότητας. Ο κυριότερος στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε σχέση με το ελαιόλαδο είναι η ενίσχυση της θέσης του στην παγκόσμια αγορά και η ενθάρρυνση της παραγωγής προϊόντων υψηλής ποιότητας. ^[1]

Η Ελλάδα παράγει σε ποσοστό μεγαλύτερο του 75% εξαιρετικό παρθένο ελαιόλαδο, το οποίο αποτελεί την ανώτερη ποιοτικώς κατηγορία ελαιολάδου. Η τυποποίηση του ελαιολάδου είναι ``η διαδικασία που εξασφαλίζει την ποιότητα του προϊόντος και μπορεί να εγγυηθεί στον καταναλωτή για τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του προϊόντος``. ^[2]

Στην Ελλάδα, ο ΣΕΒΙΤΕΛ, ο οποίος αποτελεί τον Σύνδεσμο Βιομηχανιών Τυποποίησης του Ελαιολάδου τυποποιεί τη μεγαλύτερη ποσότητα ξεπερνώντας το 65% του τυποποιημένου ελαιολάδου. ^[2]

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα έχει υιοθετήσει πολλούς κανονισμούς για το ελαιόλαδο, οι σημαντικότεροι από τους οποίους συνοψίζονται παρακάτω:

- Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 136/66 του Συμβουλίου για την κοινή οργάνωση της αγοράς στον τομέα των λιπαρών ουσιών

- Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2568/91 της Επιτροπής για τον προσδιορισμό των χαρακτηριστικών των ελαιολάδων και των πυρηνελαίων καθώς και με τις σχετικές μεθόδους προσδιορισμού
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1019/02 της Επιτροπής σχετικά με τις προδιαγραφές εμπορίας του ελαιολάδου
- Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2081/92 του Συμβουλίου σχετικά με την προστασία των γεωγραφικών ενδείξεων και των ονομασιών προέλευσης των γεωργικών προϊόντων και τροφίμων
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 2815/98 της Επιτροπής για τα εμπορικά πρότυπα του ελαιολάδου ^[3]

5.2. Η πολιτική ποιότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση- Κανονιστικό πλαίσιο

Η πολιτική του ελαιολάδου τα τελευταία χρόνια επικεντρώνεται κυρίως στη βελτίωση της ποιότητας καθώς και στη λήψη των κατάλληλων μέτρων για την ενθάρρυνση της παραγωγής ελαιολάδου ποιότητας. Το 1998 ελήφθησαν τα πρώτα μέτρα της μεταρρύθμισης για την προώθηση του ελαιολάδου (Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1638/98 του Συμβουλίου για την τροποποίηση του κανονισμού αριθ. 136/66/ΕΟΚ και ΕΕ L 210 του 1998). ^[4]

Η μεταβατική αυτή περίοδος, η οποία έληγε στο τέλος της περιόδου εμπορίας 2000/2001, παρατάθηκε μέχρι το τέλος της περιόδου εμπορίας 2003/2004 (Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1513/2001 του Συμβουλίου για την τροποποίηση των κανονισμών 136/66 και 1638/98 που αφορά την παράταση του καθεστώτος ενισχύσεων και τη στρατηγική για την ποιότητα του ελαιολάδου). ^[4]

Ο νέος κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1513/2001, ο οποίος τροποποιεί τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 136/66 έχει υιοθετήσει τους διαχωρισμούς και τους διάφορους ορισμούς για το ελαιόλαδο και τα υπολείμματα του

ελαιολάδου οι οποίοι είναι υποχρεωτικοί για την διακίνηση του προϊόντος στην Κοινότητα και στις άλλες χώρες. ^[5]

Όσον αφορά στη σύνθεση του ελαιολάδου, ο κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 2568/91 της Επιτροπής, καθορίζει λεπτομερώς τα χαρακτηριστικά των ελαιολάδων και των υπολειμμάτων αυτών, τις μεθόδους για την ανάλυση αυθεντικότητας καθώς , επίσης, και ένα αριθμό από πρότυπα ποιότητας. Η τεχνική συμφωνία που επετεύχθη πρόσφατα μεταξύ του Codex Alimentarius και της Κοινότητας έχει εναρμονίσει από το 2003 τα πρότυπα για το ελαιόλαδο και τα υπολείμματα αυτού και τα οποία εφαρμόζονται τόσο στην Κοινότητα όσο και στο διεθνές εμπόριο. ^[6]

Η Κοινότητα έχοντας κατανοήσει τη μεγάλη σημασία της ποιότητας, έχει ξεκινήσει από το 2001 τη λεγόμενη ‘‘στρατηγική ποιότητας για το ελαιόλαδο’’, συνδυάζοντας μια σειρά από μέτρα σε διάφορα πεδία όπως:

- Βελτίωση του προϊόντος μέσω της βελτίωσης μια σειράς παραμέτρων για τις κατηγορίες του παρθένου ελαιολάδου, όπως η μείωση του ορίου οξύτητας, αναβάθμιση των μεθόδων ανάλυσης κ.ά
- Παροχή καλύτερης και ακριβέστερης πληροφόρησης στους καταναλωτές καθιστώντας υποχρεωτική στην σήμανση την περιγραφή του ελαιολάδου ^[6]

Η στρατηγική αυτή κατέληγε, επίσης, στα εξής συμπεράσματα:^[7]

- Η παραγωγή εξαιρετικού ελαιολάδου ήταν περισσότερη από την παραγωγή μειονεκτικού ελαιολάδου εξαιτίας της χρήσης βελτιωμένων τεχνικών εκχύλισης. Επίσης, αναφέρει ότι οι ορισμοί του παρθένου ελαιολάδου θα πρέπει να γίνουν πιο αυστηροί ώστε να βελτιωθεί η ποιότητα των προϊόντων που προσφέρονται στους καταναλωτές
- Η ασάφεια σχετικά με τους διαφόρους τύπους ελαιολάδου ενείχε τον κίνδυνο μείωσης της εμπιστοσύνης από τους καταναλωτές και κατά συνέπεια οδηγούσε σε επηρεασμό των τιμών. Για το λόγο αυτό

προτάθηκαν μέτρα για την ενίσχυση των προτύπων και τη βελτίωση της εμπορίας

- Τέλος, τα κράτη μέλη θα πρέπει να προβούν σε χρηματοδότηση το πρόγραμματος βελτίωσης της ποιότητας με τη μείωση του ποσοστού ενίσχυσης στην παραγωγή

5.2.1. Βελτίωση της ποιότητας

Στο πλαίσιο της μεταβατικής περιόδου που ξεκίνησε από το 1998 τροποποιήθηκαν οι ορισμοί των διαφόρων κατηγοριών του ελαιολάδου έτσι, ώστε να μπορέσουν να εφαρμοστούν πιο αυστηροί κανόνες και πιο αποτελεσματικές μέθοδοι οργανοληπτικής ανάλυσης. Αυτές οι μέθοδοι έχουν γίνει πιο ακριβείς το 2001 στα πλαίσια της προσπάθειας για ενθάρρυνση των παραγωγών να επικεντρωθούν στην ποιότητα του ελαιολάδου.^[8]

Τα ισχύοντα πρότυπα βασίζονται σε ένα καινούργιο ορισμό που αφορά τα πυρηνέλαια και επιτρέπουν τον πλήρη διαχωρισμό ανάμεσα σε αυτά και στα μειονεκτικά παρθένα έλαια. (Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 796/2002 της Επιτροπής και ΕΕ L 128 του 2002, σχετικά με τον προσδιορισμό των χαρακτηριστικών του ελαιολάδου και των πυρηνελαίων καθώς και με τις σχετικές μεθόδους προσδιορισμού και τις συμπληρωματικές σημειώσεις που περιλαμβάνονται στο παράρτημα του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2658/87 του Συμβουλίου για τη δασμολογική και στατιστική ονοματολογία και το κοινό δασμολόγιο).^[8]

Σχετικά με τα πρότυπα εμπορίας, ο νέος κανονισμός σχετικά με τα πρότυπα εμπορίας του ελαιολάδου (Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1019/2002 της Επιτροπής και ΕΕ L 155 του 2002 σχετικά με τις προδιαγραφές εμπορίας του ελαιολάδου), αναφέρει τα πρότυπα σχετικά με τη συσκευασία, την επισήμανση, την παρουσίαση καθώς και τη διαφήμιση που απαιτούνται για την εμπορία στην Ε.Ε. ^[8]

Οι κανόνες συσκευασίας περιορίζουν το μέγεθος συσκευασίας στο λιανικό εμπόριο στα 5 λίτρα, γεγονός που προωθεί την ποιότητα καθώς οι μικρές συσκευασίες μειώνουν την οξείδωση και την πιθανότητα αλλοίωσης. Επίσης, ένας νέος και σημαντικός κανόνας που θεσπίζεται αφορά τη σήμανση των δοχείων με ετικέτες που θα αναγράφουν το ακριβή βαθμό οξύτητας του λαδιού. Επιπλέον, ο κανονισμός αυτός παρέχει την δυνατότητα στους παραγωγούς να πωλούν το εξαιρετικό παρθένο και το παρθένο ελαιόλαδο με βάση τη γεωγραφική προέλευση.^[8]

Όπως προαναφέρθηκε, η παραγωγή και εμπορία ελαιολάδου υψηλής ποιότητας αποτελεί μια σημαντική πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παρόλα αυτά, είναι σαφές ότι η ποιότητα δεν εξασφαλίζεται μόνο με την κατάλληλη κοινοτική νομοθεσία αλλά απαιτεί και τη συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων πλευρών, δηλαδή των παραγωγών, των ελαιοτριβείων, των μεταποιητών καθώς και αυτών που το εμπορεύονται.^[8]

Με βάση αυτό το πλαίσιο η μεταρρύθμιση του 2001 παρέχει στα κράτη μέλη την δυνατότητα να αφαιρούν ένα περιορισμένο ποσοστό που προορίζεται για την εμπορία και αντ'αυτού να το διαθέτουν σε οργανώσεις που ασχολούνται δραστηριότητες όπως η βελτίωση της ποιότητας, η ιχνηλασιμότητα, η βελτίωση της περιβαλλοντικής επίπτωσης της παραγωγής ελαιολάδου κ.ά. (Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1334/2002 της Επιτροπής σχετικά με τους κανόνες εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1638/98 του Συμβουλίου που αφορά τα προγράμματα δραστηριοτήτων των οργανώσεων ελαιουργικών φορέων για τις περιόδους εμπορίας 2002/2003 και 2003/2004).^[8]

5.2.2. Κατηγορίες ελαιολάδου

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αναγνωρίζει διάφορες κατηγορίες ελαιολάδου, καθεμία από τις οποίες έχει διαφορετική ποιότητα και συνεπώς απολαμβάνει και διαφορετική αγοραία αξία. Η τελευταία κατάταξη του ελαιολάδου σε κατηγορίες στα πλαίσια της Ε.Ε. ισχύει από την 1^η Νοεμβρίου του 2003.^[9]

Οι περιγραφές και ορισμοί του ελαιολάδου και των πυρηνελαίων δίνονται παρακάτω:

- Εξαιρετικό παρθένο ελαιόλαδο: “άνωτερη κατηγορία ελαιολάδου που παράγεται κατευθείαν από τις ελιές και μόνο με μηχανικά μέσα”
- Παρθένο ελαιόλαδο: “ελαιόλαδο που παράγεται κατευθείαν από τις ελιές και μόνο με μηχανικά μέσα”
- Εξευγενισμένο ελαιόλαδο που περιλαμβάνει το ελαιόλαδο που προέρχεται από τον εξευγενισμό παρθένων ελαιολάδων
- Ελαιόλαδο που αποτελείται από εξευγενισμένα ελαιόλαδα και παρθένα ελαιόλαδα: “λάδι που περιλαμβάνει αποκλειστικά ελαιόλαδα τα οποία έχουν υποστεί εξευγενισμό καθώς και λάδια που παράγονται κατευθείαν από τις ελιές”
- Πυρηνέλαιο: “λάδι που αποτελείται αποκλειστικά από λάδια τα οποία παράγονται από την επεξεργασία του προϊόντος που προκύπτει μετά την εκχύλιση του ελαιολάδου και από λάδια τα οποία παράγονται κατευθείαν από τις ελιές” ή “λάδι το οποίο αποτελείται αποκλειστικά από λάδια τα οποία προκύπτουν από την επεξεργασία πυρηνελαίου και λαδιών τα οποία παράγονται κατευθείαν από τις ελιές”^[9]

Μια ξεχωριστή κατάταξη του ελαιολάδου που αναφέρει λεπτομερείς πληροφορίες, όπως ο βαθμός οξύτητας, χρησιμοποιείται για ρυθμιστικούς σκοπούς στο παράρτημα του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1513/2001 του Συμβουλίου, ΕΕ L 201 του 2001.^[10]

5.3. Κριτήρια ποιότητας

Η ποιότητα του ελαιολάδου συνδέεται με αγοραστικές, θρεπτικές και οργανοληπτικές παραμέτρους. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα (με τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 2568/91) καθώς και το Διεθνές Συμβούλιο Ελαιολάδου έχουν θεσπίσει προδιαγραφές ποιότητας για το ελαιόλαδο. Η ποιότητα του ελαιολάδου μπορεί να επιτευχθεί λαμβάνοντας υπόψη τις διαδικασίες βελτίωσης που αφορούν στην τεχνολογική πλευρά, τον έλεγχο της ποιότητας και τις ορθές πρακτικές ελέγχου. ^[11]

Όπως αναφέρθηκε, ο κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2568 αποτέλεσε ένα σημαντικό βήμα όσον αφορά την διασφάλιση της ποιότητας του ελαιολάδου, δεδομένου ότι με τον κανονισμό αυτό:

- 1) Καθορίζονται τα φυσικοχημικά χαρακτηριστικά κάθε ελαίου καθώς και τα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά των παρθένων ελαιολάδων, κατά τρόπο που να διασφαλίζεται η γνησιότητα και η ποιότητα των εν λόγω προϊόντων και να εξασφαλίζεται ο διαχωρισμός μεταξύ των διαφόρων τύπων ελαίου
- 2) Καθορίζονται οι μέθοδοι για τη χημική ανάλυση και την οργανοληπτική αξιολόγηση έτσι, ώστε να προσδιορίζονται κατά ενιαίο τρόπο σε ολόκληρη την Κοινότητα τα χαρακτηριστικά των διαφόρων τύπων ελαίου ^[12]

Ο κανονισμός 2568/91 αποτελείται από δέκα (10) άρθρα και δεκαεπτά (17) παραρτήματα με οδηγίες για τον προσδιορισμό των φυσικών και οργανοληπτικών και φυσικών χαρακτηριστικών των ελαίων, καθώς και με μεθόδους που προσδιορίζουν παραμέτρους οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως κριτήρια ποιότητας και γνησιότητας. ^[13]

Με βάση τα παραπάνω τα κριτήρια ποιότητας είναι τα ακόλουθα:

1) Προσδιορισμός της οξύτητας- Ελεύθερη Οξύτητα

Η ελεύθερη οξύτητα ορίζεται ως ``το περιεχόμενο σε ελεύθερα λιπαρά οξέα``. Σε συνδυασμό με την οργανοληπτική εξέταση αποτελούσαν για χρόνια τις μονάδες παραμέτρους ποιότητας του ελαιολάδου. Με βάση την οξύτητα, το ελαιόλαδο κατατάσσεται στις τέσσερις (4) κατηγορίες του.

2) Αριθμός υπεροξειδίων

Ο αριθμός υπεροξειδίων ορίζεται ως ``το μέτρο του βαθμού οξείδωσης του ελαιολάδου σε πρωταρχικό στάδιο``. Με τον προσδιορισμό του αριθμού των υπεροξειδίων καθίσταται δυνατή η διάκριση μεταξύ των εδώδιμων παρθένων ελαιολάδων και των μειονεκτικών.

3) Φασματομετρική εξέταση στο υπεριώδες

Η φασματομετρική εξέταση στο υπεριώδες ορίζεται ως ``οι απορροφήσεις στα μήκη κύματος που καθορίζονται στη μέθοδο και εκφράζονται ως ειδικές αποσβέσεις  $E_{1cm 1\%}$ ``. Με τον προσδιορισμό αυτό καθίσταται δυνατή η κατάταξη του παρθένου ελαιολάδου στις διάφορες κατηγορίες του.

4) Οργανοληπτική αξιολόγηση

Η οργανοληπτική αξιολόγηση ορίζεται ως ``η ανίχνευση και περιγραφή των ποιοτικών και ποσοτικών οσφραντικο-γευστικών χαρακτηριστικών του παρθένου ελαιολάδου χρησιμοποιώντας τις ανθρώπινες αισθήσεις και η ταξινόμηση αυτού σύμφωνα με τα οργανοληπτικά του χαρακτηριστικά``. [14],[15],[16]

Το πρότυπο του Codex Alimentarius έχει θεσπίσει καθορισμένες ιδιότητες και όρια για τις κατηγορίες ποιότητας του ελαιολάδου, τα οποία είναι τα ακόλουθα: ^[17]

1) Χρώμα, οσμή και γεύση

- **Παρθένο ελαιόλαδο:** “καθαρό ελαιόλαδο, χρώματος κίτρινου προς πράσινου, με συγκεκριμένη οσμή και γεύση, απαλλαγμένο από οσμές και γεύσεις που να υποδηλώνουν αλλαγή ή μόλυνση”
- **Εξευγενισμένο ελαιόλαδο:** “καθαρό ελαιόλαδο, διαυγές χωρίς σχηματισμό ιζημάτων, κίτρινου χρώματος, χωρίς συγκεκριμένη οσμή ή γεύση και απαλλαγμένο από οσμές ή γεύσεις που να υποδηλώνουν αλλαγή ή μόλυνση”
- **Μίγματα:** “το χρώμα, η οσμή και η γεύση θα πρέπει να βρίσκονται ενδιάμεσα των δύο τύπων ελαιολάδων που αναμιγνύονται”

2) Ελεύθερη οξύτητα: (μέγιστη οξύτητα σε % m/m ως ολεϊκό οξύ)

Παρθένο ελαιόλαδο	3.3
Εξευγενισμένο ελαιόλαδο	0.3
Μίγματα	1.5

3) Αριθμός υπεροξειδίων: (milliequivalents υπεροξειδίων oxygen/kg oil)

Παρθένο ελαιόλαδο	20
Εξευγενισμένο ελαιόλαδο	10
Μίγματα	20

4) Απορρόφηση στο υπεριώδες:(Απορρ. στα 232nm) (Απορ. στα 270nm)

Απορρόφηση	232 nm	270 nm
Παρθένο ελαιόλαδο	3.5	0.3
Εξευγενισμένο ελαιόλαδο	0	1.1
Μίγματα	5.5	1.7

5.4. Κριτήρια γνησιότητας ελαιολάδου

Τα κριτήρια γνησιότητας είναι τα ακόλουθα:

1) Ανίχνευση νοθείας ελαιολάδου ή πυρηνελαίου με άλλα έλαια

- Προσδιορισμός στερολών
- Ανάλυση μεθυλεστέρων λιπαρών οξέων
- Προσδιορισμός τριγλυκεριδίων
- Προσδιορισμός λιπαρών οξέων στη 2^η θέση στα τριγλυκερίδια

2) Ανίχνευση νοθείας ελαιολάδου με πυρηνέλαιο

- Προσδιορισμός αλειφατικών αλκοολών
- Προσδιορισμός ερυθροδιόλης και ουβαόλης

3) Ανίχνευση νοθείας παρθένου ελαιολάδου με ραφιναρισμένα έλαια

- Φασματοφωτομετρική εξέταση στο υπεριώδες ^{[17],[18]}

Οι επιμολυντές του ελαιολάδου είναι εκείνες οι ουσίες, οι οποίες προκαλούν την υποβάθμισή του είτε γιατί μειώνουν την εμπορική και διατροφική του αξία είτε γιατί το καθιστούν επικίνδυνο για βρώση. Οι κυριώτεροι αφορούν τους εξής: ^[19]

- Πτητικοί αλογονωμένοι διαλύτες

- Βαρέα μέταλλα (Σίδηρος, μόλυβδος, χαλκός και αρσενικό)
- Ουσίες που μεταναστεύουν από το υλικό των συσκευασιών του ελαιολάδου
- Αρωματικοί υδρογονάνθρακες
- Πολυχλωριωμένα διφαινύλια (PCBs) και διοξίνες
- Πολυκυκλικοί υδρογονάνθρακες (PAHs)

Με τον νέο κανονισμό (ΕΚ) 1019/2002 ‘‘για τις προδιαγραφές εμπορίας του ελαιολάδου’’, ο οποίος τροποποιείται από τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1964/2002, καθορίζονται κανόνες εμπορίας και επισήμανσης για τα ελαιόλαδα και πυρηνέλαια που διατίθενται στο λιανικό εμπόριο. Έτσι, από την 1^η Νοεμβρίου 2003, η πώληση των διαφόρων τύπων ελαιολάδων και πυρηνελαίων επιτρέπεται μόνο σε συσκευασίες μέχρι πέντε λίτρα. ^{[20],[21]}

Αναφορικά με την επισήμανση, εκτός από την ονομασία πωλήσεως, σύμφωνα με τον νέο κανονισμό, θα αναγράφονται υποχρεωτικά για κάθε κατηγορία ελαιολάδου τα ακόλουθα:

- Για το εξαιρετικό παρθένο ελαιόλαδο: ‘‘ελαιόλαδο ανωτέρας κατηγορίας που παράγεται απ’αυθείας από ελιές και μόνο με μηχανικές μεθόδους’’
- Για το παρθένο ελαιόλαδο: ‘‘ελαιόλαδο που παράγεται απ’ευθείας από ελιές και μόνο με μηχανικές μεθόδους’’
- Για το ελαιόλαδο αποτελούμενο από εξευγενισμένα ελαιόλαδα και παρθένα ελαιόλαδα: ‘‘έλαιο που περιέχει αποκλειστικά έλαια που προέρχονται από επεξεργασία του προϊόντος που ελήφθη μετά την εξαγωγή του ελαιολάδου και έλαια που ελήφθησαν απ’ευθείας από τις ελιές’’, ή ‘‘ελαιόλαδο που περιέχει αποκλειστικά έλαια που προέρχονται από επεξεργασία πυρήνων ελιάς και ελαίων που παράγονται απ’ευθείας από ελιές’’
- Η χρήση ονόματος περιοχής αφορά στα προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ) και Προστατευόμενης Γεωγραφικής

Ενδείξεως (ΠΓΕ), τα οποία υπόκεινται σε άλλες κοινοτικές διατάξεις
(καν. 2081/92, καν. 2913/92 και καν. 40/94) ^{[20],[21]}

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) **Ευρωπαϊκή Επιτροπή- Γενική Διεύθυνση Γεωργίας (2002)**, ``Ο τομέας του ελαιολάδου στην Ευρωπαϊκή Ένωση``,
- 2) **Α. Πλεμμένος (2002)**, ``Αυτοέλεγχος- Η Ποιότητα: υποχρέωση του τυποποιητή δικαίωμα το καταναλωτή``, Πρακτικά Ημερίδας: Ποιότητα Ελαιολάδου, Έλεγχος-Διασφάλιση-Έρευνα, ΣΕΒΙΤΕΛ, Αθήνα 12/02
- 3) **Ε. Χριστοπούλου (2002)**, ``Ο κανονισμός 2568/91 και οι τροποποιήσεις του``, Πρακτικά Ημερίδας: Ποιότητα Ελαιολάδου, Έλεγχος-Διασφάλιση-Έρευνα, Αθήνα 12/02
- 4) **Ευρωπαϊκή Επιτροπή- Γενική Διεύθυνση Γεωργίας**, ό.π.
- 5) **Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1513/2001 του Συμβουλίου της 23^{ης} Ιουλίου 2001** ``για την τροποποίηση του κανονισμού αριθ. 136/66/ΕΟΚ και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1638/98 που αφορά την παράταση του καθεστώτος ενισχύσεων και τη στρατηγική για την ποιότητα του ελαιολάδου``.
- 6) **European Comission**, ``The olive oil and tables olives sector``, (www.europa.eu.int/agriculture/markets/olive/index_el.htm)
- 7) **Ευρωπαϊκή Επιτροπή- Γενική Διεύθυνση Γεωργίας**, ό.π.
- 8) **Ευρωπαϊκή Επιτροπή- Γενική Διεύθυνση Γεωργίας**, ό.π.
- 9) **Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1513/2001 του Συμβουλίου της 23^{ης} Ιουλίου 2001**, ό.π.
- 10) **Ευρωπαϊκή Επιτροπή- Γενική Διεύθυνση Γεωργίας**, ό.π.
- 11) **C. Tzia, V. Oreopoulou, M. Kallisperi, G.N. Liadakis, A. Melanitis (1997)**, ``Quality Assurance and HACCP of olive oil``, 3rd International Symposium on Olive Growing, 22-26/9/97
- 12) **Ε. Χριστοπούλου**, ό.π.
- 13) **Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2568/91 της Επιτροπής**, ``σχετικά με τον προσδιορισμό των χαρακτηριστικών των ελαιολάδων και των πυρηνελαίων καθώς και με τις σχετικές μεθόδους προσδιορισμού``
- 14) **CODEX STAN 33-1981 (Rev. 1-1989)**, ``Codex Standard for olive oil, virgin and refined, and for refined olive-pomace oil``, Codex Alimentarius, Vol. 8, pp. 25-39
- 15) **Α. Κυριτσάκης (2002)**, ``Το ελαιόλαδο: παραλαβή, ιδιότητες, ποιοτικές κατηγορίες``, Περιοδικό Γεωργία και Κτηνοτροφία, σελ. 142-148
- 16) **Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2568/91 της Επιτροπής**, ό.π.
- 17) **CODEX STAN 33-1981 (2001)**, ό.π.

- 18) **Ε. Χριστοπούλου**, ό.π.
- 19) **Β. Τζαμτζής (2002)**, "Έπιμολυντές στο ελαιόλαδο" Πρακτικά Ημερίδας: Ποιότητα Ελαιολάδου, Έλεγχος-Διασφάλιση-Έρευνα, Αθήνα 12/02
- 20) **Κ. Μπαρμπέρης, Ι. Ζαρμπούτης (2002)**, "Νέο Θεσμικό πλαίσιο εμπορίας ελαιολάδου, καν. (ΕΚ) 1019/2002" Πρακτικά Ημερίδας: Ποιότητα Ελαιολάδου, Έλεγχος-Διασφάλιση-Έρευνα, Αθήνα 12/02
- 21) **Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1019/2002** "για τις προδιαγραφές εμπορίας του ελαιολάδου"

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Με την εργασία αυτή έγινε προσπάθεια να αποτυπωθεί η κατάσταση γύρω από την ποιότητα στον τομέα της γεωργίας στα πλαίσια της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς στην οποία εντάσσεται και η ελληνική γεωργία. Η προσπάθεια για αναβάθμιση και προώθηση της ποιότητας των γεωργικών προϊόντων παρατηρείται πιο έντονα τα τελευταία έτη μέσω μιας σειράς από μέτρα που στοχεύουν στην ενίσχυση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων οι οποίες εφαρμόζουν συστήματα ποιότητας για την παραγωγή ποιοτικών και ασφαλών προϊόντων.

Αυτή η προσπάθεια επίσημα ξεκίνησε με την εισαγωγή των κανονισμών για τις προστατευόμενες ονομασίες προέλευσης, τις προστατευόμενες γεωγραφικές ενδείξεις και τα βιολογικά προϊόντα, οι οποίοι αποτελούν τους τρεις βασικούς πυλώνες για την ποιότητα των γεωργικών προϊόντων στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Οι ελληνικές επιχειρήσεις θα πρέπει να εκμεταλλευθούν τα ιδιαίτερα και παραδοσιακά χαρακτηριστικά των προϊόντων τους, να καθορίσουν τις εμπορικές ονομασίες τους και με την κατάλληλη προβολή να κερδίσουν ένα μερίδιο της αγοράς.

Από την άλλη πλευρά την τελευταία δεκαετία παρουσιάζεται μια σημαντική ενίσχυση των μεγάλων ευρωπαϊκών αλυσίδων που διακινούν γεωργικά προϊόντα και κυρίως νωπά προϊόντα. Η σημαντική αύξηση της δύναμης και αυτονομίας τους σε συνδυασμό με την έλλειψη σε πολλές περιπτώσεις επαρκών προτύπων για την ποιότητα και την ασφάλεια των προϊόντων στις αναπτυσσόμενες χώρες, οδήγησε τις ισχυρότερες αλυσίδες στην θέσπιση ιδιωτικών προτύπων, κανόνων και προδιαγραφών, αφενός για την διασφάλιση της ποιότητας των προϊόντων τους και αφετέρου για την εξασφάλιση της ανταγωνιστικότητάς τους μέσω της ικανοποίησης των απαιτήσεων των πελατών τους.

Μια σημαντική κίνηση αποτέλεσε η συνεργασία των ευρωπαϊών λιανοπωλητών με την δημιουργία της EUREP και του πρωτοκόλλου της EUREPGAP με σκοπό την πιστοποίηση του γεωργικού προϊόντος, σύμφωνα με συγκεκριμένες απαιτήσεις που στηρίζονται στην εφαρμογή της Ορθής Γεωργικής Πρακτικής, του συστήματος HACCP και της προστασίας του περιβάλλοντος.

Η ελληνικές γεωργικές εκμεταλλεύσεις αποτελούν προμηθευτές των μεγάλων αυτών αλυσίδων και ως εκ τούτου, αρκετά γεωργικά προϊόντα πιστοποιούνται υπό το πρωτόκολλο της EUREPGAP. Ταυτόχρονα, η πιστοποίηση της ποιότητας στην ελληνική γεωργία έχει ξεκινήσει επίσης, έστω και καθυστερημένα, τα τελευταία τρία έτη με την δημιουργία του οργανισμού AGROCERT υπό την επίβλεψη του Υπουργείου Γεωργίας. Ο AGROCERT δραστηριοποιείται στην πιστοποίηση της ποιότητας σύμφωνα με κοινοτικούς κανονισμούς και διεθνή πρότυπα, ενώ ταυτόχρονα έχει αναπτύξει και δικά του πρότυπα.

Στα πλαίσια αυτά, θεωρείται σημαντική η ανάπτυξη των προτύπων για τα συστήματα ολοκληρωμένης διαχείρισης στην ελληνική γεωργία, των AGRO 2.1 & 2.2, που στηρίζονται στα διεθνή πρότυπα ISO 14000 και ISO 9000 και αφορούν πιστοποίηση του συστήματος, σημείο στο οποίο διαφέρουν με το πρωτόκολλο EUREPGAP που αφορά πιστοποίηση προϊόντος.

Η εφαρμογή των παραπάνω προτύπων στην ελληνική γεωργία είναι πολύ πρόσφατη για να εξαχθούν συγκεκριμένα συμπεράσματα, αλλά διαφαίνεται ότι έχει αυξητική τάση με βάση τα μέχρι τώρα στοιχεία. Υπάρχει, καταρχήν, μια θετική αντίδραση από τους γεωργούς και τους φορείς εμπορίας που βλέπουν τα παραπάνω πρότυπα και σαν ευκαιρία για προώθηση των προϊόντων τους.

Από την άλλη πλευρά, τα πρώτα έτη εφαρμογής των συστημάτων ποιότητας έχουν αναδείξει και αρκετά προβλήματα, όπως την αδυναμία προσαρμογής των παραγωγών (ιδιαίτερα των πιο ηλικιωμένων) και των

υπεύθυνων συμβούλων στα δεδομένα και τις βασικές έννοιες της ποιότητας. Η ύπαρξη, επίσης, διαφορετικών συμβούλων για την πιστοποίηση και κατά συνέπεια η χρήση διαφορετικών προτύπων ανάλογα με τις συνεργασίες και τα συμφέροντα των εταιριών έχουν προκαλέσει σύγχυση στους γεωργούς για το πιο πρότυπο είναι πιο αναγνωρίσιμο και αποτελεσματικό με αποτέλεσμα να μειώνεται και η εμπιστοσύνη τους απέναντι στην έννοια της πιστοποίησης.

Στο σημείο αυτό αναδεικνύεται η ανάγκη ενός κοινού προτύπου για την αγορά, το οποίο να συνδυάζει στοιχεία όλων των συστημάτων και το οποίο θα είναι καθολικά αποδεκτό και αναγνωρίσιμο, μειώνοντας ταυτόχρονα τα προβλήματα γραφειοκρατίας που παρουσιάζονται. Άλλωστε από τη σύγκριση μεταξύ των προτύπων διαπιστώθηκε ότι οι ομοιότητες μεταξύ τους είναι πολύ περισσότερες από τις διαφορές τους, γεγονός που καθιστά πιο εύκολη τη διαδικασία θέσπισης ενός κοινού προτύπου.

Το πεδίο των συστημάτων ποιότητας και πιστοποίησης των αγροτικών προϊόντων, επειδή βρίσκεται ακόμη στα πρώτα του βήματα, προσφέρεται για πιο λεπτομερή μελέτη και ανάλυση τα επόμενα έτη καθώς θα έχει αποτυπωθεί μια πιο ξεκάθαρη εικόνα για την αποδοχή και την αποτελεσματικότητά του. Τα μέχρι στιγμής αποτελέσματα δείχνουν μια θετική ανταπόκριση και δυναμική, γεγονός που επιβάλλει την ύπαρξη κατάλληλης συνεργασίας από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς με στόχο οι συντελούμενες αλλαγές να προβούν προς όφελος των παραγωγών και των αγροτικών εκμεταλλεύσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

G. Akerlof (1970), "The market for lemons: qualitative uncertainty and the market mechanism", Quarterly Journal of Economics, 89, 588-600

J. Briz, M. Garcia, I. De Felipe, N. Poole (2003), "Quality policy in agricultural exports Mediterranean developing countries to EU", 83rd EAAE SEMINAR, Chania 4-7/9

M. Canavari, G.M. Bazzani, R. Spadoni, D. Regazzi (2002), "Food safety and organic fruit demand in Italy: a survey", British Food Journal, Vol 104, pp. 220-232

A. Carbone, A. Sorrentino (2003), "Consumer information and product quality regulation", 83rd EAAE SEMINAR, Chania 4-7/9,

CODEX STAN 33-1981 (2001), "Codex Standard for olive oil, virgin and refined, and for refined olive-pomace oil", Codex Alimentarius, Vol. 8, pp. 25-39

D. Damianos & N. Giannakopoulos (2002), "Farmers' participation in agri-environmental schemes in Greece", British Food Journal, Vol. 104, No. 3/4/5, pp. 261-273

E. Dimara, D. Skuras (2003), "Consumer evaluations of product certification, geographic association and traceability in Greece", European Journal of Marketing, Vol. 37, No. 5/6, pp. 690-705

EUREPGAP (2004), "Control Points & Compliance Criteria, Fruit and Vegetables", Version 2.1, 1/04

EUREPGAP, "General questions",
(www.eurep.org/sites/q_a_general_questions.htm)

EUREPGAP (2004), "General Regulations Fruit and Vegetables",
Version 2.1, 1/04

EUREPGAP, "HISTORY- EUREPGAP Fruits and Vegetables".
(www.eurep.org/sites/history.html)

EUREPGAP (2001), "Protocol for Fresh Fruit and Vegetables",
Version 9/01

EUREPGAP (2003), "Towards Global Harmonisation 2003", Madrid
10-12/9/03, pp. 26

European Comission, "The olive oil and tables olives sector",
(www.europa.eu.int/agriculture/markets/olive/index_el.htm)

FAO (2003), "Development of a Good Agricultural Practice
Approach", 9/03

Chr. Fotopoulos, A. Krystallis (2003), "Quality labels as a marketing
advantage- the case of the PDO Zagora apples in the Greek market",
European Journal of Marketing, Vol. 37, No 10, pp.1350-1374

S.E. Freidberg (2003), "Culture, conventions and colonial constructs
of rurality in south-north horticultural trades", Journal of Rural
Studies, Vol. 19, pp. 97-109

D. Giovannucci, M. Satin (2002), "Food Quality Issues:
Understanding HACCP and Other Quality Management Techniques,
The World Bank Group, The guide to developing Agricultural Markets
&Agro-Enterprises
(www.Inweb.worldcank.org/essd/essd.nsf/Agroenterprise/food_quality)

G. Giraud (2003), "Consumer perception and marketing of origin and organic labelled food products in Europe", 83rd EAAE SEMINAR, Chania 4-7/9

G.C. Harper, A. Makatouni (2002), "Consumer perception of organic food production and animal welfare", British Food Journal, Vol. 104, pp. 287-299

S. Henson, J. Caswell (1998), "Food safety regulation: an overview of contemporary issues", Food Policy, Vol. 24, pp. 589-603

W. Hofmans (2003), "Presenting EUREPGAP Fruit and Vegetables Version 2004-Explaining the review process", EUREPGAP, 'Towards Global Harmonization, Madrid 10-12/9/03, pp.19

D. Hughes, I. Merton (1996), "Partnership in produce: Sainsbury approach to managing the fresh produce supply chain", Supply Chain Management, Vol.1, No. 2, pp. 4-6

C.R. Hurburgh, J.D Lawrence (2003), "Quality management systems in agriculture, need and opportunity", Prepared for the ISU Ag. Quality Initiative,

I. Kaltsis (2002), "Quality assurance of fresh fruits and vegetables in Greece", Marketing Research Report, Imperial College, London

S. Karapetrovic, W. Willborn (1998), "The system's view for clarification of quality vocabulary", International Journal of Quality & Reliability Management, Vol. 15, No 1, pp.99-120

Ph. Leat, P. Marr, C. Ritchie (1998), "Quality assurance and traceability-the Scottish agri-food industry's quest for competitive advantage", Supply Chain Management, Vol. 3, No3, pp. 115-117

M.L. Loureiro, J.J. McCluskey (2000), "Assessing Consumer Response to Protected Geographical Identification Labeling", *Agribusiness*, Vol. 16, No 3, pp.309-320

MAF Policy Technical Paper (1998), "The role of on-farm quality assurance and environmental management systems (QA/EMS) in achieving sustainable agriculture and sustainable land management outcomes" MAF Bureau

J.R. Northen (2001), "Using farm assurance schemes to signal food safety to multiple food retailers in the U.K." *International Food and Agribusiness Management Review*, Vol. 4, pp.37-50

Th. Reardon, J.M. Cordon, L. Busch, J. Bingen, C. Harris (2001), "Global change in agrifood grades and standards: agribusiness strategic responses in developing countries", *International Food and Agribusiness Management Review*, Vol.2, No. 3/4, pp.421-435

C. Ritson (1998), "Agenda 2000", *Nutrition & Food Science*, Vol.4, pp.198-201

D. Skuras, A. Vakrou (2002), "Consumers' willingness to pay for origin labelled wine, a Greek case study", *British Food Journal*, Vol. 104, Issue 11, pp. 898-912

D. Sparling, J. Lee, W. Howard (2001), "Murgo Farms Inc.: HACCP, ISO 9000, and ISO 14000", *International Food and Agribusiness Management Review*, Vol. 4, pp. 67-79

C. Tzia, V. Oreopoulou, M. Kallisperi, G.N. Liadakis, A. Melanitis (1997), "Quality Assurance and HACCP of olive oil", 3rd International Symposium on Olive Growing, 22-26/9/97

I.A. Van der Lans, K. Van Ittersum, A. De Cicco, M. Loseby (2001), "The role of the region of origin in consumer evaluation of food products", *European Review of Agricultural Economics*, Vol. 28, No.4, pp. 451-477

T. Varzakas, D. Jukes (1997), "Globalisation of food quality standards: the impact in Greece", *Food Policy*, Vol.22, No6, pp. 501-514

I. Vertinsky, D. Zhou (2000), "Product and Process certification-Systems, regulations and international marketing strategies", *International Marketing Review*, Vol. 3, pp. 231-253

A. Vuylsteke, E. Collet, G. Van Huylenbroeck, M. Mormont (2003), "Exclusion of farmers as a consequence of quality certification and standardisation", 83rd EAAE SEMINAR, Chania 4-7/9

E. Wall, A. Weersink, C. Swanton (2001), "Agriculture and ISO 14000", *Food Policy*, Vol. 26, pp. 35-48

K. Walley, S. Parsons, M. Bland (1999), "Quality assurance and the consumer, a conjoint case study", *British Food Journal*, Vol. 101, No2, pp. 148-161

W. Willborn, T.C. Edwin Cheng (1994), "Global management of quality assurance systems", McGraw-Hill, pp.61-63

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

AGROCERT, ‘‘Πεδία Πιστοποίησης’’, (www.agrocert.gr)

AGROCERT (2003), ‘‘Πιστοποίηση προϊόντων σύμφωνα με κοινοτικούς κανονισμούς’’, ενημερωτικό φυλλάδιο, pp. 8-12

AGROCERT (2003), ‘‘Πιστοποίηση προϊόντων σύμφωνα με εθνικά ή διεθνή πρότυπα’’, ενημερωτικό φυλλάδιο, pp. 14-20

AGROCERT (2003), ‘‘Η πιστοποίηση της ποιότητας στη ζωική παραγωγή’’, ενημερωτικό φυλλάδιο

AGROCERT (2003), ‘‘Σήμα ποιότητας για τα προϊόντα της Ελληνικής θαλάσσιας ιχθυοκαλλιέργειας’’, ενημερωτικό φυλλάδιο

AGROCERT-AGRO 2.1 (1999), ‘‘Διαχείριση Αγροτικού Περιβάλλοντος- Σύστημα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης στη Γεωργική Παραγωγή- Μέρος 1, Προδιαγραφή’’

AGROCERT-AGRO 2.2 (1999), ‘‘Διαχείριση Αγροτικού Περιβάλλοντος- Σύστημα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης στη Γεωργική Παραγωγή- Μέρος 2: Απαιτήσεις για την εφαρμογή στη φυτική παραγωγή’’

Π. Βασιλόπουλος (2002), ‘‘Ο έλεγχος της διατροφικής αλυσίδας και η ολοκληρωμένη διαχείριση της πιστοποίησης ποιότητας των αγροτικών προϊόντων’’, Περιοδικό Plant Management, σελ. 28-29

Μ. Ευθυμιάτου (2003), ‘‘Μοντέλα και φορείς πιστοποίησης ποιότητας’’, εφημ. ΕΞΠΡΕΣ- ένθετο ΟΛΙΚΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑ, 9/03

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, “Οι νέοι υποχρεωτικοί κανόνες επισήμανσης για το βόειο κρέας”,

(www.europa.eu.int/comm/agriculture/foodqual/beef/label_el.htm)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή- Γενική Διεύθυνση Γεωργίας (2002), “Ο τομέας του ελαιολάδου στην Ευρωπαϊκή Ένωση”, 6/02

Ευρωπαϊκή Επιτροπή- Γενική Διεύθυνση Γεωργίας (2000), “Η βιολογική γεωργία- Οδηγός της κοινοτικής νομοθεσίας”, Ευρωπαϊκές Κοινότητες

EUROPA-Βιολογική Γεωργία, (www.europa.eu.int/comm/agriculture)

EUROPA-Πολιτική Ποιότητας, “Τα χαρακτηριστικά προϊόντα ξεχωρίζουν: ΠΟΠ, ΠΓΕ, ΕΠΠΕ”,

(www.europa.eu.int/comm/agriculture/foodqual_el.htm)

EUROPA, “Αγροτική Ανάπτυξη-Πολιτική Ποιότητας”, (www.europa.eu.int/comm/agriculture)

EUROPA, “Προϊόντα διατροφής που καλύπτονται από τον κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 2081/92 και από τον κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 2082/92”, (www.europa.eu.int/comm/agriculture/foodqual/protect/types/index_el.htm)

Εταιρία Πιστοποίησης EUROCERT, “Πιστοποίηση EUREPGAP και συστημάτων Ολοκληρωμένης Διαχείρισης” (www.eurocert.gr)

Εταιρία Πιστοποίησης Foodstandard, “Συστήματα Ποιότητας”, (www.foodstandard.gr)

Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1513/2001 του Συμβουλίου της 23^{ης} Ιουλίου 2001 “για την τροποποίηση του κανονισμού αριθ. 136/66/ΕΟΚ και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1638/98 που αφορά την παράταση του

καθεστώς ενισχύσεων και τη στρατηγική για την ποιότητα του ελαιολάδου.

Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1019/2002 “για τις προδιαγραφές εμπορίας του ελαιολάδου”

Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1825/2000 της Επιτροπής, της 25^{ης} Αυγούστου 2000 “για τη θέσπιση λεπτομερειών εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1760/2000 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου όσον αφορά την επισήμανση του βοείου κρέατος και των προϊόντων με βάση το βόειο κρέας”

Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1760/2000 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17^{ης} Ιουλίου 2000, “για τη θέσπιση συστήματος και καταγραφής των βοοειδών και την επισήμανση του βοείου κρέατος με βάση το βόειο κρέας”

Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1607/2000 της Επιτροπής της 24^{ης} Ιουλίου 2000 “για τον καθορισμό ορισμένων λεπτομερειών εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1493/1999 για την κοινή οργάνωση της αμελοοινικής αγοράς, ιδίως του τίτλου σχετικά με τους οίνους ποιότητας που παράγονται σε καθορισμένες περιοχές”

Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2082/92 του Συμβουλίου της 14^{ης} Ιουλίου 1992 “για τις βεβαιώσεις ιδιοτυπίας των γεωγραφικών προϊόντων και των τροφίμων”

Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2081/92 του Συμβουλίου της 14^{ης} Ιουλίου 1992 “για την προστασία των γεωγραφικών ενδείξεων και των ονομασιών προέλευσης των γεωργικών προϊόντων και των τροφίμων”

Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2568/91 της Επιτροπής, “σχετικά με τον προσδιορισμό των χαρακτηριστικών των ελαιολάδων και των πυρηνελαίων καθώς και με τις σχετικές μεθόδους προσδιορισμού”

Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου της 24^{ης} Ιουνίου 1991 ``σχετικά με τη μέθοδο βιολογικής παραγωγής γεωργικών προϊόντων καθώς και την παρουσίασή της στα γεωργικά προϊόντα και τα είδη διατροφής``

Α. Κυριτσάκης (2002), ``Το ελαιόλαδο: παραλαβή, ιδιότητες, ποιοτικές κατηγορίες``, Περιοδικό Γεωργία και Κτηνοτροφία, σελ. 142-148

Ν. Μαργαριτόπουλος (2002), ``Συστήματα πιστοποίησης της γεωργικής παραγωγής στην Ελλάδα``, Φρουτονέα, Ένθετο για την πιστοποίηση αγροτικών προϊόντων, σελ. 14-17

Ν. Μαργαριτόπουλος (2001), ``Ανάπτυξη και εφαρμογή συστημάτων ολοκληρωμένης διαχείρισης στην ελληνική γεωργία``, Περιοδικό Νέα Γεωργία, 3/01, (www.geocities.com/euroicm/icm.htm)

Τ. Νικολόπουλος (1996), ``Η Κοινοτική προστασία των ονομασιών προέλευσης, των γεωγραφικών ενδείξεων και της ιδιοτυπίας των αγροτικών και διατροφικών προϊόντων``, 4^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αγροτικής Οικονομίας με θέμα: Ανταγωνιστικότητα και Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη του Αγροτικού Τομέα: οι νέες προκλήσεις για την Ελλάδα``, Θεσσαλονίκη 28-30/11/96

Τ. Ορφανός (2002), ``Σουλτανίνα: ενιαίο πρότυπο πιστοποίησης ζητούν οι παραγωγοί και εξαγωγείς για την αποφυγής σύγχυσης``, Περιοδικό Φρουτονέα, 9/02, σελ. 25

Χ. Πετράκης (2002), ``Συμβολή της εργαστηριακής έρευνας στην εξέλιξη αναλυτικών μεθόδων για το ελαιόλαδο από το 1970 έως το 2002``, Πρακτικά Ημερίδας: Ποιότητα Ελαιολάδου, Έλεγχος-Διασφάλιση-Έρευνα, Αθήνα 12/02

Α. Πλεμμένος (2002), ``Αυτοέλεγχος- Η Ποιότητα: υποχρέωση του τυποποιητή δικαίωμα το καταναλωτή``, Πρακτικά Ημερίδας: Ποιότητα Ελαιολάδου, Έλεγχος-Διασφάλιση-Έρευνα (ΣΕΒΙΤΕΛ), Αθήνα 12

Τ. Σιμοπούλου (1997), ``Εναρμόνιση με την Ευρωπαϊκή νομοθεσία τροφίμων- επιπτώσεις στην ελληνική βιομηχανία``, Αθήνα, Διπλωματική εργασία

Κ. Τζιά (1997), ``Αφάλεια τροφίμων και η εφαρμογή του συστήματος HACCP``, ΗΜΕΡΙΔΑ με θέμα: Η ασφάλεια των τροφίμων και η διασφάλιση της μέσω του συστήματος HACCP, Αθήνα 4/11/97

Χρ. Φωτόπουλος, Α.Βάκρου (1996), ``Η στρατηγική της ποιότητας ως μέσο προώθησης αγροτικών προϊόντων και τροφίμων``, 4^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αγροτικής Οικονομίας με θέμα: Ανταγωνιστικότητα και Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη του Αγροτικού Τομέα: οι νέες προκλήσεις για την Ελλάδα, Θεσσαλονίκη 28-30/11/96

Ε. Χριστοπούλου (2002), ``Ο κανονισμός 2568/91 και οι τροποποιήσεις του``, Πρακτικά Ημερίδας: Ποιότητα Ελαιολάδου, Έλεγχος-Διασφάλιση-Έρευνα, Αθήνα 12/02

INTERNET SITES

(www.eurep.org/sites/q_a_general_questions.htm)

(www.eurep.org/sites/history.html)

(www.Inweb.worldcank.org/essd/essd.nsf/Agroenterprise/food_quality)

(www.agrocert.gr)

(www.europa.eu.int/comm/agriculture/foodqual/beef/label_el.htm)

(www.europa.eu.int/comm/agriculture)

(www.europa.eu.int/comm/agriculture/foodqual_el.htm)

(www.europa.eu.int/comm/agriculture/foodqual/protec/types/index_el.htm)

(www.eurocert.gr)

(www.foodstadnard.gr)

(www.geocities.com/euroicm/icm.htm)

